

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Kateřina Klimeřová

**Pravicový extremismus a radikalismus v České republice -
ústavněprávní aspekty**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Helena Hofmannová, Ph.D.

Katedra: Katedra ústavního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 3. 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31. 3. 2013

.....
Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní JUDr. Heleně Hofmannové, Ph.D. za vstřícnost, trpělivost a pomoc při vedení této diplomové práce.

Obsah

Část I.....	3
1. Úvod.....	3
2. Vymezení základních pojmů pravicového extremismu	5
3. Politické strany a uskupení s extrémně pravicovými prvky od vzniku republiky... 18	
3.1. Vznik extrémně pravicových stran.....	18
3.2. Postup veřejné správy vůči projevům antisemitismu a antidemokratismu	20
3.3. Oficiální antisemitská politika po roce 1938	23
3.4. Období protektorátu Čechy a Morava.....	27
3.5. Obnovení republiky.....	30
Část II.....	31
4. Pravicový extremismus po roce 1989.....	31
4.1. Obnova ochrany lidských práv.....	31
4.2. Vznik pravicového extremismu	34
4.3. Konflikt s trestním právem.....	36
5. Způsoby jednání extrémně pravicových subjektů	40
6. Konflikty ústavních práv a svobod.....	44
6.1. Svobodný projev a právo na informace vs. svoboda a rovnost v důstojnosti a právech	44
6.2. Publikace titulů s extremistickou tematikou	50
6.3. Propagační delikty.....	53
6.4. Právo shromažďovací.....	56
6.5. Právo sdružovací	59
7. Závěr.....	69
8. Seznam použité literatury	73
A) Monografie.....	73
B) Zákony.....	75
C) Články a jiné zdroje	76
D) Odkazy na internetu	76
E) Soudní rozhodnutí	78
9. Seznam příloh.....	81

Jednotlivá politická uskupení první republiky	82
Příloha č. 2	89
Aféry prvorepublikové extrémní pravice	89
Příloha č. 3	92
Pravicově extremistické skupiny devadesátých let	92
Příloha č. 4	97
Extrémně pravicové subjekty současnosti	97
Příloha č. 5	103
Výňatek z rozsudku 92 T 57/2010 Městského soud v Brně, ze dne 10. Května 2011	103
10. Klíčová slova a abstrakt	107
Klíčová slova.....	107
Abstrakt.....	107
Right-wing extremism in ČR constitutional law aspects	108
Keywords	108
Abstract	108

Část I.

1. Úvod

Pro téma diplomové práce pravicový extremismus a radikalismus v ČR jsem se rozhodla proto, že témata zabývající se svobodou a totalitou a tenkou hranicí mezi nimi mi byla vždy blízká. Sledovala jsem vznik a vývoj pravicového extremismu již od roku 1990, kdy přišla jeho první poválečná masivnější vlna. V diplomové práci se hodlám zabývat popisem procesu tvorby a rozmachu vybraných československých politických stran a hnutí s prvky pravicového extremismu od vzniku republiky do roku 1945 a od roku 1989 do současnosti, možností narušování stability demokratické společnosti jejich činností a analýzou právních nástrojů, které demokratická společnost k jejich potlačování poskytuje. Cílem mé práce, je předložit ucelený pohled na pravicový extremismus od jeho vzniku až po současnost. Přesto, že potírání pravicového extremismu je v praxi oborem spíše trestněprávním nebo správněprávním, ústavní právo ohraničuje rámeč pohybu orgánů řešících tuto problematiku.

Protiromské demonstrace a pochody podzimu roku 2011 v severních Čechách a angažovanost pravicových extremistů v těchto multietnických konfliktech ukázaly, že otázka prorůstání pravicového extremismu do většinové společnosti často souvisí s ekonomickou a sociální úrovní daného státu, regionu, města či vesnice a etnická otázka může být zástupná. Za vzestupem extremismu ale nestojí jen sociální vyloučení dané lokality. Společnost je k úrovni a způsobu vedení státu veřejnou správou vždy kritická a to je v demokracii potřebné. Pokud ale racionální kritiku ovládnou obavy ze sociální nejistoty, špatné bezpečnostní situace či nezaměstnanosti, může to kritický pohled změnit v znechucení. To pak může být důvodem, který žene určité procento občanů do náruče extremistické strany či hnutí, neboť tyto subjekty jsou jedinými na politickém trhu, kteří slibují jednoduchá řešení. Jak vysokou cenu může za tyto sliby společnost zaplatit, pro ně není v tuto chvíli důležité.

Myslím, že roky 2011 a 2012 je možné označit za přelomové, ne-li dokonce revoluční a to v podstatě celosvětově. Občané států totalitních demonstrovali za demokracii, států emigranty tradičně hostujících za zpřísnění imigrační politiky, států striktně kapitalistických za sociální rovnost a států liberálních za nastolení řádu. Jak je

vidět, v různých zemích se ekonomické recesi připisují různí viníci. Vzestup extremismu je tedy mimo jiné ovlivňován i ekonomickým cyklem a úkolem práva v této oblasti není ho odstranit, neboť to není možné. Úkolem práva je zmírnit jeho dopad, neboť „účelem práva je zajistit vnitřní mír v určitém lidském společenství a umožnit tak jeho zachování (zabránit jeho sebezničení, vnitřním konfliktům vedoucím k sebedestrukci), jakož i zachování členů, z nichž se skládá.“¹

Nástroje, které k tomu právo České republiky poskytuje, jsou Ústava České republiky (dále jen Ústava) a Listina základních práv a svobod (dále jen Listina), mezinárodní úmluvy, zákony a judikatura. Z těchto zdrojů jsem čerpala při psaní práce. Důležitým zdrojem mi byla rovněž historická a právní literatura, manuály a metodické pokyny veřejné správy. K popisu podzemních, tedy oficiálně neexistujících subjektů, jsem čerpala i z internetových zdrojů. Práci jsem rozdělila do dvou částí, z nichž první se převážně zabývá vývojem pravicového extremismu v Československu od vzniku republiky do roku 1948 a druhá pravicovým extremismem od roku 1989 do současnosti. Historická část je strukturována do kapitol zabývajících se vznikem pravicového extremismu, jeho vlivem na politiku a zákonodárství a to jak v období před, tak pomnichovském i v období zřízení protektorátu Čechy a Morava. V druhé části se v jednotlivých kapitolách zabývám formováním extremismu po roce 1989, aktivitami extremistických subjektů a jejich konfliktem s jednotlivými ustanoveními Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod i mezinárodněprávních dokumentů a zákonů a způsoby postupu veřejné správy a soudů v jednotlivých případech.

¹ HOLLANDER, P. Filosofie práva, s. 81

2. Vymezení základních pojmů pravicového extremismu

V této kapitole vymezím základní pojmy spojené s extremismem. Nejedná se o co nejširší výklad pojmů, ale o výklad v rozsahu nezbytném pro orientaci v této práci. Podrobněji se budu věnovat pouze pojmu pravicový extremismus.

Pojmem extremismus se zpravidla označují vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních zákonných norem a odmítají základní demokratické principy.² Přesto, že se jedná o ideologii, není tato ideologie pevně daná. Extremismus lze členit například na politický, náboženský, národnostní, nebo ekologický. Ve své podstatě je extremismus „antitezí demokratického právního státu.“³

Tradiční rozlišování extremismu je na pravicový a levicový. Pravicový extremismus upírá práva určitým vrstvám obyvatelstva. Zpravidla vyčleňuje tyto vrstvy z přístupu k právu kvůli jejich etnickému či rasovému původu nebo příslušnosti k určité kultuře. Absolutizuje určité hodnoty, národní zájmy, přijímá vůdcovský princip.⁴ Dle J. Herczega je myšlenkovým východiskem pravicového extremismu rasismus, který stojí na přesvědčení o nadřazenosti bílé rasy.⁵ Levicový extremismus, se vyznačuje záští sociální, třídní, antikulturní a sympatizující s historickým komunismem a anarchismem.⁶ Ideálem je socialisticko-komunistický režim nebo anarchie. Levicoví extremisté požadují společnost, kde je absolutní rovnost včetně ekonomické oblasti.

Do oblasti pravicového extremismu patří nacismus. Nacismus nebo též národní socialismus byl totalitní ideologií propagovanou NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana) od dvacátých do čtyřicátých let 20. století. Nacismus propagoval myšlenku lidového společenství řízeného všesjednocujícím státem v čele s vůdcem. Dokázal v sobě spojit zdánlivě protichůdné prvky, které mu zajistily politický úspěch. Socialismus, antibolševismus, nacionalismus a antisemitismus. Prosazoval rasistickou doktrínu. Jednalo se o údajně odůvodněný boj ras a princip

² Zpráva o problematice extremismu na území České republiky, cit.dne 24.1.2013

³ MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR cit.dne 20.1.2013

⁴ MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR s. 4. IN Extremismus, Metodický manuál, cit.dne 20.1.2013

⁵ HERCZEG, J. Trestné činy z nenávisti, s. 16. IN Extremismus, Metodický manuál, cit.dne 20.1.2013

⁶ MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství, s. 5. IN Extremismus, Metodický manuál, s 13, cit.dne 20.1.2013

výběru, rasovou jednotu, vůdcovský princip, úsilí o životní prostor.⁷ Národ byl v jeho pojetí organickým celkem nadřazeným jednotlivcům, kteří nejsou od přírody svobodní, ale čerpají svá práva z příslušenství k národní pospolitosti. Tato pospolitost je založena krevním příbuzenstvím a vztahem k půdě. Tato teorie nevznikla s nacismem, ale navazovala na jeden z proudů německého politického myšlení.⁸ Na tuto ideologii v současnosti navazuje neonacismus. Jedná se o krajně pravicový ideologický směr, propagující rasovou neshášenlivost a popření demokratických principů. Pokouší se rehabilitovat nacistické hnutí. Neonacisté proklamují nadřazenost bílé rasy, národní identitu, usilují o hnutí bílé síly a oživení rasových střetů.⁹

Fašismus byl dalším silným proudem pravicového extremismu. Jednalo se o pravicovou totalitní ideologii. Vznikl ve dvacátých letech minulého století v Itálii. Podporoval silné postavení státu vedeného silným vůdcem. Odmítal liberální demokracii i stát určený k ochraně individuálních práv. Jádrem fašismu byl nacionalismus, antikomunismus a antidemokratismus. Fašismus byl totalitní ideologií ve smyslu podřízení veškeré činnosti člověka státu – mimo stát nemohlo mít nic hodnotu. Ani jednotlivci, ani skupiny. Heslem bylo „všechno ve státě, nic proti státu, nic mimo stát.“ Na rozdíl od nacistické teorie chápal národ jako výtvar státu. Podle Mussoliniho byla „tato vyšší bytost národem, pokud byla státem“.¹⁰ Neofašismus na něj navazuje. Vychází z konzervativní ideologie a vyznává silný stát, založený na národnostní homogenitě.¹¹

Pro nacismus i fašismus byl jedním ze společných znaků antisemitismus a rasismus. V obou případech se jedná o ideologie, které tvrdí, že lidské vlastnosti jsou biologicky – rasově podmíněné, a vlastnosti jednotlivých etnik jsou dané a neměnné, přičemž jednotlivé rasy si nejsou rovnocenné. Tyto ideologie hlásají nadřazenost jedné rasy nad ostatními. Antisemitismus soustředí tuto nenávist vůči Židům jako etnické skupině.

Nacionalismus je pojem velice široký. Převážně se jedná o politický směr, podle kterého je vlastní „národ“ základní společenskou jednotkou nadřazenou nad ostatní. Nacionalismus se může pohybovat napříč politickým spektrem. Může být pokrokový i

⁷ Extremismus, Metodický manuál, cit. dne 20.1.2013

⁸ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda, I. Díl, Obecná státověda, s. 56

⁹ Extremismus, Metodický manuál, s. 11, cit. dne 24.1.2013

¹⁰ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda, I. Díl, Obecná státověda, s. 56-57

¹¹ BASTL/MAREŠ/SMOLÍK/VEJVODOVÁ; Krajní pravice a krajní levice v ČR, s. 130

reakční, pravicový i levicový, demokratický i autoritářský. Jedná se proto spíše o určitý komplex tradic, z nichž všechny uznávají zásadní politický význam národa.¹²

Tyto pojmy a vztahy mezi nimi jsou důležité pro pochopení pojmu a subjektů pravicového extremismu.

Definovat pojem pravicový extremismus je úkol nesnadný, neboť se liší v závislosti na dané společnosti a jejím uspořádání a čase. Nadace Friedricha Berta v roce 2006 požádala jedenáct předních sociologů, aby společně formulovali jednotné vymezení pravicového extremismu. Výsledkem byla následující definice: „Pravicový extremismus představuje myšlenkový vzorec, jehož závazným znakem je představa o lidech, vzájemně nerovnocenných. Projevuje se v politické oblasti jako afinita (příznivý náhled) k formám diktátorské vlády, k šovinistickým postojům, k ospravedlnění a obhájení nacionálního socialismu. V sociální oblasti se vyznačuje antisemitskými postoji, nepřátelstvím k cizincům a sociálně darwinistickými názory.“¹³ Toto je definice z oblasti sociologické. V oblasti právní zakládá meze přípustnosti extrémních názoru Ústava ČR a Listina základních práv a svobod.

Již v preambuli Ústavy je vyjádřeno odhodlání občanů ČR „budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií.“¹⁴

Občané České republiky zde vyjadřují, že lidská důstojnost a svoboda, jakož i rovnoprávnost a demokracie, jsou pro ně hodnotami tak významným, že cítili potřebu umístit je do preambule, přesto, že jsou podrobně upraveny v ústavě či LPS. Již toto důležité vyjádření klade meze extremistickým směrům a Ústava a LPS, toto vyjádření pak dále rozvádí a specifikuje. Tento systém zabezpečuje ochranu občanů před legalizací politicko-extremistického populismu, neboť zákony se mění, ale Ústava zůstává.

Populismu samému ale zabránit nelze a hranice mezi populismem a extremismem může být tenká a neostrá. Některá extremistická témata jsou před volbami

¹²BASTL/MAREŠ/SMOLÍK/VEJVODOVÁ; Krajní pravice a krajní levice v ČR, S 201

¹³ BARTOŠ., F, Pravicový extremismus, cit.dne 26.1.2013

¹⁴ Preambule; Ústava ČR, ústavní zákon 1/1993 Sb.

přejímána tradičními politiky.¹⁵ Boj proti zneužívání sociálních dávek nepřizpůsobivými má jako jedno z témat k řešení i strana jako je ODS.¹⁶ To by bylo jistě chvályhodné, nicméně je veřejným tajemstvím, že slovo nepřizpůsobivý je již v současnosti synonymem slova Rom.¹⁷ Znamená to tedy, že ve chvíli, kdy parlamentní strana vezme za svůj cíl populistický program směřující k hranici s extremistickým, přestává být tento extremistickým a stává se konvenčním? Tak jednoduché to jistě není. Vymezení extremismu je nesnadné, nicméně pro ochranu demokracie a ústavnosti se to jeví jako klíčový úkol. Tezí popisující extremismus je mnoho.

J. Charvát vidí extremistu jako člověka, jehož „politické názory jsou v dané společnosti neakceptovatelné“.¹⁸ Co je však akceptovatelné a jak velká část společnosti tyto názory nesmí akceptovat, aby byly extremistickými? J. Chmelík vymezuje pojem podrobněji: „v obecném pojetí jde o výrazné odchýlení od obecně uznávaných a v aktuální době přijímaných norem“.¹⁹ V rovině sociologické lze extremismus vymezit jako souhrn určitých sociálně patologických jevů, vytvářených více či méně organizovanými skupinami osob a příznivci těchto skupin s dominujícím odmítáním základních hodnot, norem a způsobů chování platných v aktuální společnosti. V politice je takto označován „krajně radikální nebo výstřední postoj“.²⁰

Ministerstvo vnitra používá definici, podle níž jsou za extremismus označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:

- úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
- svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),

¹⁵ Ivana Řápková, Můj program, cit.dne 24.3.2013, dále: Týden, 22.09.2011, Čunek a Řápková jedou Vardsdorfským poradit jak na nepřizpůsobivé, dále je tato skutečnost je kritizována i Evropskou komisí pro lidská práva ve 4 zprávě o ČR, cit.dne 15.3.2013

¹⁶ ODS, cit.dne 24.3.2013

¹⁷ Na tuto skutečnost poukazuje i Uhl a Šabatová v podnětu pro radu pro rozhlasové a televizní vysílání: „Toto označení se používá bez jakéhokoliv odstupu (distance) redaktora čtoucího zprávy, jako kdyby to bylo neutrální pojmenování. V kontextu současné debaty o nepokojích ve Šluknovském výběžku lze důvodně mít za to, že slovo „nepřizpůsobiví“ (zásadně se používá plurálu) označuje Romy žijící ve velké chudobě ve vyloučených lokalitách. Jsme přesvědčeni, že označení „nepřizpůsobiví“ plní roli klíčového pojmu předsudečného anticiganistického diskursu. Česká televize a další média se tím, že pojem nekriticky převzaly, zásadním způsobem podílejí na stigmatizaci Romů a reprodukování a posilování předsudků vůči nim.“, cit. dne 15.3.2013

¹⁸ CHARVÁT, J., Současný politický extremismus a radikalismus, str.9

¹⁹ CHMELÍK, J., Extremismus, jeho právní a sociologické aspekty, s.7

²⁰ CHMELÍK, J., Extremismus, jeho právní a sociologické aspekty, s.7

- nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
- svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
- volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
- ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),
- svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví
- rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).²¹

K této definici se přiklání i J. Herczeg a doplňuje: „jde o jednání, které obvykle naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku a jeho pohnutkou je apriorní nenávisť vyplývající z příslušnosti adresáta útoku k jiné rase, národnosti, náboženství, třídě či jiné sociální skupině“²²

Definicí je mnoho stejně tak jako úhlů pohledu, z nichž lze na extremismus nahlížet. Na problematiku se lze dívat z pohledu právního, politologického, sociologického, kriminologického a dalších, z nichž každá oblast bude klást důraz na jiný aspekt extremismu. Hledat ostré hranice mezi těmito obory v oblasti extremismu je velice nesnadné, ne-li přímo nemožné. Z hlediska práva ústavního budeme na extremismus nahlížet jako na ideologii, která je v rozporu ustanoveními Ústavy a Listiny základních práv a svobod, v částech které se dotýkají státního zřízení a práv a svobod.

Již v preambuli k Ústavě je vyjádřena vůle občanů ČR „...chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody, jako vlast rovnoprávných a svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát...“²³. Preambule je obsažená v řadě ústav a míra její závaznosti se liší stát od státu. V ČR „je pro její právní význam určující její obsah“.²⁴ Občané republiky tedy preambuli dávají

²¹ zpráva o problematice extremismu na území České republiky, cit. dne 24.3.2013

²² HERCZEG, J. Meze svobody projevu, s.85

²³ Ústava ČR, ústavní zákon 1/1993 Sb.

²⁴ PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J., Ústava a ústavní řád České republiky komentář, 1. díl, 1998, s. 46

najevo, že demokracie a lidská důstojnost je pro ně tak zásadní, aby veškeré další zákony podřídili těmto mezím. Ústava sama pak musí být vykládána v souladu s touto preambulí. Další podstatné náležitosti, které musí být v demokratické společnosti dodrženy, jsou principy uvedené hlavně v čl. 1 Ústavy. Jsou jimi: republikánská státní forma, svrchovanost, jednota státu, dělba moci, svoboda a rovnost v důstojnosti a právech, sebeomezení státu, odpovědnost a demokratická legitimita moci založená na svobodných volbách a kontrola státních funkcionářů. Další zásady jsou uvedeny zejména v čl. 5 a 6 Ústavy, tedy pluralitní demokratický politický systém.²⁵ Tyto zásady jsou konkretizovány a zabezpečeny jednotlivými ustanoveními Ústavy a Listiny, které uvádím s jejich základními charakteristikami.

- republikánská forma, suverenita a jednota

(čl. 1 odst. 1 Ústavy)

Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana: svrchovaností je míněna jak svrchovanost vnější tak vnitřní, jednotností vyjadřuje, že nejde o žádnou formu federace, či konfederace. To, že je demokratickým právním státem vyplývá z dalších ustanovení Ústavy a formální konstatování o tom, že stát je založen na úctě k právům a svobodám člověka a občana je závaznou direktivou pro orgány veřejné moci. Katalog těchto práv a svobod je do ústavního pořádku vtělen prostřednictvím Listiny základních práv a svobod²⁶

- suverenita lidu a dělba moci

(čl. 2 odst. 1 Ústavy)

Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní: tato dělba moci, ve spojení se soudní ochranou základních práv a svobod, včetně práva volebního, je zárukou realizace suverenity lidu²⁷

²⁵ PAVLÍČEK, V a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky, s. 372-379

²⁶ SLÁDEČEK/MIKULE/SYLOVÁ, Ústava České republiky-komentář, s 6-14

²⁷ SLÁDEČEK/MIKULE/SYLOVÁ, Ústava České republiky-komentář, s 16

- princip plurality

(čl. 5 Ústavy)

Politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů: s tímto požadavkem souvisí způsob přijímání politických rozhodnutí v čl. 6 Ústavy

(čl. 6. Ústavy)

Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.

(čl. 22 Listiny)

Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti: konkretizuje obecnou zásadu čl. 9 Ústavy, podle které nelze výkladem právních norem oprávnit odstranění, nebo ohrožení základů demokratického státu, „neboť nejen zákony, ale i jakákoli rozhodovací praxe a postupy orgánů soudní a výkonné moci ve státě musí svobodnou soutěž politických stran umožňovat a chránit“²⁸

(čl. 9 odst. 2 Ústavy)

Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná: tento článek navazuje na čl. 1 Ústavy a vymezení pojmu demokratický právní stát.

- princip konsenzu většiny spojený s ochranou menšiny

(čl. 6 Ústavy)

Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin: souvisí s politickou pluralitou. Tímto principem se řídí i legislativa upravující jednací řády parlamentu a volební zákony.

- vláda na čas

(čl. 21 odst. 2 Listiny)

Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahující pravidelná volební období stanovená zákonem: „představuje jeden z obsahových komponentů základního principu

²⁸ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky, s. 566

právního státu, kde je vláda na čas, a plně se v něm projevuje suverenita lidu²⁹
Znamená to, že vláda je časově limitována a toto období nelze jakkoli prodlužovat

- princip vyloučení násilné vlády

(čl. 23 Listiny)

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny: pokud by se jednalo o vládu porušující podstatné náležitosti demokratického systému. Omezení principů jako jsou suverenita lidu, princip plurality politických stran, nebo princip konsenzu většiny spolu s ochranou menšin by bylo důvodem k použití čl. 23 Listiny

- princip práva na odpor

(čl. 23 Listiny)

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny: přesto, že je systematicky zařazeno do politických práv, jedná se o poslední ústavní pojistku, pro případ, že by tato politická práva byla omezena.³⁰

- oddělení politických stran a hnutí od státu

(čl. 20 odst. 4 Listiny)

Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu: tento odstavec je výsledkem negativní zkušenosti s totalitním režimem. Státy bez této historie jej nezařazují, neboť jej považují za zcela samozřejmý a přirozený.³¹

- svoboda a rovnost občanů

(čl. 1 Listiny)

²⁹WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 500

³⁰PAVLÍČEK, V a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky, s. 608-609

³¹WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 489

Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné: ustanovení o rovnosti a důstojnosti je základem celé koncepce Listiny

(čl. 2 odst. 3 Listiny)

Každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá: ustanovení definující svobodu každého

(čl. 8 odst. 1 Listiny)

Osobní svoboda je zaručena: osobní svoboda je považována za zdroj všech dalších základních práv a svobod.³² Tento článek „zaručuje osobní svobodu v tradičním pojetí, tedy především v souvislosti s garancemi v trestním procesu.“³³ Ostatní odstavce tohoto článku pak ustanovení konkretizují.

(čl. 14 odst. 1 Listiny)

Svoboda pohybu a pobytu je zaručena

(čl. 14 odst. 2 Listiny)

Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní republiky, má právo svobodně je opustit: těchto ustanovení se lze domáhat přímo z Listiny.

Jsou omezitelná v případě ochrany bezpečnosti státu, veřejného pořádku, zdraví, práv a svobod druhých či přírody a krajiny

(čl. 15 odst. 1 Listiny)

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání: jedná se o svobody absolutní. Nikdo nemá právo měnit něčí myšlení. Náboženství je soukromou věcí svědomí, do které stát nezasahuje.³⁴

(čl. 15 odst. 2 Listiny)

Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena: jedná se jednak o akademickou svobodu zaručenou vysokým školám, ale i svobodu bádání zaručenou jiným vědeckým pracovištím, či právníkům a fyzickým osobám³⁵

³² WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 217

³³ PAVLÍČEK, V a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky

³⁴ HOBZA, A. Poměr mezi státem a církví, s. 141 n., IN PAVLÍČEK, V a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky, s. 556

³⁵ WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář,

- ochrana základních práv a svobod zaručených v LPS

(čl. 1 Listiny)

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné: Svoboda, je základním požadavkem ochrany lidských práv. Inspirace křesťanstvím, liberálními a individualistickými koncepcemi a nakonec i hrůzy holocaustu, vedly pak k vypracování právního konceptu lidské důstojnosti. Tato důstojnost musí být zaručena všem bez rozdílu. Tento koncept zakládá prioritu lidské bytosti nad kolektivitou. Tento článek, musí být východiskem interpretace všech základních práv.³⁶

(čl. 3 odst. 3 Listiny)

Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod: „pro výkon práva, který zůstává v přiměřeném rámci tohoto práva a není realizován pouze ve zlém úmyslu (šikanózně), nelze osobu jednající v právu postihnout“³⁷

(čl. 3 Ústavy)

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod: Listina přijatá jako ústavní zákon 23/1991 měla původně nadústavní charakter. Po rozpadu ČSFR se stala součástí „ústavního pořádku“ s předností před zákonem.³⁸

(čl. 4 Ústavy)

Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci: tato ochrana zahrnuje několik složek. Jedná se o právo obrátit se na soud, který má věc projednat veřejně, bez zbytečných průtahů, v přítomnosti navrhovatele, čímž navazuje na čl. 38 odst. 2 Listiny a zároveň zabraňuje odmítnutí spravedlnosti (denegatio iustitiae).³⁹

- omezenost státní moci

(čl. 2 odst. 2 Listiny)

³⁶ WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 55-70

³⁷ WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 115

³⁸ SLÁDEČEK/MIKULE/SYLOVÁ, Ústava České republiky-komentář, s. 35-37

³⁹ SLÁDEČEK/MIKULE/SYLOVÁ, Ústava České republiky-komentář, s. 40

Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví: jedná se o pojistku výkonu libovůle ve vztahu k osobám ze strany státní moci

(čl. 2 odst. 3 Ústavy)

Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon: toto ustanovení lze chápat jako proklamaci, která je dále materiálně rozvedena v řadě dalších ustanovení a také v běžných zákonech. Tento princip znamená, že veškeré orgány státu se při výkonu musí řídit zákonem a mohou jednat jen tak, jak jim to zákon umožňuje a nesmí činit nic, co jim zákon neukládá.⁴⁰

(čl. 36 odst. 2 Listiny)

Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanovili zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny: tímto ustanovením, byl položen základ správnímu soudnictví, které poskytuje ochran veřejným subjektivním právům fyzických a právnických osob. Kontrola zákonnosti rozhodnutí státních orgánů, patří k základním uplatněním principu dělby moci.⁴¹

- zákaz zbavení občanství

(čl. 12 odst. 2 Ústavy)

Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven občanství.

(čl. 14 odst. 4 Listiny)

Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti: tato ustanovení jsou reakcí na praxi socialistického režim, který některým občanům v opuštění republiky bránil a některé naopak podněcoval k emigraci, nebo jim při návratu bránil ve vstupu na území republiky.⁴²

⁴⁰SLÁDEČEK/MIKULE/SYLOVÁ, Ústava České republiky-komentář, s. 21

⁴¹PAVLÍČEK, V a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky, s. 683

⁴²WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 359 - 360

- určitost práva, ochrana právní jistoty a zákaz retroaktivity

(čl. 2 odst. 3 Listiny)

Každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

(čl. 2 odst. 4 Ústavy)

Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá: obě tato ustanovení poskytují svobodám pozitivní i negativní vymezení, přičemž jedno ho garantuje občanům a druhé všem bez rozdílu

- legalita trestního práva

(čl. 39 Listiny)

Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit: jednak se jedná o ústavní zakotvení trestněprávní zásady „nulám crimen sine lege, nulla poena sine lege“ a jednak o provedení zásady právní jistoty, zákazu libovůle a rovnosti před zákonem. Jelikož trestní právo razantně omezuje základní práva, je nutné jeho ústavní zakotvení.⁴³

Významné je rovněž ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy, dle kterého „*Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva*“ a čl. 10 Ústavy dle kterého „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“⁴⁴ Tato ustanovení jsou zárukou dodržování lidských práv, neboť demokratické zásady stejně jako katalogy lidských práv jsou obsaženy i v mezinárodněprávních dokumentech.

Jedná se zejména o:

- Chartu OSN (č. 30/1947 Sb.),
- Všeobecnou deklaraci lidských práv,
- Úmluvu o zabránění a trestání zločinů genocidia (č. 32/1955 Sb.),

⁴³WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 804

⁴⁴ Ústava ČR, ústavní zákon 1/1993 Sb.

- Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace (č. 95/1974 Sb.),
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.),
- Úmluvu proti mučení a jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 143/1988 Sb.),
- Mezinárodní pakt o hospodářských sociálních a kulturních právech (č. 169/1991 Sb.),
- Evropská úmluva o lidských právech (209/1992 Sb.),
- Deklaraci OSN o právech osob příslušejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám.

Tyto dokumenty jsou dle čl. 10 Ústavy pro Českou republiku závazné, jsou součástí jejího právního řádu a jejich dodržování brání porušování lidských práv a svobod a rozvoji extremismu.

Pravicový extremismus má mnoho myšlenkových proudů. V základu se ale shoduje na principech nacionalismu, antikomunismu, antidemokratismu a antisemitismu. Dva z těchto principů jsou v demokratické společnosti přijatelné, druhé dva absolutně nikoliv. Demokratická společnost se ale vždy bude s extremismem potýkat, neboť „nemá dostatek účinných obranných mechanismů, aby byla sto bránit vlivům, které jí škodí. Pokud by takové mechanismy měla, začala by se postupně zřejmě přibližovat k autoritativní formě státu a byla by na cestě stát se následně diktaturou.“ Je však třeba nalézt rozumnou míru bránící se demokracie. „Vzhledem k tomu, že toleranční mez je ryze subjektivní veličina, panují mezi jednotlivými názory na extremismus poměrně hluboké rozpory“.⁴⁵ Ústavní rámec je vodítkem, ale výklady které připouští, se nutně v čase mění. Konzistentní pohled na věc totiž nezaručilo ani 20 let kontinuální účinnosti současné Ústavy a Listiny. Svoboda projevu ve vztahu k extremismu, jakož i ochrana důstojnosti, prošla v této době vývojem i v přístupu Ústavního soudu.⁴⁶

⁴⁵ KALAMÁR/SVOBODA/SUNARDI/VOPRŠAL, Terminologie a symbolika užívaná soudobou extremistickou scénou, s. 4

⁴⁶ Tímto vývojem se zabývám v kapitole 5.

3. Politické strany a uskupení s extrémně pravicovými prvky od vzniku republiky

3.1. Vznik extrémně pravicových stran

Politické strany vznikající těsně po založení Československé republiky měly stejně široké politické spektrum jako v současnosti. Daleko více stran než dnes ale inklinovalo k odmítání demokratického systému. Jejich participace na demokratickém systému, byť s antidemokratickými plány, však byla dlouhou dobu vnímána shovívavě. Stran, které by dnes nesly označení pravicově extrémní, bylo více (viz příloha č. 1). Některým poskytoval inspiraci italský fašismus či německý nacionální socialismus.

Československá republika vznikala jako demokratický stát s mnoha novými prvky. Již prozatímní ústava 1918 byla přelomová tím, že stanovila diskontinuitu s právním řádem rakouské monarchie. Zakotvila zřízení parlamentní republiky a květnovou novelou posílila dělbu moci. Další zákony zakotvily rovnost žen ve volebním právu, zrušení šlechtictví, řádů a titulů nebo volební povinnost.⁴⁷

Podle recipovaných rakousko-uherských zákonů byl za československého občana považován každý, kdo měl 28. října 1918 domovské právo v obci, nad níž vykonával československý stát právo svrchovanosti.

Dle deklarací Martinské a Washingtonské se občané Československa cítili být jednotným národem. Tento pojem nebyl nikterak dále specifikován a ani Masaryk ve své knize *Nová Evropa*, nepovažoval za důležité definovat, zda jsou Češi a Slováci jeden národ s dvěma větvemi nebo zda se jedná o dva samostatné národy.

Tato prohlášení o jednotě ale zdaleka nereflektovala skutečnost. Přesto, že v Proklamaci všeho pracujícího lidu svolání ujist'ovalo, že „V této obraně proti hladu a smrti budou s námi zajedno masy lidu německého“⁴⁸, nutno říci, že Němci a Maďaři, kteří byli dříve panujícími národy, nebyly s postavením menšin v nové Československé republice zcela spokojeni. Tomu se nelze divit. Podle statistického zjištění se k jazyku německému přihlásilo více osob nežli k jazyku slovenskému.⁴⁹ Dalo se tedy předpokládat, že tak početná „menšina“ se s postavením menšiny nespokojí. Tomu také

⁴⁷ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. díl, Ústavní právo České republiky, s. 36-40

⁴⁸ Uspořádal MERHOUT, C., Dokumenty našeho osvobození

⁴⁹ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. díl, Ústavní právo České republiky, s. 57

odpovídaly separatistické tendence území s početným německým obyvatelstvem (viz příloha č 2).

Prezident republiky T. G. Masaryk vyzval Němce k opuštění agresivního pangermánského protičeského programu a podílení se na budování Československa. Přislíbil jim vysokou míru ochrany menšin v souladu s Washingtonskou deklarací. Ani tato nabídka se ale nesetkala s úspěchem.

Ohledně postavení menšin se ústava 1920 řídila Versailleským systémem a názory právních teoretiků, kteří zcela odmítli rasový princip pro řešení národnostní otázky. Kriteriem bylo vlastní rozhodnutí, nikoli vnější hlediska. To bylo pojetí zcela odlišné od pojetí německého, k němuž se později přihlásilo celé sudetoněmecké hnutí.⁵⁰

Český fašismus byl reakcí na vystupňovaný český nacionalismus a první zprávy o jeho existenci se objevily už v roce 1922. Čeští fašisté požadovali složit zákonodárný sbor z odborníků volených profesními syndikáty, do nichž hodlali rozdělit i voliče. Dále požadovali omezení vlastnictví české půdy cizinci, poslanecké platy chtěli nahradit příjmem odpovídajícím odpracovaným hodinám, omezit dotace krachujícím podnikům a ušetřenými penězi podporovat rozvoj obchodu a živností. Je třeba přiznat, že kromě některých zjevných ekonomických nesmyslů požadovali spoustu věcí rozumných, bez kterých se dnes neobejde žádný vyspělý stát. Patřily mezi ně například rovnost mezi pohlavími, zákaz práce dětí mladších 14 let, bezplatná školní výuka a povinné nemocenské a sociální pojištění. Tyto světlé body volebního programu stejně tak jako celé fašistické hnutí však brzy zdiskreditovalo několik ostudných afér (viz příloha č. 2).

Jedním z hlavních programů prvorepublikového fašismu byl boj proti německví. Lze říci, že jak velký byl odpor německých nacionalistů k Čechům, tak velký byl i odpor českých fašistů k Němcům. To přinášelo později i takové paradoxy jako bylo aktivní zapojení prvorepublikových fašistů do protinacistického odboje nebo smrt zakladatele českého fašismu Zdeňka Zástěry v koncentračním táboře. Později však tyto protiněmecké nálady slábly a po Mnichovu vymizely.

Antisemitismus a propagace vlády silné ruky byly ideové proudy, které ovládaly fašismus od počátku. Český fašismus však zdaleka nebyl tak agresivní jako

⁵⁰ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. díl, Ústavní právo České republiky, s 54-60

v sousedních nástupnických státech.⁵¹ Antisemitismus nebyl v Československu a koneckonců ani v Itálii alespoň zpočátku dominantní. Itálie zavedla rasové zákony až v roce 1938, ale ani potom nenabylo pronásledování židů tak intenzivní a zruďné podoby jako v Německu. Českoslovenští fašisté se po zřízení protektorátu rozštěpili. Část se nemohla smířit s nadvládou Němců a občanstvím druhé kategorie a část se naopak velice pružně přizpůsobila nové době a tím se i výrazně zradikalizovala a antisemitismus dostal nový impuls.

3.2. Postup veřejné správy vůči projevům antisemitismu a antidemokratismu

Pravicový extremismus byl vždy spojen se složkou nacionální a tedy i s problematikou určitého odmítání ochrany menšin.

Československo bylo ve třicátých letech zemí se zřejmě nejrozšířenější ochranou menšin ve střední a východní Evropě.⁵² Šestá hlava ústavy z roku 1920 byla věnována ochraně menšin národních, náboženských a rasových. Jednalo se v podstatě o přepis smlouvy St.-germainské do československého ústavního řádu. Upravovala práva náboženská a národnostní a to rovnost před zákonem, stejná práva občanská nebo politická. Dále pak možnost přístupu k veřejným funkcím a používání vlastního jazyka.⁵³ Do Mnichovské krize se v Československu těšily vysoké míře ochrany i krajanské spolky.

Rovněž politické strany, měly velmi volné pole působnosti. Absence zákona na jejich regulaci dávala narůst stranicky silnému státnímu aparátu.

Mocensky byly politické strany první republiky velice silné. Historické prameny dokonce nazývají ČSR „státem politických stran“.⁵⁴ Bylo tomu i díky postavení českých a slovenských politických stran v Habsburské říši. Tam, kde totiž státní instituce přehlížely potřeby českého a slovenského obyvatelstva, tyto strany suplovaly ve svých mezích roli veřejné správy. Jednalo se hlavně o oblasti kulturní, sociální a národnostní. Roli sehrál i fakt, že zhroucením monarchie bylo třeba vytvořit novou státní autoritu a tohoto úkolu se přirozeně chopily politické strany. Důvodem rozmachu politických strana byla i skutečnost, že recepcí právního řádu monarchie došlo k převzetí rakousko-

⁵¹ MALÍŘ, J., MAREK, P. a kol., Politické strany I.díl, období 1861-1938, s.629

⁵² PETRÁŠ, R., Menšiny v meziválečném Československu, s. 75

⁵³ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 81.

⁵⁴ PEROUTKA, F., Budování státu, sv.2, s. 1442

uherských zákonů, ve kterých úprava politických stran zcela chyběla. Přijmout zákon, který by upravoval činnost politických stran, trvalo více než patnáct let. Jak mohla parlamentní republika v takovém právním vakuu fungovat? Na základě skutečnosti, že vždy existovala vládní koalice, i když v období úřednické vlády latentní a ta v klíčových okamžicích převzala odpovědnost. Systém nebyl až do konce dvacátých let zevnitř ohrožen.

Ve chvíli kdy hospodářská krize zasáhla Československo plnou silou, došlo k vystupňování sociálního napětí a postoje extrémně opozičních stran se prudce vyostřily. Konkrétní hrozbu představovaly dvě radikálně nacionalistické strany. Německá Národní strana a Německá národněsocialistická strana dělnická. Tyto strany promítaly sociální dopady hospodářské krize do roviny nacionální a ze špatné ekonomické situace vinily stát. Profilovaly se výrazně antisystémově a pro jejich podvratnou nacionalistickou činnost byl konečně přijat zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran. Tato skutečnost přinesla zásadní změnu dosud liberálního politického chápání. Do této doby převládalo přesvědčení, že demokracie má být založena na pluralitě a svobodné soutěži názorů. Z principu by tedy měla tolerovat odlišné postoje, teoreticky i ty, které směřují proti jejím základům, a zákon byl vnímán jako nedemokratický nebo dokonce neústavní.⁵⁵ Převážil ale nakonec názor sledující výrok Masarykův, „že humanitní program nehlásá, že máme proti násilí složit ruce v klín; naopak žádá, abychom násilí odporovali a abychom mu odporovali všemožně.“⁵⁶

Zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran byl přijat na podzim roku 1933. Tento zákon nijak nedefinoval pojem politické strany přesto, že s ním pracoval v celém obsahu. Postihoval strany zastavením činnosti nebo rozpouštěním v případě, že strana svou činností ohrožuje celistvost, demokraticko-republikánskou formu nebo bezpečnost Československé republiky. Zákon dále obsahoval možnost rozpouštění nově vzniklé strany, která sleduje tytéž cíle, používá tentýž název, neb v jejímž čele jsou titíž činovníci, kteří byli v čele strany rozpouštěné v den jejího rozpouštění.⁵⁷ Důvodová zpráva k němu uvedla: „Československá republika, poskytující všem svým občanům, plné užívání občanských práv, zaručených ústavou, chovala se (...) nejvýše liberálně ke všem politickým proudům. Svobody této bylo však některými

⁵⁵ HOELTZL, J., Rozpouštění politických stran a zastavování jejich činnosti, s. 1

⁵⁶ MASARYK, T.G., HAVLÍČEK, K., Snahy a tužby politického probuzení

⁵⁷ Zák. č. 202 z 25. Října 1933 Sbírka zákonů a nařízení státu československého, s. 921

stranami hrubě zneužito. Jsou to strany, jež vyvíjely činnost směřující proti samotným ústavním základům republiky Československé, ohrožující zvýšenou měrou svojí činností samostatnost, ústavní jednotnost, celistvost, demokraticko-republikánskou formu a bezpečnost našeho státu (...) Proto předkládá vláda (...) návrh na zákonnou úpravu potřebnou k účinné obraně proti stranám podvracejícím základy státu.“⁵⁸ Přesto je nutno říci, že zákon byl vůči politickým stranám mimořádně shovívavý. Ustanovení zákona také neplatila automaticky, pouze poskytovala příslušným úřadům možnost postupovat podle této právní normy. Přitom se jednalo o výčet zločinů, kterých kdyby se dopustil jednotlivec, byl by vystaven mimořádně těžkým sankcím. Přesto však obě strany ještě před účinností tohoto zákona ukončily dobrovolně svou činnost, aby se postihu v podobě rozpuštění vyhnuly.

Tento nepřímý zákaz německých nacionalistických stran na českém území se však ukázal jako krátkodobé řešení. Prázdné místo po těchto stranách zcela vyplnila Heinleinova Sudetoněmecká vlastenecká fronta, která se těsně před volbami v roce 1935 přejmenovala na Sudetoněmeckou stranu. Tato strana získala ve volbách v květnu 1938 přes 90% německých hlasů a stala klíčovým subjektem argumentace jednání v Mnichově roku 1938. „Německá zahraniční politika vytvořila pojem „německá národní skupina“ jako politickou alternativu a protiklad pojmu menšiny, u které se vnitropoliticky předpokládala a vyžadovala i z hlediska mezinárodního práva loajalita ke státu, ve kterém žila. Německé národní skupiny naopak vyjadřovaly loajalitu vůči Německu a staly se nástupištem nacistické politiky ve státech, kde působily.“⁵⁹ Konrád Heinlein ve Vídni 4. března 1941 tuto aktivitu sudetoněmeckého hnutí ohodnotil takto: „Během několika let se sudetským Němcům podařilo ohrozit vnitřní stabilitu Československa tak zásadně a rozrušit jeho vnitřní poměry tak dokonale, že bylo zralé pro likvidaci. To vše se mohlo stát jedině díky tomu, že všichni sudetští Němci se stali nacionálními socialisty (...) Historie vynese jednoho dne svůj soud: Sudetští Němci vykonali věrně a dobrovolně svou povinnost.“⁶⁰

Nebezpečí této strany bylo tedy značně podceněno, neboť ač československý právní řád poskytoval nástroje k jejímu rozpuštění, úřady tak neučinily a proti rozpuštění se tehdy vyslovil i T. G. Masaryk. K tomuto opatření vláda přikročila až

⁵⁸ KLIMENT, J., Politické strany, s. 18

⁵⁹ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 102

⁶⁰ Volkischer Beobachter, 5. března 1941, též: E. Beneš Odsun Němců

v září 1938. Následující dny ukázaly, že to nebylo za pět minut dvanáct, jako spíš pět minut po dvanácté.

29. září 1938 se v Mnichově zástupci čtyř mocností dohodly, že Československo musí odstoupit Německu tu část svého území obývanou převážně obyvatelstvem hlásícím se k německé národnosti. Definitivní území, které mělo být předmětem postoupení, mělo být vymezeno výborem určeným v dohodě bez ohledu na to, že hranice Československé republiky bylo možno měnit pouze ústavním zákonem. Dále dohoda přikazovala vyřešit problematiku polských a maďarských menšin a to do tří měsíců. Československo nebylo účastníkem dohody a toto rozhodnutí mu bylo pouze dáno na vědomí. Touto Mnichovskou krizí vyvrcholily dlouhodobé separatistické snahy německého obyvatelstva, postup nacistického Německa a úsilí německých nacionalistických stran.⁶¹ Pro Československou republiku to byl počátek sedmiletého období nesvobody.

3.3. Oficiální antisemitská politika po roce 1938

Otřes důvěry v demokracii, kterému byl Československý národ vystaven po Mnichovské dohodě, neměl v novodobé historii obdoby. Třetí říše si ukrojila z Československa 28.291 km², Maďarsko 11.833 km² a Polsko 805 km². Československo přišlo též o třetinu obyvatel. Reakcí na tuto skutečnost bylo hledání nové státní ideje.⁶² Deprese ze státní porážky, krize českého národního sebevědomí a touha po odplatě vzedmuly vlnu agresivního xenofobního nacionalismu. Důvodem byly i obavy vyvolané hospodářským zmrzačením státu a zostřenou konkurencí na trhu práce po přílivu uprchlíků. Pro většinu občanů nebyla viníkem nacistická expanze a politika appeasementu, ale přílišná liberálnost předchozích vlád. Proběhla obnova pojetí lenního vztahu českého státu k Německé říši. Druhou koncepcí možného směřování byl příklon k hodnotám autoritativního státu a ideám fašistickým. Ústavní a politické změny odpovídaly tomuto programu. Byly odmítnuty demokratické hodnoty formulované Masarykem a Benešem. Došlo k omezení politických svobod a k posílení cenzury.⁶³

Hlasy bránící demokracii v tomto období zaznívaly hlavně z KSČ. Liberálové se od ní však distancovali a 24. prosince 1938 byla činnost komunistické strany zakázána.

⁶¹ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 95 a 105

⁶² PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 94

⁶³ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 105

Demokratický systém se zcela zhroutil a do vedení se dostala agrární strana vedena Rudolfem Beranem. Podle listu *Národní osvobození* se jednalo o „modifikaci ortodoxně demokratického režimu“.⁶⁴ Velice aktivní v této době byla extrémně pravicová Vlajka. Ve svých letáčích požadovala zrušení politických stran i parlamentu a vybudování silného stavovského státu. To bylo příliš i pro novou vládu, která 11. listopadu 1938 tuto organizaci zakázala. Ve vedení republiky se ocitla Agrární strana, která držela v té době nejen politickou ale i ekonomickou část zmenšené republiky.

Agrárníci vytvořili jedno z klíčových hospodářských uskupení ČSR. Měli významný vliv v Agrární bance, Anglobance, vrcholném orgánu čs. družstevnictví, Centrokooperativě, části zbrojního a strojírenského průmyslu a v průmyslu potravinářském.⁶⁵ Již v předmnichovském období se Agrární strana neúspěšně pokoušela uchopit moc v republice protlačením slabého kandidáta na prezidenta ve volbách roku 1935. Po roce 1938, pak vystupovala navenek, jako jediná strana pro Němce důvěryhodná a tedy ta, která je způsobilá mocensky vést Československo. Vlna odporu, která se tehdy zvedla proti Benešovi, dosáhla vrcholu po jeho odchodu do Londýnského exilu, který byl národem vnímán jako útěk před spravedlností. Tím byl dovršen odklon od Masarykovské ideje humanitní demokracie, které byl Beneš následovníkem, a fašismus se pevně usadil v hodnotové sféře československé společnosti. Světová a Evropská idea české otázky byla zavržena a namísto ní nastoupily národní hodnoty a obrozenecké mýty. Liberální demokraté a kosmopolitní Židé byly onačeni za viníky morálního rozkladu a Mnichov za přirozený trest. V novém směru, kterým se měla druhá republika ubírat, mělo přednost technické myšlení před humanitním a politickou zbraní se čím dál častěji stávalo násilí namísto argumentu. Ospravedlnění bylo jednoduché - veřejné blaho.

Arne Novák při své rektorské instalaci na Masarykově univerzitě v Brně 12. ledna 1939 vyzdvihl násilí jako verifikovanou hodnotu současnosti: „Lidstvo přestalo státi o svobodu a zatoužilo především po autoritě, jsouc ochotno, přiznat jí i právo násilí, ať nekrvavého, ať krvavého.“⁶⁶

Demokracie byla kritizována i katolickou církví, která kladla důraz na nutnost návratu k tradičnímu rozdělení role muže a ženy a nutnost vlády boží vůle namísto vůle

⁶⁴ *Periodikum Národní osvobození*, 15.2., 12, 1938, č. 284

⁶⁵ RATAJ, J., *O autoritativní stát*, s.24

⁶⁶ *Periodikum Národní osvobození* 16, 14.1.1939 č. 12

lidu. Republikánské pojetí státu nemělo v druhé republice místo. Restaurován byl royalismus a v oblasti obnovení šlechtictví se připravovala řada korektur. Mělo se za to, že noblesu a kontakty šlechty je třeba využít v zahraniční službě druhé republiky. Za překonané byly prohlášeny nejen diskuze a svoboda projevu, ale i právo na informace.⁶⁷ Lidu měla postačit víra v kvalifikovanou vládu. Transformace pokračovala sjednocením všech politických stran do Strany národní jednoty. Režim zapojil mladou generaci, využívajíc šikovně generačního konfliktu a sociálních problémů mládeže v první republice. Byla vytvořena organizace Mladá národní jednota, jejímž předsedou se stal Rudolf Beran. Organizace měla vlastní pozdrav Vlasti zdar, doprovázený vztyčenou pravicí a uniformu, nezbytnou pro identifikaci ducha kolektivismu. Návrat k nacionalismu byl však zbaven protiněmeckého obsahu. Uplatňována byla teorie o národním zájmu a výhodách z podřízenosti německé nadvládě. Jednalo se o tzv. maločeskou verzi nacionalismu. Karel Čapek již roku 1934 v období insigniády, upozornil, že tehdejší vlna českého nacionalismu strhující vysokoškolskou mládež je „návratem k malosti“ sedmdesátých a osmdesátých let. Vystopoval mnoho shodných znaků: archaickou terminologii, jednoduchou optiku při posuzování života, složenou ze dvou pólů národního a protinárodního, antinovotářské zápecnictví, četnost pranýřů pro zrádce národa, za něž byli označováni především lidé kritického rozumu, xenofobii a „malinký a velmi uzavřený svět“ Prahy, matky českých maloměst.⁶⁸ Veřejný prostor byl zasažen jazykovým purismem tak, že byly odstraňovány veškeré cizojazyčné názvy. V návrzích byla i povinná zkouška z českého jazyka, které se měl podrobit každý občan nebo cizinec žijící v ČSR déle než rok. Též bylo rozhodnuto, že ženy budou navraceny k „mateřskému štěstí a klidnému domovu“⁶⁹, což v postatě znamenalo potlačování jejich vzdělávání, výkonu práce a emancipace vůbec.

Konečně se také mohl naplno rozbujet antisemitismus. Jako první se dožadovali definice židovství čeští advokáti a lékaři. Definice byla vydána a byly stanoveny kvóty pro židovské lékaře a advokáty. Jednalo se o opatření stálého výboru ze dne 16. Listopadu 1938 č. 284/1938 Sb.z.a n., o prozatímní úpravě některých otázek týkajících se advokacie. Na neveřejné schůzi 7. února 1939 proběhla na Ústavním soudě krátká debata o možnosti rozporu tohoto opatření s § 128 Ústavní listiny o rovnosti občanů

⁶⁷ RATAJ, J., O autoritativní stát, Karolinum, s. 87

⁶⁸ ČAPEK, K., Návrat k malosti, Lidové noviny 16.12.1934 č. 632

⁶⁹ VOŘÍŠEK, R., Ženy bez domova, Národní obnova, č. 49, Brázda, č.44, Venkov, č. 272

před zákonem. Soudci nakonec dospěli ke shodnému závěru, že se o rozpor nejedná, neboť ustanovení Ústavní listiny negarantuje rovnost ve smyslu rovnosti absolutní a opatření bylo přijato ve veřejném zájmu, aby určitý stav nebyl ruinován.⁷⁰

Motivováni někdy obchodním profitem, někdy nacionálním cítěním, inspirováni nacistickým zákonodárstvím, Češi brzy „odžidovštěli“ zmíněné profese. Po té nastalo řízené vyhánění Židů z jakýchkoli intelektuálních zaměstnání i z kulturní i hospodářské sféry. Židy samotné ta rychlost a razance zaskočila. Zpočátku se totiž zdálo, že Československá republika půjde spíš cestou italskou nežli německou. Tyto iluze vzali ale brzy za své a Židé se uzavřeli do sebe před tak silným útokem nacionálního antisemitismu.

Rovněž na kulturní frontě nacionalisté zasáhli. Byla vytvořena Národní kulturní rada, která sledovala, zda není uměleckým projevem narušováno to „pěkné, české a vlastenecké“. Svoboda tvůrce byla ohraničena nedotknutelností hodnot jako vlast, hrdinství, národ, kázeň, řád a bůh. Umění muselo pomáhat současné vládní politice, vnášet do národa budovatelský optimismus, lásku k národu, rodné půdě a k bohu. Světová literatura byla z Čech vypovězena.

Nacionalisté si kladli i ambiciózní cíl odstranit důsledky hospodářské krize. Byly jimi zejména vysoká nezaměstnanost a nízká porodnost. Program „Národe!“ požadoval právo na práci pro každého občana, dělnickou mzdu v takové výši, aby zabezpečovala nejen minimum dělníka a jeho rodiny, ale též jeho kulturní a sociální potřeby.⁷¹ To mělo zabezpečit důsledné sledování hospodářské politiky podle německého vzoru, tj. rozčleněním na stavy a cechy, což podporovala i katolická církev.

Beranově vládě se skutečně podařilo velkými státními investicemi snížit nezaměstnanost a podpořit tím víru v nacistický všelék. Obraz nacistického Německa byl pro účely propagandy cíleně vylepšován a uhlazován a jeho totalitní systém takto legitimizován. Germanofilské nálady se vyhnuly levé části politického spektra. Kriticky vůči nacistické ideologii vystupovali komunisté, levicoví sociální demokraté a levicoví národní socialisté. Výjimku na pravici pak tvořili integrální nacionalisté z okruhu Národní myšlenky a Národní fronty.

Servilita českého národa vůči Němcům, vycházela z předpokladu, že Čech je vlastně poloviční Němec a Němci sami vnímají Čechy jako ušlechtilý národ, jehož

⁷⁰ LANGÁŠEK, T., Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920-1948, s.163

⁷¹ RATAJ, J., O autoritativní stát, s.143

prostor pro národní rozvoj musí být zachován.⁷² Nic nemohlo být vzdálenější pravdě. Několik německých studií té doby poukazovalo na mongoloidní původ Čechů, zdůrazňujíc u nich vlastnosti jako závist, touha po cizím majetku, nevěrnost a otrockou mysl. Závěr byl ten, že české vlastnosti přivádějí Čechy k podivuhodné podobě příbuzenství se Židy.⁷³ I schopnost přežít a odolat soustavnému německému tlaku byla označena za vlastnost, díky které mezi Čechy a Němci nemůže být smíru.

Budoucnost skutečně ukázala, že Německo mělo jasné představy o tom, co provést se zeštíhleným Československem.

3.4. Období protektorátu Čechy a Morava

Existence druhé republiky nepřežila déle než půl roku. Již 6. Října 1938, se na Slovensku vytvořila bez ústavního podkladu slovenská vláda. Žilinská dohoda vedla k vytvoření jediné slovenské politické strany, jejíž ideologie byla inspirována hlavně rakouským korporativním klerofašismem s protižidovským a protičeským akcentem. Ve slovenském zákonodárství tehdy výrazně vládlo vydávání protižidovských předpisů. Normotvorbou vlády byli propuštěni čeští občané z veřejné správy.

Přes určité společné prvky ideologií Čechů a Slováků spolu tyto národní proudy nesplynuly. Jednalo se zejména o míru totality, protižidovských represí a katolicismu.⁷⁴ Ideová základna společného státu, tím byla rozložena a čas společného státu se naplnil.

22. listopadu 1938 byly přijaty dva ústavní zákony. Jeden o autonomii Slovenskej krajiny a druhý o autonomii Podkarpatské Rusi. Ústavní soud nikdy neobdržel žádný návrh k přezkoumání těchto zákonů, které nabyly účinnosti 23. listopadu 1938.⁷⁵

15. prosince byl přijat zmocňovací zákon č. 330/1938 Sb., který přenesl zákonodárnou moc do rukou moci výkonné. Toto bylo zásadní omezení dělby moci. Podle tohoto ústavního zákona, byl prezident republiky zmocněn, aby na jednomyslný návrh vlády vydával dekretem ústavní zákony, pokud toto vyžadují nové poměry. Vláda byla tímto aktem zmocněna, aby činila veškerá opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona s kontrasignací prezidenta republiky. Po přijetí tohoto ústavního zákona se

⁷² RATAJ, J., O autoritativní stát, s. 149

⁷³ WAGNER, E., Die rassische Herkunft der Tschechen – Sturmer, Listopad 1938

⁷⁴ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 107

⁷⁵ LANGÁŠEK, T., Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920-1948, s. 151 an.

Národní shromáždění již nesešlo.⁷⁶ Tři měsíce poté, v noci z 15. na 16. března 1939 proběhlo jednání Emila Háchy s Adolfem Hitlerem, jehož výsledkem byl protokol, kterým prezident druhé republiky, v zájmu zachování míru, klidu a pořádku v Československu, vkládá plně osud českého národa do rukou vůdce německé říše. Druhý den byl výnosem vůdce a říšského kancléře zřízen Protektorát Čechy a Morava.

Skutečnost, že se jednalo o výnos, tedy vnitrostátní právní akt, jaký Hitler zpravidla používal k výkonu pravomocí hlavy státu, svědčí o tom, že protektorát nebyl do říše „začleněn“, ale pouze „připojen“.⁷⁷ Jiná území jako Rakousko či Gdaňsk byla připojena zákony. S velkou pravděpodobností byl tedy výnos použit proto, že Hitler považoval tento akt za úpravu vnitřních otázek Německé říše.⁷⁸ Konsenzuální teorie vzniku protektorátu společně s teorií návratu staré říšské půdy do lůna říše, měla vytvářet dojem, že Československo se dobrovolně vzdalo suverenity a k vzniku protektorátu pak došlo svrchovaným aktem říše. Oficiálním důvodem měla být neschopnost Československa uspořádat soužití národních skupin. Tím mělo Československo vytvářet ohniska neklidu ve střední Evropě a ohrožovat tak evropský mír. Tak 16. března 1939 zanikla druhá republika a čl. 1 výnosu se stal protektorát Böhmen und Mähren součástí velkoněmecké říše.⁷⁹ Přislíbená autonomie byla velice omezená již výnosem samým. V něm bylo přiznáno silné postavení říšskému protektoru, který měl potvrzovací právo vůči členům vlády, byla omezena moc zákonodárná, výkonná i soudní a i další články omezovaly či vylučovaly autonomní postavení protektorátu.⁸⁰

V období protektorátu existovalo na našem území trojí občanství: Říšské, německé a protektorátní v tomto pořadí dle společenské a politické významnosti. Zákon o říšských občanech platný i na území protektorátu znemožňoval protektorátním občanům stát se občany říšskými. Důvodem byl nedostatek objektivních znaků německé národnosti.⁸¹ Dvanácté nařízení k zákonu o říšských občanech vytvořilo možnost režimu čekatelství, kdy trvalé získání německého občanství bylo možné, pokud bylo uděleno a po dobu deseti let nebylo odvoláno. Jednalo se o institut udílení občanství „na

⁷⁶ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 99-100

⁷⁷ MARŠÁLEK, P., Pod ochranou hákového kříže, s. 16an

⁷⁸ PETRŮV, H., Zákonné bezpráví, s. 18

⁷⁹ MARŠÁLEK, P., Pod ochranou hákového kříže, s. 16-26

⁸⁰ PETRŮV, H., Zákonné bezpráví, s. 19 an.

⁸¹ SOBOTA, E., Co to byl protektorát, s. 127. IN PETRŮV, H., Zákonné bezpráví

odvolání“. Tito čekatelé byli v právním režimu německých státních příslušníků, ale říšskými občany se stát nemohli. Židé, židovští míšenci prvního stupně a Cikáni se nemohli stát říšskými občany, ale ani občany na odvolání.⁸² Jednalo se tedy o občanství první, druhé a třetí kategorie. Židé a Cikáni byli sice občany protektorátními, ale s omezenými občanskými svobodami, které byly postupem času stále více oklešťovány.⁸³

Tou dobou již plně probíhal systematický pokus o likvidaci českého národa a to paralelně v několika oblastech. V právní oblasti nařízením, že říšský protektor může nařízením měnit autonomní právo, pokud to vyžaduje společný zájem a v nebezpečí prodlení může vydávat předpisy všeho druhu.⁸⁴ V oblasti veřejné správy musely veškeré akty a rozhodnutí projít procesem schválení německými úřady. V oblasti vzdělávací, mělo být české obyvatelstvo zbaveno své inteligence. Bylo rozhodnuto, že uzavření českých vysokých škol zůstane definitivní.⁸⁵ V oblasti ekonomické byla prováděna arizace židovského majetku a zabavován majetek českých spolků. Židé byli zbaveni všech statků, vyloučeni z veřejného života, deklasováni na nejnižší stupeň lidství a odsouzeni k vyhubení.⁸⁶ Část Čechů prokazovala velkou míru solidarity s židovskými přáteli například i nošením židovské hvězdy na oděvu. Brzy však takové jednání začalo být postihované vazbou.⁸⁷ Ta část ale, která smýšlela antisemitsky již za druhé republiky, se vrhla na arizování židovského majetku a vyřazování židů z profesních komor. Přesto, že transfer židovského majetku se nazýval arizací, ve skutečnosti se jednalo o germanizaci. Množství Čechů nakloněných nacistické ideologii se po čase přesvědčilo, že plnili pro Německo roli „užitečných idiotů“ a ve chvíli, kdy jejich úloha skončila, stávali se pro Říši nepotřebnými a často byli postiženi konfiskací majetku nebo i zbavením osobní svobody.⁸⁸

Rasovými předpisy nebyli zasaženi jen Židé. Na základě nařízení protektorátní vlády z 28. dubna 1939 byly otevřeny kárné pracovní tábory v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. V té době bylo na Českém území evidováno 6 500 Romů.

⁸² PETRŮV, H., *Zákonné bezpráví*, s. 20-22

⁸³ PETRŮV, H., *Zákonné bezpráví*, s. 20 an.

⁸⁴ GRÓNSKÝ, J., HŘEBEJK, J., *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I.(1918-1945)*, s. 141

⁸⁵ PAVLÍČEK, V., *O české státnosti úvahy a polemiky 1/Český stát a Němci*, s. 25

⁸⁶ PETRŮV, H., *Zákonné bezpráví*

⁸⁷ KÁRNÝ, M., *Genocida českých židů*, s. 19

⁸⁸ PAVLÍČEK, V. a kol., *Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky*, s. 92

Většina z nich byla internována v těchto táborech a 4 870 z nich později deportováno do Osvětimi. Naprostá většina z nich tam zemřela.⁸⁹

3.5. Obnovení republiky

Období nesvobody skončilo vládním nařízením č. 31/1945 Sb. 4. května 1945. Právní obnova byla však započata již dne 21. července 1940, kdy byl Londýnskou exilovou vládou vydán první dekret. Již 24. června 1940 se Eduard Beneš v rozhlasovém projevu vyjádřil ke kontinuitě právního řádu Československa a kontinuitě Československé státnosti.⁹⁰ V dekretální normotvorbě pak vystupoval jako prezident Československa, neboť jeho demise byla jednak protiprávně vynucena a jednak uznáním čs. státního zřízení Velkou Británií 21. Července 1940 došlo k obnovení jeho prezidentské funkce.⁹¹ Kontinuita Československa tak byla zachována.

Následkem poválečného odsunu německé části obyvatelstva, jakož i nástupem KSČ k moci, vzniklo homogenní politické prostředí, ve kterém se pravicový extremismus podařilo na dlouhou dobu prakticky vymýtit.

⁸⁹ PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, s. 124

⁹⁰ BENEŠ, E., Šest let exilu a druhé světové války

⁹¹ Úřední věstník čs. ročník III/1942, s. 17

Část II.

4. Pravicový extremismus po roce 1989

4.1. Obnova ochrany lidských práv

Právní úprava občanských práv a svobod byla pro obnovené demokratické zřízení nedostačující, což vedlo ke snaze o urychlené řešení. Již před listopadem 1989 se v disidentských kruzích diskutovalo o koncepci nové ústavy a připravovaly se pracovní verze ústavy zakotvující principy právního státu. Od konce roku 1989 pak probíhaly již skutečné přípravy k přijetí Ústavy a Listiny základních práv a svobod. Listina základních práv a svobod byla schválena 9. ledna 1991 a uvozena ústavním zákonem č. 23/1991 Sb.

Schválení Listiny bylo zvratem v poválečných československých ústavních dějinách. Jednak oddělilo ústavní koncepci ochrany lidských a občanských práv od předlistopadového režimu, ale hlavně vycházelo z přirozenoprávního pojetí neporušitelnosti práv člověka a občana. Koncepce přirozených práv byla nejvýznamnějším zdrojem při tvorbě Listiny a je jednou z ústavních hodnot. Některá práva jsou obsažena i v dalších ústavních předpisech. Obsahuje je hlavně Ústava a zákon o bezpečnosti ČR. Přednost před zákonem mají i mezinárodní smlouvy. Čl. 10 Ústavy přiznal přednost před zákonem mezinárodním smlouvám o lidských právech a euronovela pak mezinárodním smlouvám obecně.

V oblasti sociálních práv se prosadil koncept solidarity, nicméně ke komplexní úpravě povinností nedošlo. Přesto ústavní předpisy obsahují i občanské povinnosti. Jedná se však o úpravu okrajovou (např. povinná školní docházka). V konceptu ústavní pořádek sleduje hodnotovou linii Všeobecné deklarace lidských práv a tak jako nedošlo k prosazení Všeobecné deklarace lidských povinností,⁹² nedošlo ani k prosazení výraznější úpravy občanských povinností v Listině a Ústavě ČR. Neexistence úpravy povinností je dodnes diskutována odbornou veřejností. Dosud však nebyl nalezen konsenzus pro její přijetí.

Přijetí Listiny základních práv a svobod přispělo k přijetí ČSFR do Rady Evropy a stalo se jedním ze základů zařazení ČSFR do evropského integračního procesu.

⁹² Ve druhé polovině 90.ých let tento návrh publikoval Inter Action Council, IN: PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky, s. 36

K přijetí Ústavy došlo o rok později. Dokončovací práce na ústavě již probíhaly pod tlakem, neboť již bylo jisté, že se blíží zánik Československa.

1. září 1992 došlo k přijetí Ústavy Slovenské republiky, která nabyla účinnosti dnem vyhlášení. Přijetím ústavy se Slovenská republika právně přestala považovat za součást federace. Slovenští ústavodárci tak vyjádřili diskontinuitu ve vztahu k Československu.

Ústavní zákon č. 542/1992 Sb. z listopadu 1992 o zániku České a Slovenské federativní republiky stanovil den jejího zániku uplynutím 31. prosince 1992. K tomuto datu se ČSFR sama vzdala suverenity. Bylo stanoveno, že nástupnickými státy ČSFR jsou Česká republika a Slovenská republika.

Vztah České republiky k právní kontinuitě vyjádřil ústavní zákon č. 4/1993 Sb. z 15. prosince 1992 o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské federativní republiky a Česká národní rada přijala dne 16. prosince Ústavu České republiky. Tento dokument upravil organizaci veřejné moci, vztah státu a jednotlivce, státní cíle a hodnoty a vztah vnitrostátního a mezinárodního práva. Jedná se o „dokument institucionalizující soustavu základních obecně akceptovatelných hodnot a formující mechanismus a proces utváření legitimních mocenských rozhodnutí“⁹³.

Práva byla v ústavních zákonech rozdělena na individuální a kolektivní. První jsou přiznána jednotlivci, druhá kolektivům. Tedy například právo na ochranu národnostních menšin je právem kolektivním, ale práva a svobody příslušníků menšin jsou již právy individuálními. Převážná část práv se vztahuje na všechny lidi, některá práva přísluší jen občanům a některá jen určitým skupinám obyvatel. Jde o skupiny menšinové a jejich právo na používání mateřského jazyka, rozvoj vlastní kultury a sdružování se.

Tato ustanovení však nejsou jediná, která menšinové skupiny chrání. Dalšími jsou:

- zákaz diskriminace (čl. 1 Listiny),
- právo volit svou národnost (čl. 2 odst. 3 Listiny),
- zákaz ovlivňování rozhodnutí o národnosti (čl. 3 odst. 2 Listiny),
- rovnost v nároku na základní práva a svobody (čl. 3 odst. 1 Listiny),
- ochrana lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a jména (čl. 10 Listiny),
- záruka, že příslušnost k menšině nesmí být nikomu na újmu (čl. 24 Listiny).

⁹³ Nález ÚS sp. Zn. Pl. ÚS 33/97, in Sbíрка nálezů a usnesení, sv. 9, s. 407

Demokratické zřízení a stát samotný pak chrání ustanovení o:

- nepřipustnosti změn demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
- svobodná soutěž politických stran (čl. 22 Listiny),
- politická pluralita (čl. 5 Ústavy).

Extremisté se nejčastěji dovolávají:

- svobody myšlení, svědomí, náboženského vyznání, vědeckého bádání a umělecké tvorby (čl. 15 odst. 1 Listiny),
- svobody projevu (čl. 17 Listiny),
- práva shromažďovacího a sdružovacího (čl. 19 a 20 Listiny).

Dohled nad dodržováním Ústavního pořádku byl svěřen Ústavnímu soudu. Jeho rozhodnutí se v průběhu let vyvíjela paralelně se společenským vývojem. Ukázkou vývoje Ústavního soudu ve vnímání důstojnosti je následující judikatura.

Jedná se pouze o dvě kauzy, neboť stále panuje nedostatek judikatury v této oblasti, čehož si všímá i poslední zpráva Evropské komise pro lidská práva (ECRI).⁹⁴ Zatímco extremisté se ústavních práv dožadují poměrně často, Romové se o to pokoušejí jen zřídka.

První případ je z roku 1997, kdy senát s předsedkyní Ivou Brožovou odmítl ústavní stížnost, jíž se stěžovatel domáhal omluvy od M. Sládka za výroky přednesené na schůzi Poslanecké sněmovny dne 25. 7. 1996.

„U cikánské populace by měla být snížena věková hranice trestní odpovědnosti na 10 let. Cikáni by měli být trestně odpovědní již od narození, protože prakticky to už je jejich největší zločin.“

Tyto výroky byly předmětem přímého televizního procesu.

Stěžovatel se výroky cítil být dotčen a domníval se, že je plně dostačujícím argumentem jeho subjektivní pocit, že jeho občanská čest a lidská důstojnost byla ohrožena. Ústavní soud stížnost odmítl s odůvodněním, že rozhodnutí Vrchního soudu o tom, že výrok nebyl vůči stěžovateli dostatečně adresný, aby byl způsobilý porušit osobnostní práva, která jsou právy individuálními, je v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů a Ústavnímu soudu nepřísluší toto hodnocení přezkoumávat, neboť

⁹⁴ ECRI report on the Czech Republic cit.dne 29.3.2013

by tím zasahoval do ústavního principu vyjádřeného v čl. 8 Ústavy o nezávislosti soudů.⁹⁵

Druhé rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2010 se týká ústavní stížnosti proti rozsudku Vrchního soudu, kterým byl potvrzen rozsudek o zamítnutí žaloby. Stěžovatel-žalovatel v žalobě požadoval omluvu a náhradu nemajetkové újmy ve výši 300.000,- Kč, z důvodu snížení jeho lidské důstojnosti a neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti. K tomu mělo dojít 12. 7. 2001, kdy stěžovatel navštívil veřejné prostory restaurace žalované, ve kterých byla umístěna socha postavy, která drží v ruce baseballovou pálku s nápisem „Na cikány“. Soud prvního stupně žalobu zamítl z důvodu neadresnosti nápisu, což soud druhého stupně potvrdil. Nejvyšší soud rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně. Ten doplnil dokazování a žalobu opět zamítl s odůvodněním, že k diskriminaci nedošlo, neboť na baseballové pálce byly i nápisy „Na skiny“, „Na P“, „Na brutálního M“ a další. Vrchní soud pak tento verdikt potvrdil. Ústavní soud v senátu s předsedkyní Dagmar Lastoveckou rozsudek vrchního soudu zrušil. V odůvodnění uvedl, že obecné soudy postavily na jednu rovinu nápis „Na cikány“ a ostatní nápisy na baseballové pálce, tedy oba okruhy nápisů považovaly za srovnatelné. Stěžovatel však v odvolání namítal, že nápis „Na cikány“ byl dominantní, vyřezaný, vybarvený a nalakovaný, zatímco ostatní nápisy byly napsány propisovací tužkou drobným písmem a z provozovny byl vidět pouze nápis „Na cikány“. S touto námitkou srovnávání nesrovnatelného se soud však nevypořádal, protože zatížil své rozhodnutí protiústavností v podobě porušení práva na spravedlivý proces.⁹⁶

V této judikatuře se odráží významný posun společnosti v oblasti dodržování lidských práv a svobod, jakož i postoj Ústavního soudu k důstojnosti a rovnosti bez ohledu na barvu pleti.

4.2. Vznik pravicového extremismu

Formování pravicového extremismu se v polistopadové éře odehrávalo ve dvou rovinách. Jednu část tvořily politické strany a to zejména SPR-RSČ (Sdružení pro republiku – Republikánská strany Československa), v jejímž čele stál Miroslav Sládek,

⁹⁵ Usnesení Ústavního soudu, II. ÚS 463/97 ze dne 19.5., cit.dne 4.3.2013

⁹⁶ Nález Ústavního soudu, II. ÚS 1174/09 ze dne 13. 1. 2010, N 6/56 SbNU 53, cit.dne 4.3.2013

který během předsednictví proslul jako skandalista, násilník a později i likvidátor strany s vysokým podílem na jejím předlužení. Část druhá se pak skládala z apolitických rváčů, hledajících záminku pro agresí. Jednalo se jak o přeběhlíky z jiných subkultur, které pro ně nebyly dostatečně militantní, tak o původní skinheady. V oblibě mezi nimi bylo používání německých neonacistických atributů a zároveň přihlášení se k husitskému odkazu včetně kališnictví. Důsledkem této zmatené identifikace byla skutečnost, že pravicová a levicová extremistická scéna spolu po krátkou dobu koexistovala. Soužití ovšem nebylo bezproblémové a stále sílící napětí mezi těmito tábory eskalovalo na kulturní akci v roce 1991 brutálním útokem fašistických skinheads na příslušníky hnutí punk. Tímto aktem definitivně skončily dozvuky sametu v subkulturách a několik následujících let bylo doprovázeno násilím těchto dvou skupin vůči sobě navzájem a samozřejmě i radikalizací jejich politických názorů. S tou se dostali do hry pojmy jako neonacismus, nacionalismus, národní socialismus, či neofašismus. Ač nuance těchto frakcí jsou odlišné, hlavní myšlenkové proudy sdílejí. V médiích se pro ně po období tápání ustálil ne zcela přesný pojem extremisté. Jedná se však o termín žurnalistický či politologický, nikoli právní.⁹⁷

V České republice na rozdíl od Německa či skandinávských zemí, které se ve třicátých letech hlásily k nacismu, chybí historicky oficiální směr, který by neonacismu dal ospravedlnění. Navíc je nemožné navázat na teorii árijské rasy, pokud hlasatel příslušníkem této rasy není. Proto se tedy většina současných neonacistů za neonacisty neoznačuje.

Programová paleta, kterou nacisté disponovali v historii, byla velice široká a v některých bodech se s nimi novodobí pravicoví extremisté shodují. Jedná se zejména o antiliberalismus, antidemokratismus, antikomunismus, nacionalismus, rasismus a antisemitismus. Někteří neonacisté jsou propagátory podřízení se Čechů Němcům, jiní vnímají Čechy jako árijce, další přebírají pouze nacistickou symboliku bez hlubšího ideového odůvodnění. Ve svých proklamacích jsou tedy pravicoví extremisté značně nekonzistentní, stejně tak jako byli ve dvacátých letech minulého století (viz příloha č. 3 a 4).

⁹⁷ CHMELÍK, J., *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, s.13

4.3. Konflikt s trestním právem

Zdá se, že žádné jiné hnutí ani subkultura, snad mimo fotbalových hooligans, nemá takové potíže s trestním zákonem jako pravíkoví extremisté. Ostatně tyto dvě subkultury jsou svázány velice těsně a sportovní kluby již po léta bojují s projevy rasismu na stadionech. Trestní právo ale extremismus nezkoumá. To je práce pro oblast politologie a sociologie. Extremismus se stává pro trestní právo objektem ve chvíli, kdy je spáchána trestná činnost.

Touto trestnou činností bývají verbální nebo grafické projevy, či vzájemné napadání skinheadů a Romů, anarchistů apod. Jen výjimečně lze hovořit o přípravě. Zpravidla jde o spontánní chování, u něž je doprovodným jevem alkohol. Někdy se jedná o tzv. situační extremismus. Jde se o případy, kdy se pachatel k extremismu uchýlí jednorázově pod vlivem alkoholu či přátel. Je třeba říci, že ne každý verbální projev, jímž je urážen občan jiné barvy pleti či národnosti lze automaticky posoudit jako rasově motivovaný.⁹⁸ Může se jednat o konflikt motivovaný nerasisticky, v němž je ve verbálním útoku využita příslušnost k nějaké rase, stejně tak jako by byla využita jakákoli vizuálně výrazná složka subjektu útoku. Připravovaná trestná činnost s rasistickým motivem je daleko méně častá a velice závažná. Jedná se o nejhroživější druh extremistické výzvy. Tuto však zpravidla naplňují osamělí vlci s ideologickou fixací, jako byli pachatelé žhářského útoku ve Vítkově.⁹⁹

Z pohledu trestního práva, lze extremismus dělit podle objektů napadení na extremismus:

- útočící na ústavnost a státní zřízení:
 - Vlastizrada (§ 309 zákona 40/2009 Sb.),
 - Rozvracení republiky (§301 zákona 40/2009 Sb.),
 - Teroristický útok (§ 311 zákona 40/2009 Sb.),
 - Teror (§ 312 zákona 40/2009 Sb.),
 - Sabotáž (§ 314 zákona 40/2009 Sb.),
- hrubě narušující občanské soužití:
 - Výtržnictví (§ 358 zákona 40/2009 Sb.),
 - Účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 zákona 40/2009 Sb.),

⁹⁸ CHMELÍK, J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s. 17, 119

⁹⁹ Problematika extremismu na území České republiky ve čtvrtém čtvrtletí 2012 - MV, cit.dne 7.3.2013

- útočící na život a zdraví občanů:
 Vražda (§ 140 zákona 40/2009 Sb.),
 Těžké ublížení na zdraví (§ 145 zákona 40/2009 Sb.),
 Ublížení na zdraví (§ 146 zákona 40/2009 Sb.),
 Rvačka (§ 158 zákona 40/2009 Sb.),
- rasově motivovaný (verbální, grafický či brachiální útok na osobu pro její odlišnost)¹⁰⁰
 Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (§ 352 zákona 40/2009 Sb.),
 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 zákona 40/2009 Sb.),
 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356 zákona 40/2009 Sb.),
 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403 zákona 40/2009 Sb.),
 Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404 zákona 40/2009 Sb.),

Rasově motivovaný útok může být evidentní již v počáteční fázi vyšetřování nebo se může jednat o rasový motiv skrytý, který je možný konstatovat až v průběhu vyšetřování, po provedení dalších úkonů. První možnost je typická pro trestné činy verbální a grafické a druhá možnost pro trestné činy brachiální, pokud tyto nebyly doprovázeny i verbálními projevy.¹⁰¹

J. Heczeg zase dělí trestné činy extremistů na trestné činy spáchané s existencí nelegálních skupin, organizací, sdružení nebo hnutí a trestné činy spáchané bez ohledu na existenci takových nelegálních skupin.¹⁰²

Veliké množství trestných činů zde nevyjmenovaných však obsahuje kvalifikovanou skutkovou podstatu. Ta zvyšuje trestní sazbu za trestný čin, pokud se tohoto činu pachatel dopustil jak pro skutečnou, tak i domnělou rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou příslušnost ke skupině lidí. Znamená to, že menšinám a to jak národnostním, náboženským či jiným se poskytuje ochrana, srovnatelná například s ochranou, která se poskytuje dětem či těhotným ženám. Tato skutečnost je výrazem čl.

¹⁰⁰ CHMELÍK, J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s. 58

¹⁰¹ CHMELÍK, J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s. 63

¹⁰² HERCZEG J. Trestné činy z nenávisti, s. 12.

1 Listiny, podle nějž jsou lidé svobodní a rovni v důstojnosti a právech a také čl. 24 Listiny, podle kterého nesmí být příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nikomu na újmu.¹⁰³

Společnost považuje za důležité poskytnout zesílenou ochranu určitým skupinám, které jsou z různých důvodů znevýhodněné. Zatímco význam ztřešnění trestní sazby u trestného činu, jehož se někdo dopustil na dítěti, není obecně zpochybnován, důležitost ustanovení trestního zákona, které má zabezpečit, aby nikdo nebyl napaden pro svou vizuální odlišnost, je veřejností často podceňována.

Dlouhodobě lze pozorovat určitý pokles v páchání rasově motivované trestné činnosti brachiálním způsobem.¹⁰⁴ O verbální projevy jde hlavně na mítincích, jichž se může účastnit veřejnost. Zároveň ale roste počet White Power¹⁰⁵ koncertů, které organizuje domácí scéna v zahraničí.¹⁰⁶ Z propagačních deliktů se jedná se zejména o vydávání fanzinů, tvorba webových stránek, nebo distribuce CD s White power hudbou. Netolerantní postup státní správy i převážné části veřejnosti vůči projevům extremismu vede k tomu, že se tyto projevy uchylují do určité „latentní exprese“¹⁰⁷.

Tato skutečnost se pojí i se snahou extremistů získat relevanci na politickém poli a s ní související nutnost „učesat“ vzhled, projev i politický program do podoby pro veřejnost přijatelnější. „V podmínkách konstituční vlády a svobody názoru mohou totalitní hnutí jen omezeně užívat v boji o moc teroru a stejně jako ostatní strany si musejí získávat přívržence a jevit se veřejnosti přijatelně“.¹⁰⁸

Již v minulosti se ukázalo, že svobody lze využít k destrukci demokracie. Proto je třeba stanovit mantinely demokratické diskuze, aby byla omezena manipulace s lidmi prostřednictvím zavádějících „jednoduchých“ řešení a hesel, která mohou fungovat jen na úkor práv a svobod druhých, nebo všech. Těmito mantinely, jak potvrzuje

¹⁰³ ŠÁMAL, P. a kol., Trestní zákoník II. Komentář, s. 1312 an.

¹⁰⁴ 4 zpráva o České republice, Evropská komise pro lidská práva, cit.dne 10.3.2013

¹⁰⁵ Hnutí bílé síly, poprvé použito americkým neonacistickým lídrem Georgem Lincolnem Rockwellem, pozn.aut.

¹⁰⁶ Zpráva MV o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, cit. dne 10.3.2013

¹⁰⁷ Jedná se o veřejné používání symbolů a slovních hříček, kterým nikdo kromě extremistů samých nerozumí, pozn.aut.

¹⁰⁸ ARENDTOVÁ, H. Původ totalitarismu I-III., s. 473, IN Černý P., Právní ochrana před extremismem, s. 57

rozzůstající se judikatura Ústavního soudu v této oblasti, jsou práva jiných, ať už ústavněprávní nebo chráněná jiným předpisem v celospolečenském zájmu.¹⁰⁹

¹⁰⁹ ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 58

5. Způsoby jednání extrémně pravicových subjektů

Co má dnešní extrémní pravice společného s extrémní pravíci první republiky? Ideologii, období i způsob komunikace.

Po „černém pátku“ v roce 1929 se rozšířila extrémní hnutí pravicového i levicového typu velikou rychlostí. V období nezaměstnanosti, poklesu průmyslové výroby a zemědělské produkce hledali občané viníka v lavicích demokratického Národního shromáždění a vlády. Mýtus Československých hospodářských dějin říká, že Československá republika byla takřka hospodářským zázrakem do doby než přišla krize. Rok 1929 sice zasáhl do ekonomického vzestupu Československa, to ale bylo v tuto dobu na podobné přičce jako Rakousko. To zní v kontextu dnešní doby skvěle, je třeba si ale uvědomit, že Rakousko zdaleka nemělo tak vyspělou podobu jako dnes. Ideový proud postupující proti vládní garnituře, prezidentu T. G. Masaryku, ale i Eduardu Beneši, byl poměrně silný a setkával se často s ohlasem širších mas. Pravicoví extremisté v kritice zaznívali nejhlasitěji.

Podobnou rétoriku lze u extremistů pozorovat i v současnosti. Komunikace směřuje vně vlastní organizaci a dovnitř organizace. Směrem dovnitř jsou používány latentně expresivní symboly, kódy a nejrůznější derivace těchto identifikačních atributů. Vně organizaci jde o výrazně populistickou komunikaci, spočívající v soustavné kritice vládních kroků, korupce, kriminality a dalších problémů současnosti. Kritika se však vyznačuje vysokou nekonstruktivností. Řešením extremistů je nacionální socialismus. To že tento směr je neslučitelný s demokracií si nechávají pro sebe.

Přesto, že demokracii kritizují na všech frontách, sami sebe označují za stranu demokratickou. Pravda se ale někdy zjeví na místech nečekaných. Úryvek z knihy T. Vandase, cíle nacionálního socialismu charakterizuje takto: „Radikalismus a nacionalismus v České republice se v současné době ubírá dvěma směry. Prvním z nich je existence a činnost politických subjektů (zejména Dělnické strany) a druhým je aktivismus neregistrovaných hnutí, jako jsou například Autonomní nacionalisté (nebo dříve Národní korporativisté). Jde přitom o rozdílný pohled na prosazování cílů.“¹¹⁰

¹¹⁰VANDAS, T., Od republikánů k Dělnické straně, s. 16,

Těmito výroky T. Vandas otevřeně přiznává shodné cíle s neregistrovanými subjekty, jmenovitě s Autonomními nacionalisty.¹¹¹

Pravicoví extremisté v kterékoli době si mohou dovolit pranýřovat nešvary demokracie, aniž by se museli zabývat tím, zda řešení, která navrhují, jsou v rámci demokracie proveditelná. Nemusí být. Demokracií jako takovou totiž pohrdají. Jsou ochotni se jí přizpůsobit, ale jen dočasně. Jen do doby než budou dostatečně silní k tomu, aby nastolili nacionální socialismus. Odpor k bolševikům nebo dnes komunistům je pro ně charakteristický. Přesto, že tento odpor byl jedním z pilířů vzniku fašismu, programově jsou si s komunisty podobní. Národní socialisté sami odmítají dělení na pravici a levice a dávají přednost dělení na liberální a konzervativní směr, popřípadě na nacionální a internacionální. Pravdou je, že v obou těchto oblastech si s komunistickým programem vzdálení jsou. Společnou zůstává jejich silně sociální politika, která je lákavá pro voliče, kteří se cítí být demokracií a kapitalismem ohroženi. Současnost pak jimi může být vnímána jako bezperspektivní a v extremistickém hnutí často nalézají místo pro seberealizaci.¹¹²

Ve 30.tých letech 20. stol. fašisté obviňovali vládu z korupce, z rozkradení bohatství republiky, ze zotročování občanů cizáky a poukazování na nutnost tuto zkorumpovanou vládu svrhnout a zvolit stranu, která bude čestná, nezkorumpovaná a její vláda bude vystavěna na pilířích vlastenectví, slovanství, kamarádství a poctivosti.

I dnes jsou mezi pravicovými extremisty pojmy jako národ, vlastenectví, mládí a kamarádství velmi oblíbené. Česká republika v jejich proklamacích vypadá jako pohádková země plná pracovitých a čestných lidí, vlastenců, kteří jsou ochotni k takřka bezplatné spolupráci při vytváření hodnot jen na základě národní příslušnosti, usilovně pracují a zaslouží si úspěch, o který je okrádají „stepní hordy“, či nadnárodní konglomeráty. Tato zidealizovaná verze české národní povahy ale slaví u voličů úspěch, stejně tak jako úporné poukazování na neschopnost vládnoucí garnitury. „Od počátečních otevřených rasových projevů útočících zejména na romskou a židovskou minoritu občanů extremisté přecházejí ke konspirativnějším formám rasových projevů,

¹¹¹ Autonomní nacionalisté, „představují novou podobu neonacismu, typickou pro první dekádu 21. Století“ IN BASTL/MAREŠ/SMOLÍK/VEJVODOVÁ; Krajní pravice a krajní levice v ČR; s. 150

¹¹² FIALA, P., Politický extremismus a radikalismus v ČR, IN: Chmelík J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s. 63

kteře mohou při menší pozornosti uniknout zájmu policie, ovšem jsou cíleně směřovány do řad příznivců extremistických hnutí.

K zastření rasového motivu jsou využívána zejména díla klasiků české prózy, např. Karla Čapka, Františka Palackého, Elišky Krásnohorské, ale i Martina Luthera a jiných. Do vybraných statí z jejich děl jsou vkládány „mezi řádky“ dovětky, které mění smysl díla a činí je výrazně rasistickým, protižidovským apod.¹¹³

Sázkou na jistotu v komunikaci extrémní pravice s veřejností je „anticikánismus“. Tento pojem označuje protiromské postoje a zdomácněl jak v odborné literatuře, tak mezi experty na pravicový extremismus. K tomuto způsobu komunikace se vyjadřuje i ministerstvo vnitra ve své výroční zprávě: „Mezi idejemi pravicového extremismu se ukázala být dimenze aniticikánismu velmi významnou. Ze všech ve výzkumu sledovaných potenciálně rizikových skupin, menšin a cizinců jsou Romové vnímáni s největší distancí. Přibližně čtyři z pěti Čechů (83 %) vnímají Romy jako nepřizpůsobivou skupinu obyvatel. Z analýzy dat vyplývá, že anticikánské postoje české veřejnosti jsou především sociálně zakotvené a souvisejí s tím, že česká veřejnost si Romy spojuje s nepřizpůsobivostí, kriminalitou a zneužíváním sociálních dávek. Výzkumem bylo zjištěno, že anticikánismus nesouvisí příliš s biologickým rasismem. Naopak podle sociologů souvisí s nacionalismem a nevraživostí k cizincům. Zdá se proto, že Češi vnímají Romy víc jako cizince než jako vlastní spoluobčany. V tomto kontextu je v dokumentu pracováno s termínem „anticikánismus“, jakožto vztahovým postojem typickým pro část české společnosti. Tento vztahový postoj je populisticky zneužíván pravicovými extremisty.“¹¹⁴

Takový způsob komunikace, se ukázal jako úspěšný v minulosti a mohl by přinést politický úspěch i nyní. Nenávist k jedné skupině obyvatel je nahrazena nenávistí k jiné skupině obyvatel. Volená slova jsou srozumitelná, řešení snadno pochopitelná, viníci stojí vždy vně majority. Znevýhodněn je proti nim každý politik, který se snaží podložit svá tvrzení argumenty a navrhnout realizovatelná řešení. Extremistickým stranám oproti tomu stačí vyvolat emoce skandováním vhodných hesel. Neustálé poukazování na zkorumpovanost vlády a upozorňování na to, že DSSS je jedinou skutečnou opozicí bylo ale zřejmě inspirováno prvorepublikovými fašistickými

¹¹³ Chmelík J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s. 66

¹¹⁴ Zpráva MV o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011

stranami. Skutečnost, že pouhým tvrzením, že korupční chování je špatné, lze dojít volebního úspěchu, ale prokázaly již Věci veřejné v parlamentních volbách roku 2010.

6. Konflikty ústavních práv a svobod

V této kapitole se zabývám často porušovanými ustanoveními trestního zákona a zkoumáním, která ustanovení ústavního práva přitom kolidují. Zejména ústavními garancemi svobody projevu, svobody shromažďovací a svobody sdružovací, kolidující s ustanoveními týkající se svobody, důstojnosti a rovnosti občanů.

6.1. Svobodný projev a právo na informace vs. svoboda a rovnost v důstojnosti a právech

Východiskem této podkapitoly jsou ustanovení Listiny základních práv a svobod a to zejména:

čl. 17 Svobodný projev a právo na informace:

- odst. 1 *Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny,*
- odst. 2 *Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem, nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu a*
- odst. 4 *Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*

Čl. 1 Svoboda a rovnost v důstojnosti a právech:

- *Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*

Čl. 10 Právo na soukromí:

- odst. 1 *Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*¹¹⁵

Dne 1. 5. 2009 se na Brněnském náměstí svobody konala ohlášená demonstrace pořádaná Dělnickou stranou a Svobodnou mládeží Brno. Na této demonstraci bylo lidry Dělnické strany vyřčeno několik projevů, kterými se dopustili Tomáš Vandas, Michal Glas a Jiří Štěpánek veřejného podněcování k nenávisti k některému národu, etnické

¹¹⁵ Listina základních práv a svobod, ústavní zákon č. 23/1991 Sb.

skupině, rase a jiné skupině osob, Petr Kotáb veřejného hanobení etnické skupiny a Jiří Štěpánek, Michaela Dupová a Martin Zbela podpory a propagace hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka a hlásá národnostní a rasovou zášť (viz příloha č 5.).

Za tyto výroky byli jejich autoři odsouzeni k podmíněným a peněžitým trestům, přičemž Dělnická strana a svobodná mládež Brno byly shledány „organizacemi představující aktivity českého neonacistického hnutí, působící koordinovaně v decentralizovaných buňkách a snažících se spolupracovat s mezinárodním neonacistickým hnutím, přičemž neonacismus vychází z historického nacionálního socialismu, který je založen na představě, že existují skupiny lidí, kteří jsou nepřátelští vůči zbytku populace a které je třeba dostat z populace pryč a hlásá koncepci rasistického boje zejména proti Romům, Židům a přistěhovalcům a nadřazenost tzv. bílých národů a jde o zjevné přihlášení se k potlačení práv a svobod jiných lidí než české národnosti.“¹¹⁶

Právo ústavní, poskytuje určité garance svobodě projevu. Týká se tato garance i předmětných výroků?

Svoboda projevu a právo vyjadřovat své názory jsou požadavkem již od dob osvětlenství. První zákonná zmínka o svobodě projevu je Bill of Rights v Anglii v 17. století. V právu kontinentálním se svoboda projevu zpozdila o sto let. Prohlášení práv člověka a občana bylo vydáno až roku 1789, ale během následujících sta let se rozšířilo z Francie do ostatních koutů Evropy. V České republice našla svoboda slova ukotvení v Československé ústavní listině z roku 1920. Jednalo se o článek 113, který zakazoval „podrobovati tisk předběžné cenzuře“ a článek 117 který garantoval „svobodu mínění“ realizované písmem, tiskem, obrazem i jinak, přičemž výkon tohoto práva „nesmí nikomu býti na újmu v jeho pracovním nebo zaměstnaneckém poměru“.¹¹⁷

Vývoj svobody projevu se zastavil v roce 1939. Jeho obnova po roce 1945, měla jen krátké trvání. Úplná rehabilitace svobody projevu proběhla až po roce 1989. Historie však ukázala, že existence garance v ústavní listině sama o sobě neznamena nic, pokud selžou mechanismy ke kontrole jejího dodržování. Po roce 1989 byl

¹¹⁶ Rozsudek 92 T 57/2010 Městský soud v Brně, dne 10. Května 2011

¹¹⁷ Zákon ze dne 29. února 1920, 121/1920 Sb. kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky

mechanismus kontroly ústavnosti nastaven soudním způsobem. Výstupem Ústavního soudu se tedy stala jednak rozhodnutí, zda zákon je či není ústavní, ale i rozhodování o ústavních stížnostech pro porušení práv a svobod garantovaných obyvatelům a občanům ČR ústavním pořádkem. Tyto garance jsou ještě posíleny možným přezkumem ESLP. To je více než vhodné, protože jak již před čtyřiceti lety popsal E. W. Bockeforde, interpretace komunikačních svobod se liší v souvislosti s použitou metodou. ESLP se přihlásil k interpretaci svobody projevu jako k podstatnému základu demokratické společnosti a nepostradatelné podmínce jejího rozvoje, jakož i podmínku individuální seberealizace každého jednotlivce. Připouští sice větší míru omezování v oblasti bulvární, ale v oblasti politického dialogu ve veřejném zájmu požaduje po státech restriktivní výklad účelů, pro které lze takový projev omezit.¹¹⁸

„Ústavní soud se v nálezu I. ÚS 526/98 výslovně přihlásil k tomu, že omezení plynoucí z odst. 4, čl. 17 LZPS je třeba interpretovat podle obecných zásad restriktivně.¹¹⁹ Jak upřesňuje čl. 10 Úmluvy, svoboda projevu podléhá výjimkám, které ovšem musí být interpretovány striktně, přičemž nezbytnost každého omezení musí být prokázána přesvědčivým způsobem, tj. zda omezení odpovídalo naléhavé společenské potřebě.¹²⁰ Omezení je možné pouze zákonem a z následujících důvodů:

- pro ochranu práv a svobod druhých,
- pro bezpečnost státu,
- pro veřejnou bezpečnost,
- pro ochranu veřejného zdraví a mravnosti
a zároveň
- pokud je takové omezení nezbytné, tzn., že cíle omezení jinak v demokratické společnosti dosáhnout nelze.¹²¹

Jelikož je omezení možno dosáhnout pouze zákonem, nejedná se o omezení vyplývající přímo z Listiny. Soukromoprávní ochrana osobnosti je zakotvena pro fyzické osoby v § 11 - § 16 a pro právnické osoby v § 19b Občanského zákoníku.¹²² Veřejnoprávně

¹¹⁸ Wagnerová/Šimíček/Langášek/Pospíšil a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 423

¹¹⁹ Rozhodnutí Ústavního soudu, I. ÚS 526/98 ze dne 18.02.1999, 70/1999 Sb. N 27/13 Sb. NU 203,

Ověření volby senátorky Dagmar Lastovecké

¹²⁰ Wagnerová/Šimíček/Langášek/Pospíšil a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 441

¹²¹ Pavlíček V. a kol., Ústava a ústavní řád České republiky Komentář, 2. Díl, Práva a svobody, s. 183

¹²² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

poskytuje fyzickým osobám ochranu § 184 trestního zákona (trestný čin pomluvy)¹²³ a § 49 přestupkového zákona (přestupek proti občanskému soužití).¹²⁴ V tomto případě šlo ale o výroky směřující k podněcování nenávisti vůči skupině obyvatel, hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení a podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka ve znění zákona 140/1961 Sb. Nejedná se zde tedy o pouhou ochranu osobnosti. Jedná se o ochranu společnosti jako celku. Jde i o to, že u těchto trestných činů z důvodu vysoké společenské nebezpečnosti je výjimečně trestný i takto projevený názor, který je neslučitelný s ochranou lidských práv.

Obžalovaní se také svými výroky dopustili propagace Národního odporu, což je hnutí existující skrytě a navenek se projevující jen v podobě internetových stránek s nacistickou tematikou. Jedná se tedy o nebezpečné hnutí směřující k potlačení práv a svobod. Ohledně výkladu panovala po určitou dobu nejistota v oblasti výrazu „hnutí“. Dle důvodové zprávy je však zákonem myšleno „hnutí formálně neregistrované, hlásající zášť vůči určitým skupinám lidí“¹²⁵

U výroků samých z pohledu ústavního práva, je třeba činit rozdíl mezi vnitřní názorovou svobodou, která je neomezitelná, a veřejně projevovanými názory, které se dostávají do rozporu s jinými ustanoveními. Čili omezení základního práva projevu vyplývá ze skutečnosti, že práva jsou spojena s odpovědností. Jedná se tedy o odpovědnost za skutečnost, kterou by mohl výrok způsobit. Soudce ESLP De Mayer poznamenal v odlišném stanovisku, že „osoby, které publikují materiál, jenž měl zůstat nepublikován kvůli naléhavé sociální potřebě, smějí být následně čineny odpovědnými před soudem stejně jako osoby, které porušily povinnost, zachovat důvěrnost určitých informací“.¹²⁶

„Hranici mezi kritikou přípustnou a nepřípustnou pak lze stanovit na základě dvou kritérií. Jednak kritéria věcného a jednak kritéria personálního.“¹²⁷ Podle věcného rozhoduje o přípustnosti kritiky obsah a forma. Musí být tedy podrobena přezkumu, zda je kritika pravdivá (obsah) a zda užití výrazové prostředky odpovídají obsahu a cíli

¹²³ Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník

¹²⁴ Zákon č. 200/1990 o přestupcích

¹²⁵ ŠÁMAL/PÚRY/RIZMAN, Trestní zákon komentář, 5 vydání

¹²⁶ WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, 2012, s. 435

¹²⁷ BARTOŇ, M., Svoboda projevu a její meze v právu České republiky, s. 49

(forma). U kriteria personálního rozhoduje míra veřejné známosti kritizované osoby a míra její angažovanosti ve veřejných funkcích.¹²⁸

Tato kriteria se užívají spíše u bulvární publikační činnosti a sporů na ochranu osobnosti, ale domnívám se, že je lze použít i v tomto případě, přičemž kriterium personální lze použít nikoli na osobu, která je kritizována, ale naopak na osobu, která takto kritizuje. K tomu aby mohlo být zhodnoceno, zda je výrok pravdivý či nikoli, musí v něm být obsažen údaj, nikoli názor, který je principiálně neověřitelný. Pokud se ale jedná o větu polemickou, nelze namítat nic proti skutečnosti, že byl prezentován názor či otázka. Je však běžnou praxí např. bulváru využívat otazník na konci věty jako alibi. „Není již život paní zpěvačky X.Y. v troskách?“ „Nejsou všichni cikáni zloději?“ Při posouzení, zda má být výrok chráněn svobodou projevu, musí tedy být posuzováno i zda je celkové vyznění způsobilé zasáhnout do osobnostních práv.

Hlediskem formy se zabýval Ústavní soud, který judikoval, „že forma, jíž se názory navenek vyjadřují, je úzce spjata s ústavně zaručeným právem, k němuž se upíná.“¹²⁹ Proto, vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku a ocitá se mimo meze ústavní ochrany.¹³⁰

Jak jsou chráněna tato práva, pokud se nejedná o mediální kauzu s neonacisty?

Publicista Benjamin Kuras ve své knize *Jak zabít civilizaci* varuje před islamizací společenského života, kultury a politiky v Evropě. Ve své knize píše: „Britové, Francouzi, Holanďané, Němci, nebo Švédové bezmocně přihlížejí, jak se jim celé čtvrti měst před očima proměňují v Karáčí, Marakéš, Teherán a Mekku, do nichž mohou vstoupit jen na vlastní nebezpečí a v nichž neplatí jejich zákony, zvyky a kultura a kde se nedomluví svým jazykem. Střední Evropa zatím zůstává poměrně nezasaženým ostrůvkem Západu, ale dlouho už jí to nevydrží. Podepsala totiž v Lisabonské smlouvě klauzuli o „společném řízení migračních toků“, které mohou „přítect“ kdykoli, náhle, nečekaně a mohutně jako tsunami.“¹³¹

¹²⁸ BARTOŇ, M., *Svoboda projevu a její meze v právu České republiky*, s. 50

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ČR III. ÚS 359/96, *Sbírka nálezů a usnesení ÚS ČR*, s. 368-373

¹³⁰ BARTOŇ, M., *Svoboda projevu a její meze v právu České republiky*, s. 59

¹³¹ KURAS, B., *Jak zabít civilizaci*

V podstatě vyjadřuje podobnou obavu jako autoři výše zmíněných projevů. Domnívám se, že pokud je Vandasův výrok způsobilý navodit atmosféru smrtelného nebezpečí až katastrofy a negativní vnímání celých skupin obyvatelstva, je k tomu právě tak způsobilá i kniha Benjamina Kurase nebo i jeho ostatní publikační aktivity, v nichž se silně vymezuje vůči islámu a imigrantům. Rozdíl mezi Tomášem Vandasem a Benjaminem Kurasem spočívá hlavně v členství Tomáše Vandase v organizaci, která je spjata s neonacistickým hnutím. Benjamin Kuras je ale ve velké Británii považován téměř za pravicového extremistu. Je zastáncem nizozemského ultrapravicového poslance Geerta Wilderse a známým kritikem radikálního islámu. Není ale neonacistou. Jedná se tedy o aplikaci věcného a personálního kritéria.

Z personálního hlediska v případě T. Vandase kritiku činí lídr neonacistického subjektu, v případě B. Kurase tak činí novinář a publicista. Z hlediska věcného hodnotíme formu a obsah. Zda je obsah pravdivý, lze u B. Kurase ověřit jen co do výroku podpisu smlouvy o společném řízení migračních toků. U T. Vandase nelze ověřit žádnou z prohlášených skutečností. V obou případech proto, že alegorické výroky principiálně ověřit nelze. Forma obou prohlášení není konstruktivní kritikou obsahující fakta a návrh na řešení. V obou případech se jedná o vyvolávání strachu z imigrantů. Jedná se však o rozdílnou motivaci. Neboli když dva dělají totéž, není to totéž.

Princip řešení sporných případů rasově motivovaného extremismu lze ukázat na případu tzv. „hajlování“.

„Tento termín proslul ve 20. Století v období nacistického Německa a za druhé světové války. Je proto spojován na celém světě s fašismem a tím i s potlačováním práv a svobod občanů, s rasovou segregací a nenávisť, vyhlazováním Židů a jiných neárijských národů.“ Tento projev se sestává ze dvou částí. Verbální projev „Sieg Heil“ a motorický pohyb pravé ruky zdvižené v předpažení do úrovně očí.¹³² Jedná se o původní starořímský pozdrav k poctě Cézarovi. Až do 20. století, však pozdrav nebyl spojován s projevem sympatií s rasismem, národnostním útlakem a nadvládou jedné rasy nad druhou. Na hodnocení tohoto projevu existují různé názory. Chmelík se přiklání k názoru, že pozdrav, v němž nejsou přítomny oba komponenty, nelze posuzovat jako propagaci fašismu a tudíž jej nelze hodnotit ani jako trestný čin.¹³³ Muselo by být prokázáno, že již zkrácenou verzí (např. jen vztyčením pravice) se její

¹³² CHMELÍK, J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s. 110

¹³³ CHMELÍK, J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, s. 111

aplikátor hlásí k nacistickému odkazu. Zde se již bude jednat o náročnou důkazní práci orgánů činných v trestním řízení. Pokud však takový úmysl zjištěn nebude, je pachatel beztrestný.

Právě pro absenci subjektivní stránky byl odložen případ, kdy byl obviněn anarchista, že dne 4. 11. 2000 při protifašistické demonstraci měl propagovat fašismus tím, že vztyčoval levici. Byl přibrán znalec, který uvedl, že v uvedeném případě se nejedná o propagaci fašismu, ale o zesměšnění nacistického pozdravu „Sieg Heil“.¹³⁴ V tomto případě pachatele exkulpovala pouhá příslušnost k levicově extremistickému hnutí, neboť je notorií, že levicovní extremisté nepodporují neonacisty. „Základní právním prostředkem, ochrany demokratického státu vůči jednotlivcům a jejich skupinám je omezení jejich základních práv a svobod.“¹³⁵ Dá se říci, že definujeme-li o jaké jednotlivce nebo skupiny se jedná, dále pak, zda je jejich jednání demokracii ohrožující, bude následovat omezení práv a svobod, která by jiným subjektům byla zaručena. Protože se v tomto případě nejednalo o ohrožení práv a svobod jiných osob, nebylo nutné práva a svobody tohoto jedince omezit.

6.2. Publikace titulů s extremistickou tematikou

Se svobodou projevu souvisí i následující podkapitola. V březnu 2000 vydalo nakladatelství Otakar II., jehož majitelem byl Michal Zítka, knihu *Mein Kampf*. Kniha byla vydána bez jakéhokoli komentáře. Byla však opatřena páskou, na které bylo uvedeno: „*Tento historický dokument dnes poprvé vychází v českém jazyce. Každý má právo vědět, jak vypadá nacistická ideologie, jaké jsou její příznaky a důsledky, aby věděl, jak jí účinně čelit. Nikdo nepochybuje o tom, že nacismus je synonymem zla a že připravil o život desítky milionů lidí. Tento překlad vychází proto, aby Hitlerův Můj boj přestal být tajemnou a mystickou knihou, aby se historie nemohla opakovat. Teprve nyní získá kritika nacismu pevné a nevyvratitelné základy. Kniha je vydávána bez úprav a nakladatelství poskytuje grant AV ČR na historické zhodnocení jejího vlivu na český nacismus.*“

¹³⁴ Zpráva MV o problematice extremismu na území ČR v roce 2000; IN Herczeg J. Meze svobody projevu, s. 100

¹³⁵ Černý P., Právní ochrana před extremismem, s. 36

Z veřejné debaty, kterou otevřelo vydání této knihy, a z pokusu o její následný zákaz si lze utvořit představu o přístupu veřejnosti ke svobodě projevu i k nacistickým fetišům.

Nejprve obdržel Michal Zítka žádost od německého velvyslanectví, aby šíření knihy zastavil s odůvodněním, že na základě rozhodnutí spojenců z roku 1946, vlastní veškerá autorská práva k Hitlerovým spisům spolková země Bavorsko. Tato skutečnost se udála ještě před přijetím České republiky do Evropského společenství a lhůta k vydávání děl po smrti autora nebyla ještě harmonizována. V ČR v té době platila lhůta volného nakládání s autorskými díly 50 let po smrti autora, která byla v tomto případě splněna.

V červnu byl ale Zítka obviněn z trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů dle § 260 trestního zákona 40/1961 Sb. a vyšetřovatel nařídil zabavit celý náklad knihy a její stažení z prodeje. Reakcí bylo vydání stanoviska Výboru na ochranu slova při syndikátu novinářů ČR, ve kterém Výbor odmítl policejní zásah a označil jej jako útok na svobodu slova. Dále stanovisko upozornilo na rozpor chování s Listinou, která zaručuje stejná zákonná omezení pro všechny. Jako argument Výbor uvedl, že tento titul je běžně dostupný v knihovnách, jakož i jiné tituly, jejichž studium a následná aplikace též přinesla utrpení

V prosinci 2000 uznal Obvodní soud pro Prahu 7 Michala Zítka vinným z trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů, který odvolací soud potvrdil včetně výše trestu.¹³⁶ Michal Zítka podal dovolání k Nejvyššímu soudu. Ten dne 12. 9. 2002 vydal usnesení, kterým zrušil rozsudek Obvodního soudu a věc vrátil státnímu zástupci k došetření. V odůvodnění uvedl, že vydáním sice došlo k podpoře antisemitismu, ten ale nelze považovat za hnutí, nýbrž za ideologii hlásající nenávist k Židům. Propagaci nelze vztahovat ani k nacismu, neboť ten již ve své původní podobě v době vydání knihy neexistoval. V došetření se měly orgány činné v trestním řízení zabývat tím, zda existuje jiné rasistické hnutí, které používá jako ideologický zdroj i knihu *Mein Kampf*.¹³⁷

Zvláštní však bylo, že dva měsíce po tomto rozhodnutí Nejvyšší soud odmítl dovolání prodejce propagačních materiálů s nacistickými symboly, odsouzeného na

¹³⁶BARTOŇ, M., Svoboda projevu a její meze v právu české republiky, s. 236-248

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu, 5 T do 337/2002, cit.dne 20.3.2013

základě stejného ustanovení trestního zákoníku jako Michal Zítka. V odůvodnění uvedl, že s těmito symboly je nacismus dodnes spojován a za propagaci hnutí je třeba považovat i to, že tyto symboly někdo veřejně vystaví za účelem výměny nebo prodeje.¹³⁸ Tato dvě tak odlišná rozhodnutí jsou z hlediska právní jistoty velice zneklidňující a vyjádřilo se k tomu i trestního kolegium Nejvyššího soudu České republiky ve svém stanovisku ohledně pojmu hnutí.¹³⁹

Rozhodnutím Nejvyššího soudu, se kauza vrátila před obvodní soud pro Prahu 7, který vydavatele znovu odsoudil, tentokrát dle § 198 trestního zákoníku 140/1961 Sb. Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení. Ve druhé instanci u Městského soudu došlo k překvalifikování a to opět dle § 260 podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka a zprísňení trestu. Tento trestný čin tvoří až polovinu případů kriminality extremistů.¹⁴⁰ Historickou tradici má již od vydání zákona 231/1948 Sb., který zavedl na ochranu lidově demokratické republiky § 25 trestný čin podpory a propagace fašismu a podobných hnutí. Tato dlouholetá tradice potlačování fašismu a nacismu trestním zákonem zřejmě vysvětluje určitou toleranci vůči levicově extremistickým projevům.¹⁴¹ „Právo by však mělo bránit všem nebezpečným extrémům a proto by mělo být přístupováno stejně ke všem ideologiím, národům, etnickým či náboženským skupinám.“¹⁴² To byla i argumentace obhajoby v kauze Michala Zítka.

V průběhu projednávání této kauzy před různými stupni soudů bylo vyslechnuto několik svědků, mimo jiné i ředitel odboru služeb Národní knihovny ČR, který vypověděl, že v národní knihovně jsou výtisky Mein Kampfu k zapůjčení včetně německého vydání, dále bývalý vedoucí oddělení politické a morální filosofie, který uvedl náležitosti historického dokumentu, které tento výtisk postrádal nebo bývalý vedoucí vědeckého pracoviště Pedagogického ústavu Akademie věd, se kterým obžalovaný vydání Hitlerovy knihy konzultoval. Z těchto a dalších výpovědí vyplynulo, že Michal Zítka nemá sklony k diskriminačnímu chování, jeho nakladatelství vydávalo již v minulosti kontroverzní tituly, přičemž jeho motivací bylo dosažení zisku. Tato

¹³⁸ Usnesení nejvyššího soudu ČR ze dne 12.9.2002, sp.zn. 3 Tdo 651/2002, též: Herczeg J. Meze svobody projevu, s. 96

¹³⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu, Ave, 11/2007, cit. dne 24.3.2013

¹⁴⁰ Zprávy MV o problematice extremismu na území ČR, cit.dne 24.3.2013

¹⁴¹ HERCZEG, J. Meze svobody projevu, s. 85

¹⁴² ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 153

snaha, které mělo být nápomocné autentické výtvarné zpracování přebalu, byla soudem první i druhé instance vyhodnocena jako nemorální. Skutečností způsobující pohoršení ale bylo hlavně vyobrazení orlice, která drží svastiku, tedy autentický znak NSDAP. V současnosti se jedná o symbol typický pro extremistické organizace. V souvislosti s tímto symbolem bývá často prezentován nesprávný názor, že osoba je trestně stíhaná za vyobrazení hákového kříže. Tak tomu ovšem není. Postihováno není vyobrazení samotné, ale účel vyobrazení, pokud je tímto účelem podpora či propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka.¹⁴³ Pokud účelem vyobrazení podpora není, o trestný čin se nejedná.¹⁴⁴ Stejně tak je nahlíženo na texty. „Existují ovšem hraniční případy, kdy půjde zejména o posouzení otázky, zda je šířitelovou intencí šířit informace o historických událostech a historicky podmíněných názorech, anebo zda jeho záměrem je šířit ideje, jejichž šíření trestní právo sankcionuje“¹⁴⁵. U Mein Kampfu se Nejvyšší soud přiklonil spíše k první variantě a 10. 3. 2005 Michala Zítka zprostil vinny.¹⁴⁶

O tom, že co rozdmýchalo tuto kauzu, nebylo vydání knihy, ale způsob zpracování její vnější vizualizace, svědčí i to, že když v roce 2010, vydala společnost KMa s.r.o. knihy "Adolf Hitler - Mein Kampf: očima dneška: rešerše - citace - komentáře" a "Adolf Hitler - Druhá kniha (nepublikované pokračování Mein Kampfu) očima dneška: podle amerického vydání editora a objevitele rukopisu Gerharda L. Weinberga z roku 2003: rešerše, citace, komentáře." Stalo se tak bez zájmu medií, veřejnosti i orgánů činných v trestním řízení.

6.3. Propagační delikty

Propagačními delikty rozumíme grafické rasově motivované trestné činy. Tato trestná činnost tvoří zhruba 5-10% rasově motivované trestné činnosti.¹⁴⁷ Účelem symboliky používané pravicovými extremisty je obejít zákonná omezení svobody projevu a navodit atmosféru spiklenectví „zasvěcených“. Pro posouzení závadnosti,

¹⁴³ ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 170 an.

¹⁴⁴ Je to pojetí odlišné od německé a rakouské koncepce, která zakazuje vyobrazení hákového kříže a jemu podobných symbolů úplně

¹⁴⁵ WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANDÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 434

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ; 3 Tdo 1174/2004 - JUD28867CZ , cit.dne 20.3.2013

¹⁴⁷ ŠTĚCHOVÁ, M., Interetnické konflikty, z roku 2004, s. 34, tabulka č. 20

opět použiji kritérium omezení čl. 17 odst. 4 LPS. Jedná se o třístupňový test, kdy je možné svobodu projevu omezit:

- a) musí to být stanoveno zákonem
- b) musí se jednat o ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost a ochranu veřejného zdraví a mravnosti
- c) musí to být v demokratické společnosti nezbytné

Na rozdíl od omezení práva svobodně se sdružovat, neposkytuje tento článek Listiny možnost svobodu omezit z důvodu ochrany majetku.

Evropská úmluva používá v kritériu výraz „prescribed by law“. Z toho lze usuzovat, že bude-li zákonná úprava nejasná a nepředvídatelná, půjde sice formálně o zákon, ale nebudou splněny materiální podmínky pro naplnění této dikce. Zároveň by šlo o kolizi s požadavkem právní jistoty a předvídatelnosti postihu či omezení. Lze však podpořit právní jistotu úžeji pojatou legislativou? A lze názor formulovat jako zákon? Lze vytvořit seznam „zakázaných symbolů“? Bartoň k tomuto říká: „Oprávněnost či správnost jakéhokoli hodnotícího soudu nemůže být důvodem pro jeho zakotvení do textu právního předpisu. Obsahem právního předpisu má být právní norma, tedy pravidlo chování.¹⁴⁸ Hodnotící soud není pravidlem chování a není tedy normou a jako takový by se neměl v textech právních předpisů objevit“.¹⁴⁹

Co se týče symbolů užívaných pravicovými extremisty, domnívám se, že na základě tohoto hodnocení nelze seznam „zakázaných symbolů“ uvést ani v zákoně, ale ani v podzákoném předpisu, neboť to co způsobuje společenskou nebezpečnost, není symbol sám, ale úmysl jeho uživatele, jeho expresí vyjádřit vnitřní vůli, přihlásit se k hnutí, jehož je symbol výrazem. „V této oblasti vyjádřil i ESLP nesouhlas s vytvářením takových seznamů v trestních zákonech. V současném zákoně není výslovně zmíněna nezákonnost užití symboliky zakázaných stran. Určitý symbol ale může získat takový význam, když je jeho užitím propagováno nenávistné hnutí, což je podle českého práva trestné.“¹⁵⁰

Domnívám se proto, že postih za vyjadřování sympatií k hnutí touto formou je více než problematický. Jednak symbol sám o sobě nelze vnímat jako nebezpečný. Je pochopitelné, že například oběti holocaustu budou pociťovat strach či nevoli pokud

¹⁴⁸KNAP, V.: Teorie práva, s. 148-153

¹⁴⁹BARTOŇ, M. Svoboda projevu: principy, garance, meze, s. 150

¹⁵⁰MAREŠ, M., Koho v brně nechceme, cit.dne .25.3.2013

někde uvidí např. svastiku. Stejně tak ale pociťuje strach oběť jakékoli perzekuce, ať již zákonné či nezákonné, pokud uvidí jakýkoli symbol, který ji perzekuci připomene.

Navíc ve chvíli, kdy je určitý symbol s extremismem běžně spojován, hledají a vytvářejí jeho uživatelé symboly zástupné. V těchto modifikacích, derivacích, číselných kódech a slovních šifrách symbolů je již zpravidla schopen se vyznat pouze znalec a tak dochází k situaci, že znalecký posudek není jedním z důkazních prostředků, ale jakousi „korunou důkazů“. Tento přístup je nakonec kritizován i znalci samotnými¹⁵¹ a vede k právní nejistotě v této oblasti.

Pokud si totiž kdokoli zakoupí oděv s vyobrazením určitého symbolu nebo určité značky¹⁵² nelze po něm objektivně chtít, aby disponoval znalostmi o závadnosti zakoupeného symbolu.¹⁵³ Takový člověk bude jistě beztrestný. Jak ale naložit s člověkem, který informaci o tom, že určitý symbol je zneužíván k propagaci nepovoleného hnutí má, sám s tímto hnutím vnitřně nesouzní, ale přesto oděv nosí.¹⁵⁴ I ten by měl zůstat beztrestný. Zbývá vyhodnotit člověka, který ví, že určitý symbol je zneužíván k propagaci nepovoleného hnutí a má úmysl tomuto hnutí užíváním symbolu vyjadřovat podporu. O projev sympatií by se v tomto případě jednat nemělo, neboť znakem takového projevu je veřejnost.¹⁵⁵ Případ, kdy záměrem je, aby byl symbol chápán jen úzkou skupinkou zasvěcených, je výrazu „veřejně“ který propagace předpokládá poměrně vzdálen. Pokud zůstaneme v rovině pouhého nošení, nemůže se jednat ani o podporu, neboť tou se rozumí finanční podpora, což by mohl být výtěžek z prodeje, ale o tom zase nositel nemusí mít žádnou informaci. Morální podporou se zase rozumí získávání nových přívrženců, utvrzování stávajících v jejich počínání nebo zveřejňování článků prezentujících ideologii hnutí apod.

P. Šámal propagaci označuje jako jednání, kterým se pachatel snaží uvádět toto hnutí ve známost, či šířit jeho ideologii mezi lidmi.¹⁵⁶ Domnívám se, že k naplnění těchto skutkových podstat je vždy třeba určité míry veřejné exhibice a nepostačí tedy nošení „tajného“ symbolu na oděvu.

¹⁵¹ MAREŠ, M.: Proč je ČR státem soudních znalců, cit.dne 26.3.2013

¹⁵² k vyjádření sympatií s nacismem používány jsou i určité značky oděvních firem

¹⁵³ BARTOŇ, M. Svoboda projevu: principy, garance, meze,

¹⁵⁴ Např. Yachtařská oděvní značka Helly Hansen je v současnosti oblíbená u neonacistů pro iniciály HH, pozn.aut

¹⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. Komentář, s 3206 an.

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. Komentář, s 3202

Faktem však zůstává, že málokdy je symbol odsouzen ke stálému zahalení. Společnost je velice citlivá na zobrazování symbolů vyvolávajících vzpomínky na utrpení, jako jsou hákové kříže nebo symboly SS. „Jinými slovy, pokud si skupina osob na své zahradě vztyčí vlajku s hákovým křížem, spíše než reálné nebezpečí pro stát, či konkrétní skupinu osob bude důvodem sankce možné pohoršení potencionálních přihlížejících osob“.¹⁵⁷ Z tohoto pohledu lze chápat omezení takových symbolů jako naléhavou společenskou potřebu z důvodu ochrany veřejného pořádku. Symboly zástupné, kterým však rozumí jen soudní znalci a pachatelé sami, by objektem omezení být neměly.

Skutečnost, že pokud aktivita extremistů zůstává v jejich intimní sféře, je jejich společenská nebezpečnost malá, nepřímou potvrdil i Ústavní soud ve vyhovění ústavní stížnosti Michaely Dupové na prodloužení vazby z pouze z důvodu písemného styku mezi ní a osobami, které se až na výjimky pohybovaly na scéně pravicového extremismu. Ústavní soud ve svém odůvodnění uvedl, že „i kdyby stěžovatelka udržovala častý a pravidelný korespondenční styk toliko se společensky problematickými osobami, tak to nemůže hrát zásadní roli při rozhodování o dalším trvání vazby. (...) Pouhý dojem soudu z uskutečněné korespondence se v těchto souvislostech dostává do rozporu se zákazem sankcionování za realizaci základních práv a svobod.“¹⁵⁸

6.4. Právo shromažďovací

Právo shromažďovací je v Listině systematicky řazeno mezi práva politická. Ochrana ale poskytuje i shromážděním s nepolitickým charakterem. EÚLP jej za politické právo neprohlašuje a v okolních zemích často zákon ani účely shromáždění neuvádí.¹⁵⁹

Čl. 19. odst. 1 LPS zaručuje právo pokojně se shromažďovat. Odst. 2 říká, že toto právo lze omezit:

- a) zákonem,
- b) v případech shromáždění na veřejných místech,
- c) jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná,

¹⁵⁷ Bartoň, M. Svoboda projevu: principy, garance, meze, s. 231

¹⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 2.6.2011, II. ÚS 3647/10 #1, N 106/61 Sb. NU 589,

¹⁵⁹ ČERNÝ, P. Zákon o právu shromažďovacím – Komentář, s. 12

- d) pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu.

Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.

Omezení, která splňují požadavky čl. 19 odst. 2 Listiny, jsou upravená zákonem č. 84/1990 o právu shromažďovacím.

- e) jsou zakázána shromáždění v okruhu 100 m od budov zákonodárných sborů
- f) za shromáždění nejsou považována taková, která odporují účelu svobody projevu a dalších ústavních práv a svobod, nebo nejsou určena k výměně informací a názorů a k účasti na řešení veřejných záležitostí a vyjádřením postojů
- g) shromáždění musí být oznámeno úřadu
- h) oznámení musí být učiněno ne dříve než 6 měsíců a ne později než 5 dní předem¹⁶⁰

V působnosti úřadu je, aby navrhnul jiné místo, uložil ukončení z důvodu rušení nočního klidu nebo shromáždění zakázal, či rozpustil. Zákaz může úřad uplatnit, pokud by oznámený účel směřoval k výzvě:

- a) popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů;
- b) dopouštět se násilí nebo hrubé neslušnosti;
- c) jinak porušovat ústavu nebo zákony.

Dále úřad shromáždění zakáže pokud

- a) se má konat na místě, kde by účastníkům hrozilo závažné nebezpečí pro jejich zdraví,
- b) na stejném místě a ve stejnou dobu se má podle dříve doručeného oznámení konat jiné shromáždění a mezi svolavateli nedošlo k dohodě o úpravě doby jeho

¹⁶⁰ zákon č. 84/1990 o právu shromažďovacím Sb.

konání; nelze-li určit, které oznámení bylo doručeno dříve, rozhodne se za účasti zástupců svolavatelů losováním.¹⁶¹

Zákon pracuje s fikcí, že pouliční průvody a manifestace jsou vždy shromážděními, i kdyby nesloužily účelu uvedenému v § 1 odst. 3, zákona 84/1990 Sb. o právu shromažďovacím, a vztahuje se na ně ochrana i regulace stanovená tímto zákonem.¹⁶² Pro tyto shromáždění je vymezen taxativní výčet náležitostí, které musí být v ohlášení splněny. Pokud tyto náležitosti splněny nejsou, nejedná se o platné oznámení.

Účelem shromáždění lze rozumět cíl, za kterým je shromáždění konáno, tedy to, čeho má být shromážděním dosaženo. Tento účel musí být v oznámení přesně specifikován. Často vznikají spory pravicových extremistů s úřadem ohledně ohlášeného a skutečného účelu shromáždění. P. Černý se domnívá, že pokud je formální ohlášený účel shromáždění nezávadný, není v pravomoci úřadu zkoumat skutečný účel. Možnost zákazu se tedy vztahuje pouze k oznámenému účelu. Úřady nemohou zjišťovat faktický účel a ani k tomu nemají prostředky. „Nelze preventivně zakázat shromáždění, jen proto, že se ho mají zúčastnit osoby s určitou extremistickou minulostí nebo sympatizující s určitým extremistickým hnutím“.¹⁶³

Ostatně i Nejvyšší správní soud judikoval, že i kdyby se jednalo o osoby příslušející k extremistickým skupinám či projevujícím extremistické názory, nelze a priori vyloučit, že hodlají svého práva využít v zákonných mezích. Dále však judikoval, že pokud se k popsáním charakteristikám daných osob přidají další skutečnosti, jako např. datum (výročí tzv. Křišťálové noci) nebo místo konání (okolí synagog), lze tuto kombinaci považovat za důvod pro zákaz shromáždění. Chce-li ovšem úřad zakázat z důvodu zastřeného skutečného účelu shromáždění, musí unést důkazní břemeno.¹⁶⁴ V odůvodnění argumentuje tím, že zákonodárce nepředpokládal rozpory mezi ohlášeným a skutečným účelem a tím došlo k vytvoření mezery v zákoně.

Černý s tímto stanoviskem nesouhlasí. Jako důvod uvádí, že NSS v tomto případě právo nedotváří, ale novelizuje, neboť svým rozhodnutím vypouští z § 10 odst. 1 zákona 84/1990 Sb. slovo oznámení a omezení tím rozšiřuje na jakýkoli účel. Tím by

¹⁶¹ zákon č. 84/1990 Sb. o právu shromažďovacím.

¹⁶² ČERNÝ, P. Zákon o právu shromažďovacím – Komentář, s. 24

¹⁶³ ČERNÝ, P. Zákon o právu shromažďovacím – Komentář, s. 59

¹⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č.j. 8 As 51/2007-67, cit.dne 27.3.2013

mohlo docházet k situacím, že právo shromažďovací by v případě, že oznamovatel zastře jeho skutečný účel, nebylo omezeno zákonem, jak požaduje čl. 19 odst. 2 LPS.

Přikláním se k tomuto názoru a souhlasím i s dalším tvrzením P. Černého, ve kterém upozorňuje na skutečnost, že novelizací nebo přijetím shora uvedeného názoru NSS se situace nevyřeší, neboť úřady budou stát ve složité důkazní situaci, kterou budou muset vyřešit ve lhůtě 3 dnů. Tím pádem bude odůvodnění zákazu jen zřídka tak přesvědčivé, aby ospravedlnilo omezení práva ještě před započítáním jeho výkonu.¹⁶⁵

Domnívám se, že v případě, že úřad má pochybnosti o účelu shromáždění, je v jeho pravomoci vyslat zástupce úřadu, aby dohlédl na průběh shromáždění. Pokud se účel shromáždění podstatně odchýlí od deklarovaného účelu, je v pravomoci zástupce úřadu v souladu s ustanoveními zákona o právu shromažďovacím takové shromáždění rozpustit. K tomu lze využít § 12 odst. 5 zákona 84/1990 Sb. a uplatnit fakt, že se účel podstatně odchýlil od deklarovaného účelu, přičemž skutečný účel by byl důvodem pro zákaz. Dále by bylo možné využít § 12 odst. 3 zákona 84/1990 Sb. a uplatnit fakt, že ohlášení nemělo náležitosti a je tudíž neplatné, a dovést z toho, že nebylo oznámeno. Dle rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. 10. 1997 však není skutečnost, že shromáždění nebylo ohlášeno, důvodem k jeho rozpuštění.¹⁶⁶

Také lze k rozpuštění využít páchaní trestných činů účastníky dle § 12, odst. 6 zákona 84/1990 Sb., nebo zakrývání obličeje způsobem ztěžujícím identifikaci.

V této oblasti bylo podáno i několik ústavních stížností, ale všechny byly odmítnuty z formálních důvodů. Obsáhlejší judikatura v této oblasti tím pádem chybí.

Zákon o právu shromažďovacím dává v oblasti rozpuštění daleko širší pravomoci nežli v oblasti zákazu. S preventivními zákazy v oblasti politických práv má Česká republika bohatou historickou zkušenost a demokratickému systému mnohem více „sluší“ zásahy na základě skutku a nikoli predikce, byť by to na jeho bezpečnostní složky kladlo zvýšené nároky.

6.5. Právo sdružovací

Sdružovací právo je upraveno čl. 20, čl. 21 a čl. 22 Listiny. Je to jedno z práv, která tvoří právo svobody projevu.¹⁶⁷ Jedná se o záruku svobodného sdružování ve

¹⁶⁵ ČERNÝ, P. Zákon o právu shromažďovacím – Komentář, s. 62

¹⁶⁶ Rozsudek Městského soudu v Praze z 15. 10. 1997, sp. zn. 28 Ca 348/96,

¹⁶⁷ Dalšími jsou shromažďovací, petiční, pozn. aut.

spolcích, společnostech a jiných sdruženích, nebo politických stranách. Limity těchto práv jsou obdobné limitům svobody projevu.

Výkon těchto práv lze omezit jen:

- a) v případech stanovených zákonem,
- b) jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné,
- c) pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.¹⁶⁸

Dále sdružovací právo upravuje čl. 5 Ústavy.

Právo svobodně se sdružovat je v Listině řazeno mezi práva politická. Toto zařazení není zcela přesné, neboť se týká i účelů nepolitických. Práva těchto nepolitických subjektů dále provádí zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, zákon č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech a další.

Právní řád nezná definici politických stran. Judikatura definovala, že se jedná o korporace soukromého práva.¹⁶⁹ Jejich činnost je dobrovolná, mohou činit vše, co zákon nezakazuje. Na otázku, co je jejich funkcí, tedy neodpovídá zákon, ale výklad. Při něm lze vycházet ze statusové teorie Konrada Hesseho, podle které mají politické strany naplňovat status svobody, rovnosti a veřejnosti. Podstata této teorie spočívá v přesvědčení, že politické strany mají vztahy

- a) ke státu,
- b) k ostatním politickým stranám,
- c) ke společnosti.

Pro vztah ke státu, by měl být rozhodující status svobody, k ostatním stranám status rovnosti a ve vztahu ke společnosti statut veřejnosti (transparentnosti). Čtvrtý statut je vnitrostranický a měl by se řídit pohledem vnitrostranické demokracie. Tato teorie byla přijata judikaturou Nejvyššího správního soudu i Ústavního soudu.¹⁷⁰

Regulaci politických stran provádí zákon č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. Tímto zákonem se řídí registrované politické strany a hnutí, jimiž v době podání návrhu na rozpuštění byly i Dělnická

¹⁶⁸ Listina základních práv a svobod, ústavní zákon 23/1991 Sb.,

¹⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu; Pst 2/2003, cit.dne 26.3.2013

¹⁷⁰ WAGNEROVÁ/ŠIMÍČEK/LANGÁŠEK/POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, s. 484-485

strana, Národní sjednocení a Národní strana (viz příloha 3 a 4). Registrovaným politickým hnutím bylo České hnutí za národní jednotu.

Tyto subjekty s převážně nacionálně sociálním politickým programem byly řádně zaregistrovány a účastnily se voleb na společné kandidátce, ovšem bez výraznějšího úspěchu. Nejvýraznější úspěch, kterého se Dělnické straně podařilo dosáhnout, byl výsledek ve volbách v roce 2008 v Karlovarském kraji s výsledkem 1,47%. V celé republice se rozhodlo jí dát hlas 28 865 občanů. Přesto, že se jedná o výsledek zanedbatelný, počet jejích voličů vzrostl od roku 2004 o 25 tisíc.¹⁷¹ Nebyla to však tato skutečnost, nýbrž množící se veřejné aktivity Dělnické strany směřující k zastařování či urážení, které vyústily podáním návrhu na její rozpuštění.

Dne 5. 12. 2008 podala vláda návrh na rozpuštění Dělnické strany podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích ve znění pozdějších předpisů. Tento návrh nebyl úspěšný, ale Nejvyšší správní soud vydal rozhodnutí takřka instruktážní pro další případný postup a důvody v kauzách rozpouštění politických stran a hnutí, který následně dodržel při druhém posuzování na opětovný návrh vlády. Jednalo se o poměrně zásadní „novely“ v zákoně o sdružování v politických stranách a hnutích.

- I. Opírá-li se návrh na rozpuštění politické strany pouze o tvrzený rozpor činnosti strany s § 4 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, neuplatní se na řízení před Nejvyšším správním soudem ochranná lhůta stanovená § 15 odst. 2 větou první téhož zákona. Jinými slovy pokud je činnost strany v rozporu ústavou a zákony nebo je-li jejím cílem odstranění demokratických základů státu nebo nemá-li demokratické stanovy nebo demokraticky ustanovené orgány nebo chce-li omezit politickou pluralitu a soutěž nebo směřuje k potlačení rovnoprávnosti občanů nebo její program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů, nevztahuje se na její rozpuštění ochranná lhůta trvající od vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny, Senátu, zastupitelstev do desátého dne po uskutečnění voleb.

¹⁷¹VANDAS, T, Od republikánů k Dělnické straně, s.51

- II. Navrhovatel nese v řízení o návrhu na rozpuštění politické strany břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Nejvyšší správní soud je přes formální neexistenci dispoziční zásady vázán rozsahem návrhu s výjimkou např. posouzení skutečností, které vyjdou najevo až při projednávání návrhu.
- III. Politickou stranu lze rozpustit pouze za kumulativního splnění čtyř podmínek:
- a) zjištěné chování politické strany je protiprávní,
 - b) je přičitatelné dané politické straně,
 - c) představuje dostatečně bezprostřední hrozbu pro demokratický právní stát,
 - d) zamýšlený zásah je přiměřený sledovanému cíli, tj. nenarušuje princip proporcionality mezi omezením práva sdružovat se v politických stranách a zájmem společnosti na ochraně jiných hodnot. Těmito hodnotami jsou zejména zájem na bezpečnosti státu, veřejné bezpečnosti a veřejném pořádku, předcházení trestným činům nebo ochrana práv a svobod druhých.¹⁷²

Dne 23. 9. 2009 podala vláda druhý návrh na rozpuštění Dělnické strany podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích ve znění pozdějších předpisů. Důvody, které ve svém návrhu mimo jiné uvedla, byly i následující:

I. Vytvoření pomocných ochranných sborů Dělnické strany

Jednalo se o skupinu částečně ozbrojených osob v počtu 20, z nichž zhruba jedna polovina působila v Čechách a druhá na Moravě. Vrchním velitelem byl předseda DS. Jednou z podmínek přijetí bylo předložení výpisu z rejstříku trestů. Vláda přesto namítala, že mnoho z nich tento rejstřík čistý nemělo.¹⁷³ Oficiálně byly tyto OS-DS založeny pro ochranu většinové populace před „nepřizpůsobivými“ občany, v praxi se jednalo o tři veřejná vystoupení. Byla jimi „bitva o Janov“¹⁷⁴, a dvě „monitorovací“ akce. Jedna

¹⁷² Rozsudek Nejvyššího správního soudu, Pst 1/2008 (Dělnická strana I.), cit.dne 27.3.2012

¹⁷³ Politické strany: podmínky pro rozpuštění politické strany; Pst 1/2009 - 348 - JUD167072CZ, cit.dne 7.1.2013

¹⁷⁴ Pokus o pogrom na Romy v Litvínovské čtvrti Janov v roce 2008, který vyústil v potyčku pravicových extremistů s policejními těžkooděnci. Jednalo se o největší střet ozbrojených složek s demonstranty od Mezinárodního měnového fondu

v Postoloprtech a druhá v Krupce. Poté byla jejich aktivita napřena pořadatelským směrem na předvolebních mítincích.¹⁷⁵ Podle vlády se jednalo o vojenskou či paramilitaristickou organizaci. Ta byla vysílána do problematických míst, kde vyvolávala rvačky, nepokoje a odpor vůči Policii ČR.

II. Spolupráci a personální provázanost DS s otevřeně neonacistickými subjekty

Jednalo se zejména o spolupráci s hnutím Národní odpor, Resistance woman unity, Národní korporativismus, či Autonomní nacionalisté.

III. Skutečnost, že na akcích DS dochází často k projevům rasismu a antisemitismu a páchání trestné činnosti

Nejprve se jednalo o agresivní verbální útoky, následně se pak tato strana, resp. její představitelé stali iniciátory pouličních pochodů, které by se daly označit za pogromy. Dále se vláda zaměřila na verbální projevy DS, jejich členů a sympatizantů. Tvrdila, že se jedná o protiústavní projevy přičitatelné straně, které zpochybňují práva jiných osob. Ty by podle prezentovaných názorů měly opustit Českou republiku. V projevech je patrná generalizace, vymezující skupiny na etnickém nebo jiném principu (např. sexuální orientace).

IV. Program DS počítá podle vlády se změnami Ústavy ČR

Jedná se o změny, které by změnily charakter státu z demokratického právního státu založeného na ochraně lidských práv ve stát totalitní. O tom svědčí i vyjádření DS v tom smyslu, že vítěz voleb může zcela měnit Ústavu, tedy i její "jádro".

V. Charakteristiky představitelů DS

Podle vlády se v jednání přičítaném DS nejedná o pouhé excesy (jako je např. adorování Adolfa Hitlera), ale o organickou součást a logické vyústění jejího charakteru.

Vláda zdůraznila nutnost vnímat jí předestřené skutečnosti v jejich vzájemné souvislosti. Přiznala, že si je vědoma, že rozpuštění politické strany je krajním

¹⁷⁵VANDAS, T., Od republikánů k Dělnické straně, s 47

opatřením, ale má za to, že předpoklady pro rozpuštění byly naplněny. Dělnická strana se ve svých aktivitách změnila. Původně byla subjektem nesystematicky ohrožujícím mravnost, veřejný pořádek a verbálně útočícím na ústavu a zákony. Nyní pokročila od proklamace záměrů k aktivitám, prováděným výhradně za účelem ohrožování mravnosti a veřejného pořádku, práv a svobod občanů. Program a projevy představitelů Dělnické strany jsou postaveny na systematickém urážení a pomlouvání určitých skupin obyvatel a mají za cíl vytváření negativních pocitů, strachu a nenávisti vůči těmto skupinám. Tím směřují k ohrožení demokracie, přičemž s ohledem na četnost a způsob tohoto počínání a s ohledem na reakce, které toto počínání vyvolává, se ohrožení jeví jako bezprostřední.¹⁷⁶

Vyjádření DS k těmto bodům bylo následující:

- I. Ke svým Ochranným sborům uvedla, že se jedná o její neozbrojené členy a sympatizanty, jejichž cílem je ochrana představitelů a shromáždění strany zejména před "organizovanými útoky různých bojůvek, napojených, inspirovaných a často přímo řízených vládními orgány". Poukázala také na jejich podobnost s tzv. Romskými hlídkami.¹⁷⁷
- II. Personální provázanost DS a neonacistických subjektů zlehčovala, či popírala
- III. K rasistickým a antisemitským veřejným projevům převážně uváděla, že nebyla svolavatelem akce a nemá žádný podíl na těchto výrocích
- IV. K plánovaným změnám Ústavy uvedla, že jsou legální a nutné, neboť stávající ústava je chaotická a její kompletní změna je žádoucí
- V. K adorování Adolfa Hitlera uvedla, že není odpovědná za potlesk svých příznivců k tematickému projevu, že jméno A. Hitlera v projevu nezaznělo a i kdyby, tak jeho zaměstnaneckou politiku chválil i David Rath v LN 23. 1. 2009, čili to není trestné, a to co na fotografii T. Vandase na veřejném projevu vypadá jako vztyčená pravice je ve skutečnosti částí pohybu „mávání“ příznivcům.

Důkazy byly tvořeny novinovými a internetovými články, oznámeními o svolání veřejných akcí, záznamy z projevů na těchto akcích, znaleckými posudky, zprávami

¹⁷⁶ Rozhodnutí NSS, Pst 1/2009 - 348

¹⁷⁷ Dobrovolní civilní pomocníci policie ČR v sociálně vyloučených lokalitách, znalé tamějších poměrů, sloužících k lepší orientaci bezpečnostních složek

policie ČR a několikero usneseními o zahájení trestního stíhání osob aktivních v DS. Tyto důkazy byly soudem prozkoumány samostatně i v jejich celkovém kontextu a po pěti měsících byl vynesena rozsudek, jímž byla Dělnická strana rozpuštěna.

V rozhodnutí Nejvyššího správního soudu bylo mimo jiné řečeno: „Dělnická strana byla podle Soudu právem označena jako strana vyznávající totalitní ideologii, jako strana hlásící se ke společenskému modelu, který byl zavržen po způsobení nevýslovného utrpení desítkám milionů lidí a který přes odstup více než půl století neztratil nic z negativního příkladu budoucím generacím. V rozhodnutí však připomíná Jungovu myšlenku.¹⁷⁸ Připustil, že označení Dělnické strany jako subjektu nepřátelského demokratického právního státu může přinést úlevu veřejnému svědomí. Společnost si ovšem musí být vědoma toho, že příčina existence Dělnické strany leží uvnitř jí samotné.

„Dělnická strana není vnější nepřítel, je to jedna z tváří této společnosti. Problémy této společnosti, na které DS v některých případech legitimně poukazovala, nebo kterých využila či zneužila, samozřejmě rozpuštěním této strany nezmizí. Soud nicméně připomíná, že navrhovaná řešení těchto problémů musí důsledně respektovat principy právního státu, zejména ochranu základních práv a svobod.(...) Protiprávnost činnosti politické strany ve smyslu § 4 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích, nemůže zpravidla spočívat jen v její kritice ústavního a právního pořádku státu ani v kontroverzních a vyhraněných projevech týkajících se různých společenských jevů. O protiprávnost ve smyslu citovaného ustanovení se však již může jednat, pokud politická strana překročí popsané meze, vychází z totalitní ideologie a ve své činnosti vyzývá a podněcuje k násilí.

Politické straně lze přičíst nejen projevy, které deklaruje jako oficiální, ale i jednání a projevy jejich představitelů, je-li zřejmé, že je činí v kontextu stranické činnosti, a dále i projevy a jednání jejich členů, příp. i nečlenů, mají-li souvislost s činností strany (např. s jejím shromážděním) a ze shody s programovou orientací a činností strany i z dalších okolností (např. opakované spolupráce) je zřejmé, že politická strana akceptuje tyto projevy jako své vlastní. Bezprostřednost rizika ohrožení demokracie jako podmínka pro vyhovění návrhu na rozpuštění politické strany může

¹⁷⁸ Carl Gustav Jung napsal: „Skutečná existence nepřítel, na něhož je možno svést veškeré zlo, znamená pro svědomí člověka nesmírnou úlevu. Můžeme alespoň bez zábran říci, kdo je ten ďábel, a je nám pak jasné, že příčina našeho neštěstí se nachází vně, a nikoli snad v našem postoji.

nastat i tehdy, pokud je strana schopna třeba jen na lokální úrovni účinně destabilizovat institucionální a právní systém a zejména tak činí opakovaně. Bezprostřednost rizika může souviset i se schopností politické strany poskytnout organizační platformu jinak roztráštěným extremistickým subjektům a uskutečňovat a legitimizovat jejich cíle.“¹⁷⁹

Toto rozhodnutí bylo napadnuto ústavní stížností pro údajnou tendenčnost. Stěžovatelka (Dělnická strana) ve stížnosti zpochybňovala nezávislost a nestrannost Nejvyššího správního soudu a vyjádřila domněnku, že tento tendoval vyhovět návrhu vlády a zpochybňovala i pravomoc Nejvyššího správního soudu rozpustit politickou stranu z jiného důvodu, než v případě, kdy nepředloží Poslanecké sněmovně finanční zprávu. Tato stížnost byla v senátu s předsedou Vojenem Güttlerem odmítnuta podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu pro zjevnou neopodstatněnost.

V odůvodnění rozhodnutí Ústavní soud vyjádřil mimo jiné, že rozhodnutí o rozpuštění navrhovatelky bylo plně v kompetenci Nejvyššího správního soudu. Dále pak že návrh neobsahuje nic jiného než opakování výhrad a argumentů, které navrhovatelka vznesla již v řízení před Nejvyšším správním soudem, a že z průběhu řízení a z výsledků dokazování před Nejvyšším správním soudem vyplývá, že činnost navrhovatelky v mnohých aspektech vykročila z mezí volné soutěže politických stran. Dále Ústavní soud judikoval, že:

„Podle článku 5 Ústavy České republiky je politický systém založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů. Volnou soutěží lze především rozumět soutěž myšlenek, idejí a nápadů jak spravovat moderní stát na počátku 21. století, jak čelit výzvam, které tato doba přináší. Nemělo by se tedy jednat o rozeštvávání jednotlivých skupin obyvatel proti sobě, o adoraci násilí či o zaplavování veřejného prostoru jedem. Zlu je nutno čelit vždy bez ohledu na to, v jaké podobě přichází. (...) V této souvislosti lze připomenout i důležitost respektování principu "dobré vlády" tak, aby po každé její změně nenastávalo "vyřizování účtů". To bývá vlastní zemím s deficitem demokracie, kde nastupuje i snaha justici v tomto směru zneužívat. Nezávislost a nestrannost justice tedy není jejím

¹⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2010, čj. Pst 1/2009 - 469, cit.dne 29.3.2013

*privilegiem, ale je nezbytným předpokladem jejího fungování pro dobro celé společnosti, zejména v dobách "nepohody". Veškerá základní práva a svobody jsou totiž mj. pod ochranou soudní moci. Nejvyšší správní soud v přezkoumávané věci tuto roli nezávislého a nestranného soudu beze zbytku naplnil.*¹⁸⁰

Toto potvrzení oprávněnosti bojovat s protidemokratickými politickými stranami, které Ústavní soud deklaroval, je v právních dějinách po roce 1989 důležitým precedentem. Nicméně skutečnost, že nelze dle zákona o politických stranách v případě rozpuštění řešit personální stránku způsobila, že obavy, které NSS vyjádřil v rozsudku, byly na místě. Téměř okamžitě vznikla již připravená Dělnická strana sociální spravedlnosti se shodným personálním obsazením vedoucích pozic. Způsob ochrany před tímto postupem nedemokratických subjektů nabízí Černý ve své publikaci Právní ochrana před extremismem.

Podle něj dle euroatlantického pojetí univerzálnosti práv a svobod člověka, člověk může činit vše, co mu schopnosti dovolí, jestliže mu v cestě nestojí jedno ze společností uznaných omezení. Vedle toho však existují i zájmy společné (veřejné), tedy zájmy organizované společnosti – státu. „Z toho vyplývá, že základním právním prostředkem ochrany demokratického státu vůči jednotlivcům a jejich skupinám je omezení jejich základních práv a svobod“.¹⁸¹ Nejvyšším možným stupněm tohoto omezení práv a svobod je jejich ztráta. Častěji se spíše jedná o zastavení možnosti výkonu jako sankce vyslovená nestranným a nezávislým soudem. Specifikem v tomto dočasném pozastavení je zákaz politické strany. Pro právnickou osobu, tedy i politickou stranu, je ekvivalentem ztráty práv její rozpuštění, resp. zákaz. Ten je trvalý a tuto právnickou osobu již nelze obnovit.¹⁸² Personální stránka v tomto případě však řešena není a vedoucí představitelé tohoto subjektu nejsou nikterak omezeni v zakládání dalších umělých osob pokračujících v činnosti předchozích. Vzhledem k tomu, že osoby, které se podílejí na chodu takových organizací, které zneužívají ústavně zaručená práva, se zároveň často dopouštějí některé ze skutkových podstat trestných činů, nabízí se řešení v podobě institutu zákazu činnosti. Cílem je zbavit subjekt možnosti používat svých práv proti demokratické společnosti a tím zabránit, aby se jeho závadné jednání opakovalo.

¹⁸⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. Pl.US 13/10 #1, cit.dne 29.3.2013

¹⁸¹ ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 36

¹⁸² ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 37

§49 zákona 40/2009 Sb. trestního zákoníku umožňuje soudu uložit trest zákazu činnosti, dopustil-li se pachatel trestného činu v souvislosti s touto činností. §50 tr.zák. doplňuje, že se musí jednat o takovou činnost, k jejímuž výkonu je třeba povolení, nebo jejíž výkon upravuje zvláštní předpis. Listina zase stanoví, v čl. 26 odst. 2, že zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností. Vzhledem k tomu, že většina lídrů rozpuštěné polické strany se dopustila svým chováním i trestného činu, nabízí se řešení v podobě uložení pachateli v rámci trestního řízení i trest zákazu činnosti, spočívajíc v zákazu účasti ve výkonných orgánech politických stran a hnutí, či zákazu účasti ve volebních orgánech.¹⁸³

¹⁸³ ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 37 an.

7. Závěr

Závěrem chci znovu připomenout, že „nejdůležitějším základem svobody není právo, ale právo a povinnost. Bez pocitu povinnosti respektovat a chránit hodnotu svobody, bez vědomé politické angažovanosti ve veřejných politických otázkách, bez morálního přesvědčení, že svoboda spočívá v povinnosti, se svoboda stává křehkou hodnotou“.¹⁸⁴

Bránící se demokracie potřebuje ke své obraně určité nástroje. Evropský soud pro lidská práva deklaroval, že demokracie je jediné zřízení slučitelné s EÚLP. „Ústavní soud se vyjádřil, že: „ať jsou zákony státu jakékoli, ve státě který se označuje za demokratický a proklamuje princip svrchovanosti lidu, nemůže být žádný jiný režim legitimní, než režim demokratický.“¹⁸⁵ Hlavním atributem a hlavním důvodem pro udržování demokratického zřízení je nezadatelnost a nezcizitelnost základních práv a svobod. Jinak se koncepce liberální demokracie vyznačuje hodnotovou neutralitou. Tato neutralita však musí být potlačena ve chvíli ohrožení. „Demokratický stát musí zabránit tomu, aby extrémním využitím práv a svobod, státním převratem nebo revolučním jednáním bylo odstraněno zřízení, na kterém demokratický stát spočívá.“¹⁸⁶ V celé kontinentální Evropě je tedy uznávána teze, že demokratická společnost má právo bránit se proti postojům a jednáním útočícím na její základy. Tento koncept uznal i ESD, který ho považuje za dostatečně legitimní cíl, jehož naplnění dovoluje státům v přiměřených mezích omezit práva zaručená v EÚLP¹⁸⁷ a byl již uplatněn například v případě posuzování ústavnosti tzv. lustračních zákonů.¹⁸⁸

Tuto ochranu „nelze vnímat jako ochranu stávajícího státního zřízení bez možnosti změny, ale je třeba k ní přistupovat jako k ochraně otevřenosti a svobody politických procesů s vyloučením možnosti uchvácení moci některým ze subjektů

¹⁸⁴FROSINI, V. Gefährdung und Schutz der Demokratie, s.123, IN Černý P., Právní ochrana před extremismem, s.38

¹⁸⁵ ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 2

¹⁸⁶ STERN, K., Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland – Grundrechtsverluste und Grundpflichten, s. 938

¹⁸⁷ Viz rozsudek ESLP ve věci Vogt proti Německu ze dne 26.9.1995, IN Černý P., Právní ochrana před extremismem, s. 18

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ČSFR ze dne 26.11.1992, sp.zn.Pl.ÚS 1/92 Sb. ÚS ČSFR č. 1, nález č. 56, dne 30.3.2013

politického spektra.¹⁸⁹ Koneckonců i ústava sama svými články osahujícími prohlášení o demokratičnosti ČR deklaruje, že ať se děje cokoli, podstatné změny demokratického řádu nesmí nastat. Nejedná se tedy o zákaz vývoje demokracie, ale o neodstranitelnost jejích základních atributů.

Současnou situaci na poli boje demokracie s extremismem v České republice hodnotí zprávy bezpečnostních komisí Ministerstva vnitra takto: Mezi současnými pravicově extremistickými subjekty panuje názorová rozpornost. Neregistrované subjekty vystupují výrazně antisystémově, registrované se drží alespoň navenek běžných politických zbraní. Výsledkem této názorové nekonzistence je, že „Česká krajně nacionalistická scéna se dlouhodobě nachází v útlumu. Jednotlivá uskupení postrádají dlouhodobou koncepci, finance i aktivní členskou základnu“.¹⁹⁰

Odlíšné stanovisko však zaujímá Evropská komise pro lidská práva (ECRI). Její čtvrtá zpráva připouští sice pokles trestných činů z nenávisti v České republice, ale zároveň poukazuje na skutečnost, že Česká republika nedosáhla valných úspěchů v boji s diskriminací Romské menšiny. Dále kritizuje skutečnost, že přesto, že rasismus je politiky převážně odsuzován, antiromské slogany se staly součástí předvolebního boje některých politiků a to s kladným ohlasem části společnosti. Kritika ECRI směřovala také vůči existenci Dělnické strany a jejích polovojských pomocných sborů, jakož i vůči skutečnosti, že část společnosti se projevuje výrazně protiromsky, což se v kombinaci s demonstracemi krajní pravice stává důvodem eskalace napětí v určitých oblastech. Četná doporučení, která ECRI dala k dispozici, se sice částečně naplnit podařilo (rozpuštění Dělnické strany, přijetí antidiskriminačního zákona, přijetí nového trestního zákona s rozšířením kvalifikovaných skutkových podstat týkajících se rasismu atd.), avšak zůstalo ještě mnoho výzev v této oblasti (ratifikace Protokolu č. 12 k Evropské úmluvě lidských právech a revidované Evropské sociální charty, přijetí zákona o bezplatné právní pomoci atd.)¹⁹¹

Mým závěrem tedy je, že boj proti extremismu by měl zůstat zásadním cílem České republiky. Aby to však byl boj účinný, je třeba bojovat s extremismem, nikoli jen s jeho projevy. Extremistické názory totiž budou ve společnosti přítomny vždy.

¹⁸⁹ ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, s. 19

¹⁹⁰ Zpráva MV o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, cit.dne 25.3.2013

¹⁹¹ 4 zpráva o České republice, Evropská komise pro lidská práva, zveřejněno na: cit.dne 30.3.2013

„Otázkou tedy není, zda bude či nebude ve společnosti přítomen extremismus, ale pouze to, do jaké míry má být viditelný.“¹⁹² Zde spatřuji velkou výzvu v oblasti prevence a vzdělávání úředníků veřejné správy, neboť legislativa České republiky disponuje nástroji pro boj s extremismem, ale ne vždy jich naplno využívá. Zároveň je nezbytné, aby při boji s extremismem nedocházelo k výkonu práva šikanozním způsobem, což by naopak mohlo vést k posílení řady extrémních pozic (viz str. 58, případ Dupová). Takový výkon pak nesměřuje k odstraňování extremismu, ale naopak k určité heroizaci extremisticky aktivních osob a efekt je kontraproduktivní. Taková opatření extrémní pravici posilují a dostává se jim výrazné mediální odezvy, což je udržuje aktivní, neboť „nikoli prohra v diskuzi, ale právní postih za projevené názory bývá pro extremisty důkazem správnosti a oprávněnosti jejich boje se systémem“.¹⁹³

Účinný boj s extremismem vidím jako víceúrovňový. Zatímco represivní úroveň je v České republice plněna s relativním úspěchem, v aktivitách směřující k odstranění předsudků spatřuji nedostatky. Skutečnost, že současná doba přinesla extremistům nové zbraně mediální komunikace, je třeba reflektovat. Nelze se proto bránit toliko zákazy, neboť není v moci státních orgánů postihnout veškeré projevy extremismu. Přebírat tak pouze předválečný koncept bránící se demokracie již nestačí. Nakonec tento koncept nebyl zcela úspěšný ani v minulosti. Na rovnocennou úroveň stavím cílené posilování povědomí veřejnosti o lidských právech, důstojnosti, rovnosti a o nezpochybnitelnosti těchto práv. V oblasti legislativní pak přijetí zákona o bezplatné právní pomoci a posílení podpory diskriminovaným subjektům v oblasti jejich vlastní aktivity ohledně domáhání se práv a svobod zaručených jim ústavněprávními i mezinárodními dokumenty, neboť širší podpora v této oblasti v současnosti absentuje.

Přínosem mé práce je komplexní pohled na vývoj pravicového extremismu od jeho vzniku až po současnost a komparace boje s ním v jednotlivých historických etapách. Ucelený pohled na tuto problematiku v dlouhodobém časovém horizontu v naší odborné literatuře zatím chyběl.

Díky důkladnému zpracování historicko-právní literatury i současných zákonů, judikatury a případových analýz právních kauz s extremistickou tematikou se mi podařilo popsat proces tvorby a rozmachu vybraných československých politických stran a hnutí s prvky pravicového extremismu od vzniku republiky do roku 1945 a od

¹⁹²BARTOŇ, M. Svoboda projevu: principy, garance, meze, s 234

¹⁹³BARTOŇ, M., Svoboda projevu: principy, garance, meze, s. 233 an.

roku 1989 do současnosti, narušování stability demokratické společnosti jejich činností a analýzu právních nástrojů, které demokratická společnost k jejich potlačování poskytuje.

8. Seznam použité literatury

A) Monografie

- BASTL, MAREŠ, SMOLÍK, VEJVODOVÁ, Krajiní pravice a krajiní levice v ČR; Praha, Grada, 2011, ISBN: 978-80-247-3797-3
- BARTOŇ, M., Svoboda projevu a její meze v právu České republiky, Praha, Linde, 2002, ISBN 80-7201-367-X.
- BARTOŇ, M. Svoboda projevu: principy, garance, meze, Praha, Leges, 2010, ISBN: 978-80-87212-41-4
- BENEŠ, E., Šest let exilu a druhé světové války, 3. dopl. vyd. knihy Tři roky druhé světové války, Praha, Orbis, 1946
- ČAPEK, K., Návrat k malosti, Lidové noviny 16.12.1934 č.632
- ČERNÝ, P., Právní ochrana před extremismem, Praha, C.H.Beck, ISBN: 978-80-7400-053-9
- ČERNÝ, P. Zákon o právu shromažďovacím - Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN: 978-80-7400-306-6
- FIALA, P., Politický extremismus a radikalismus v ČR, Brno, Masarykova univerzita, 1997, ISBN: 80-210-1798-8
- FROSINI, V. Gefährdung und Schutz der demokratie, in Strengas, J.I. Der Missbrauch von Grundrechten in der Demokratie. Baden-Baden : Nonos Verlagsgesellschaft, 1989, S.123, IN Černý P., Právní ochrana před extremismem, Praha, C.H.Beck, 2008, ISBN: 978-80-7400-053-9
- GRÓNSKÝ, J., HŘEBEJK, J., Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I.(1918-1945), Praha, Karolinum, 2004, ISBN: 80-246-0878-2
- HERCZEG, J. Meze svobody projevu, 1 vydání, Praha,Orac, 2004, ISBN: 8-86199-94-0
- HERCZEG J. Trestné činy z nenávisti , Praha, Aspi, 2008, ISBN: 978-80-7357-311-9
- HOELTZL, J., Rozpouštění politických stran a zastavování jejich činnosti, Právník, roč. LXXIII, s 1; Hartman P., Prager Archiv fur Gesetzgebung und Rechtsperung 1933, č.18, s.1245-1255

- HOBZA, A. Poměr mezi státem a církví. Praha: nákladem vlastním, 1931, s. 141 n., IN PAVLÍČEK, V a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl, Ústavní právo České republiky, 1 úplné vydání, Praha, Leges, 2011, ISBN: 978-80-87212-90-5
- HOLLANDER, P. Filosofie práva, Plzeň, Aleš Čeněk, 2006, ISBN: 80-86898-96-2
- CHARVÁT, J., Současný politický extremismus a radikalismus, Praha, Portál, 2007, ISBN: 978-80-7367-098-6
- CHMELÍK, J., Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, Praha, Linde, 2001, ISBN: 8072012657
- KALAMÁR, SVOBODA, SUNARDI, VOPRŠAL, Terminologie a symbolika užívaná soudobou extremistickou scénou, Ostrava , Key publishing, 2011, ISBN: 978-80-7418-103-0
- KÁRNÝ, M., Genocida českých židů, Praha, Tereziánská pamětní kniha, nadace Tereziánská iniciativa, 1995,
- KNAP, V., Teorie práva, C.H.Beck, 1995, ISBN: 80-7179-02
- KOKOŠKA, S., Internační tábory v Letech u Písku. In: Dejmek, J., Loužek, M. Nacistická okupace, Sedmdesát let poté. CEP, č.77/2009
- KURAS, B., Jak zabít civilizaci, Baronet, 2011, ISBN: 978-80-7384-387-8
- LANGÁŠEK, T., Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920-1948, Plzeň, nakl: Aleš Čeněk s.r.o., 2011, ISBN: 978-80-7380-347-6
- MALÍŘ, J., MAREK, P. a kol., Politické strany I.díl, období 1861-1938, Brno, Doplněk, 2005, ISBN: 80-7239-178-X MARŠÁLEK, P, Pod ochranou hákového kříže, Praha, Auditorium, 2012, s. ISBN: 978-80-87284-20-9
- MASARYK, T.G., HAVLÍČEK, K., Snahy a tužby politického probuzení, Praha, Ústav T.G.Masaryka, 1896, ISBN: 80-86142-00-0
- MERHOUT, C., Dokumenty našeho osvobození, Praha: B. Kočí, 1919
- PAVLÍČEK, V, O české státnosti úvahy a polemiky 1/Český stát a Němci, Praha, Karolinum, 2002, ISBN: 80-246-0489-2
- PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda, I. Díl, Obecná státověda, 1998, Praha, Linde, ISBN: 80-7201-141-3
- PAVLÍČEK, V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, 1 úplné vydání, Praha, Leges, 2011, ISBN: 978-80-87212-90-5

- PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J., Ústava a ústavní řád České republiky komentář, 1.díl, 2 vydání, Praha, Linde , 1998, ISBN 80-7201-110-3
- PETRÁŠ, R., Menšiny v meziválečném Československu, Praha, Karolinum, 2009, ISBN: 978-80-246-1639-1
- PEROUTKA, F., Budování státu, sv.2, Praha 136,
- PETRŮV, H., Zákonné bezpráví, Praha, Auditorium, 2011, ISBN: 9788087284193
- RATAJ, J., O autoritativní stát, Praha, Karolinum, 1997, ISBN: 80-7184-516-7
- SOBOTA, E., Co to byl protektorát, s.127. IN: Petrův, H., Zákonné bezpráví, Praha, Auditorium, 2011, ISBN: 9788087284193
- SLÁDEČEK, MIKULE, SYLOVÁ, Ústava České republiky-komentář, 1 vydání, Jihlava, C.H.Beck, 2007, ISBN: 978-80-7179-869-9
- STERN, K., Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland – Grundrechtsverluste und Grundpflichten. Munchen: C.H.Beck, 1994, s. 938
- ŠÁMAL, P. a kol., Trestní zákoník II. Komentář, Praha, C.H.Beck, 1 vydání, 2010, EAN: 9788074001093
- ŠÁMAL, PÚRY, RIZMAN, Trestní zákon komentář, 5 vydání, Praha, C.H.Beck, 2003, ISBN 8071796247
- ŠTĚCHOVÁ, M., Interetnické konflikty, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 34, tabulka č. 20, ISBN 80-7338-028-5
- VANDAS, T, Od republikánů k Dělnické straně, Praha, DSSS, 2010, ISBN: 8090516300
- WAGNEROVÁ, ŠIMÍČEK, LANGÁŠEK, POSPÍŠIL a kolektiv, Listina základních práv a svobod Komentář, Praha , Wolters Kluwer, 2012, ISBN: 978-80-7357-750-6

B) Zákony

- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD vyhlášená zákonem č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod
- ÚSTAVNÍ LISTINA ČESKOSLOVENSKO REPUBLIKY, zákon 121/1920 Sb. Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

- Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 200/1990 o přestupcích
- Zákon č. 84/1990 o právu shromažďovacím Sb. v pozdějším znění
- Zákon č. 84/1990 Sb. o právu shromažďovacím.
- zák.č. 202 z 25. Října 1933, Sbíрка zákonů a nařízení státu československého,

C) Články a jiné zdroje

- Periodikum Národní osvobození, 15.2.,12,1938, č.284
- Periodikum Národní osvobození 16, 14.1.1939 č. 12
- Úřední věstník čs.,ročník III/1942, s.17
- Volkischer Beobachter, 5. Března 1941, Der neue tag, 6. Března 1941, též German minorities – spearhead of nesizm. Heinleins deceit, Czechoslovak dokuments and souces 5, London 1943, též E.Beneš Odsun Němců, knižnice společnosti Edvarda Beneše, Praha, 1995, k vydání připravila V.Olivová
- VOŘÍŠEK, R, Ženy bez domova, Národní obnova, 2.10.12.1938 č.49, Brázda, 10.9.11.1938. č.44, Venkov, 33.18.11 1938, č. 272
- WAGNER, E., Die rassische Herkunft der Tschechen – Sturmer, Listopad 1938

D) Odkazy na internetu

- 4. zpráva o České republice, Evropská komise pro lidská práva, zveřejněno na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Czech_Republic/CZE-CbC-IV-2009-030-CZE.pdf, cit.dne 10.3.2013
- BARTOŠ, F, Pravicový extremismus: operacionalizace jevu, konstrukce škály a výsledky empirického výzkumu, Obsahová analýza sociologického sborníku, Slovenská akadémia vied, Sociológia 43, 2011, č. 5, s. 553, zveřejněno na <http://www.sav.sk/journals/uploads/10141128Bartos2%20-%20OK%20autorom%20opravena.pdf>, cit.dne 26.1.2013
- ECRI report on the Czech Republic (fourth monitoring cycle), zveřejněno na www.coe.int, cit.dne 29.3.2013
- Extremismus, Metodický manuál SL54/2006, 2009, Brno, Nejvyšší státní zastupitelství, s 11, zveřejněno na portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=, cit.dne 29.3.2009

- MÁDR, J., RŮŽIČKA, M. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu), Státní zastupitelství č. 9/2005, s. 5. IN Extremismus, Metodický manuál SL54/2006, 2009, Brno, Nejvyšší státní zastupitelství, s 13, zveřejněno na portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=, cit.dne 20.1.2013
- MAREŠ, M., ZVEŘEJNĚNO NA: <http://www.munimedia.cz/prispevek/kohoteda-v-brne-nehceme-1512/>, cit.dne 25.3.2013
- MAREŠ, M.: Proč je ČR státem soudních znalců, zveřejněno na: <http://jinepravo.blogspot.cz/2008/04/pro-je-r-sttem-soudnch-znalc.html>, cit.dne 26.3.2013
- MAREŠ, M. Úvod do problematiky pravicově extremistických hudebních produkcí na území ČR (vstupní studie vědeckých a praktických poznatků), IN Extremismus, Metodický manuál SL54/2006, 2009, Brno s. 4., zveřejněno na portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=, cit.dne 20.1.2013
- 20.1.2013 Občanská demokratická strana, Sociálně nepřizpůsobiví, zveřejněno na: <http://www.ods.cz/aktualni-tema/socialne-neprizpusobivi> cit.dne 24.3.2013
- Řápková, I., Můj program, zveřejněno na: <http://www.rapkova.cz/muj-program>, cit.dne 24.3.2013,
- dále: Týden, 22.09.2011, Čunek a řápková jedou Vardsdorfským poradit jak na nepřizpůsobivé, zveřejněno na: www.tyden.cz/rubriky/domaci/cunek-a-rapkova-jedou-varnsdorfskym-poradit-jak-na-neprizpusobive_212814.html
- UHL P., ŠABATOVÁ A., Podnět k zahájení správního řízení, 25.9.2011, uveřejněno na <http://www.romea.cz/dokumenty/podnet-uhl-sabatova.pdf>, cit.dne 15.3.2013
- Zpráva o problematice extremismu na území České republiky, zveřejněno na www.mvcr.cz/.../extremismus-zprava-o-problematice-extremismu-2002.aspx, cit.dne 24.1.2013
- Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, Vyhodnocení plnění koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a koncepce boje proti extremismu pro rok 2012; zveřejněno na: <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>, cit.dne: 10.3.2013

- Zpráva o problematice extremismu na území České republiky ve čtvrtém čtvrtletí 2012 - MV, zveřejněno na: <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>, cit.dne 7.3.2013

E) Soudní rozhodnutí

- Nález Ústavního soudu, sp. Zn. Pl. ÚS 33/97, in Sbíрка nálezů a usnesení, sv. 9, s. 407
- Nález Ústavního soudu, II. ÚS 1174/09 ze dne 13. 1. 2010, N 6/56 SbNU 53, <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=64964&pos=2&cnt=8&typ=result>, cit.dne 4.3.2013
- Nález Ústavního soudu ČR III. ÚS 359/96 ze dne 10.7.1997, Sbíрка nálezů a usnesení ÚS ČR, vs. 8. C.H.Beck, s 368-373
- Nález Ústavního soudu 526/98 ze dne 18.02.1999, 70/1999 Sb. N 27/13 SbNU 203, Ověření volby senátorky Dagmar Lastovecké
- Nález Ústavního soudu ze dne 2.6.2011, II.ÚS 3647/10 #1, N 106/61 SbNU 589, uveřejněno na <http://nalus.usoud.cz>
- Nález Ústavního soudu ČSFR ze dne 26.11.1992, sp.zn.Pl.ÚS 1/92 Sb. ÚS ČSFR č.1, nález č.56, zveřejněno na: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/normy/nalez-us-pl-1-1992.pdf>, cit.dne 30.3.2013
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, Politické strany: podmínky pro rozpuštění politické strany; res iudicata; protiprávnost činnosti – zveřejněno na: Systém ASPI - stav k 7.1.2013 do částky 2/2013 Sb. a 1/2013 Sb.m.s. (SJS) Pst 1/2009 - 348 - JUD167072CZ
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, Pst 1/2009 – 348
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č.j. 8 As 51/2007-67, zveřejněno na: http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2011/0033_1As_110_20110412041518_prevedeno.pdf, cit.dne 27.3.2013
- Rozsudek Městského soudu v Praze z 15. 10. 1997, sp. zn. 28 Ca 348/96, zveřejněno na ASPI: JUD19873CZ, SoJ 4/2000, p. 310:
- Rozsudek 92 T 57/2010 Městský soud v Brně, dne 10. Května 2011, zveřejněno na <http://www.pecina.cz/files/rozsudek38.pdf>, cit.dne 30.3.2013

- Rozsudek Nejvyššího správního soudu; Pst 2/2003, zveřejněno na:
http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2008/0001_0Pst_0800066A_prevedeno.pdf, cit.dne 26.3.2013
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu, Pst 1/2008 (Dělnická strana I.), zveřejněno na:
http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2008/0001_0Pst_0800066A_prevedeno.pdf, cit.dne 27.3.2012
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2010, čj. Pst 1/2009 - 469, zveřejněno na
http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0001_0Pst_0900_679fa453_6a5a_4113_8760_d13c9f3417b3_prevedeno.pdf, cit.dne 29.3.2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ; 3 Tdo 1174/2004 - JUD28867CZ , zveřejněno na:
http://www.nssoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/90CF5C8D7A8A9E82C1257A4E0065BF34?openDocument&Highlight=0, cit.dne 20.3.2013
- Stanovisko Nejvyššího soudu, Ave, 11/2007, zveřejněno na:
http://www.nssoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7777D15D0AC58457C1257A4E00657E6B?openDocument&Highlight=0,kampf, cit. dne 24.3.2013
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2010, sp.zn.Pl.US 13/10 #1, zveřejněno na:
<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=66272&pos=30&cnt=59&typ=result>, cit.dne 29.3.2013
- Usnesení Ústavního soudu, II. ÚS 463/97 ze dne 19.5.1998 zveřejněno na:
<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=64964&pos=2&cnt=8&typ=result>, cit.dne 4.3.2013
- Usnesení Nejvyššího soudu, 5 Tdo 337/2002, zveřejněno na:
http://www.nssoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/56D9DAC5A219936AC1257A4E006A4906?openDocument&Highlight=0,kampf, cit.dne 20.3.2013
- Usnesení nejvyššího soudu ČR ze dne 12.9.2002, sp.zn. 3 Tdo 651/2002, zveřejněno na:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8EF9EE9250255B93C1257A4E0068799F?openDocument&Highlight=0,

9. Seznam příloh

1. Jednotlivá politická uskupení první republiky
2. Aféry prvorepublikové extrémní pravice
3. Pravicově extremistické skupiny devadesátých let
4. Extrémně pravicové subjekty současnosti
5. Výňatek z rozsudku 92 T 57/2010 Městského soud v Brně, ze dne 10. Května 2011

Příloha č. 1

Jednotlivá politická uskupení první republiky

Národní hnutí

Prvním krajně pravicovým hnutím v tehdejší Československu bylo Národní hnutí. Vzniklo v roce 1922 pod vlivem strachu ze zahraničního vlivu, z nedostatečné ochrany před radikální levicí a multikulturalnosti prezidenta Masaryka.

Národní hnutí nebylo politickou stranou v pravém slova smyslu. Jednalo se spíše o spolek sdružující občany jakékoli politické příslušnosti. Jeho cílem bylo hlavně vlastenectví. NH bylo silně podporováno mladou generací národnědemokratické strany, která v tisku vyzývala své stoupence k boji za vítězství fašismu v Československu podle vzoru italských fašistů. Motto hnutí znělo: Jednotlivec není ničím, celek je vše. Antisemitismus zde byl znatelný, nikoli však zásadní. Proti židovskému náboženství nebylo námitek, žid se ovšem nesměl stát členem hnutí. Zaznívaly ovšem hlasy zpochybňující tuto část komuniké. Hnutí též varovalo před komunistickou stranou a toto varování ještě zesílilo po atentátu na Aloise Rašína. Na podzim roku 1923 se hnutí počalo sblížovat s Červenobílými.

Červenobílí

Byl to politický klub s výrazně nacionálním programem založený roku 1922. V době jeho vzniku sehrála roli i Právnická fakulta Univerzity Karlovy, v jejíž aule byla vylepena výzva Červenobílých k obrodě vlastenectví. Svou roli v této skutečnosti a obecně k přízni studentů právnické fakulty přispěla i skutečnost, že předsedou klubu byl profesor právnické fakulty Arnošt Wenig.¹⁹⁴ Klíčovou osobou tohoto hnutí byl Zdeněk Zástěra. Červenobílí měli příznivce ve všech společenských vrstvách a členy bylo velké množství vzdělaných intelektuálů. Tato elita radikální pravice disponovala kontakty na špičky čs. armády, které se snažila získat pro svoji věc. V roce 1923 měl klub 1300 členů a vydával vlastní časopis. Červenobílí propagovali šovinistický nacionalismus.

¹⁹⁴ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany I.díl, období 1861-1938, Doplněk, Brno, 2005, s.629

Touto dobou se na politické scéně poprvé objevil generál Radola Gajda, v následujících letech významný představitel Národní obce fašistické.

Národní hnutí s Červenobílými postupně splynulo a obě strany společně vytvořily základní pilíře Národní obci fašistické, na nichž stála po celou dobu své existence.

Národní obec fašistická

Jednalo se na rozdíl od dvou předchozích o skutečnou politickou stranu, která byla zvolena v řádných volbách a vstoupila na půdu parlamentu. Vznikla roku 1926 sloučením radikálně pravicových uskupení, jenž si za předsedu strany zvolili generála ve výslužbě Radolu Gajdu. Jejím programem bylo nastolení fašistického režimu v Československu. Ve znaku měla Svatoplukovy pruty s valaškou. Okamžitě po zahájení činnosti se uvedla ve známost hlasitou kritikou komunistické strany. Zakládala mládežnické formace, kterými byli například Omladina a Junák, nebo uskupení Fašistické pomocnice jako ženské odbory strany. NOF organizovala veřejná shromáždění, kde byla hlavním tématem korupce vládnoucích stran.

Ideologové NOF hlásali, že kladou důraz na individualitu jedince a potud se tedy rozcházejí s nacionálními socialisty. Socialismus jako takový považují za zlo plodící třídní nenávisť. Požadují ovšem vytvoření stavovského státu s kolektivní autoritou. Za hlavní příčinu krize považují volby prostřednictvím vázaných kandidátek, čímž jsou voleni stále stejní předsedové politických stran, což kazí politický život a vede ke zkorumpovanosti politiky. Krizi viděli i v ostatních sférách. V obchodě, v umění a ve vědě.

Od roku 1934 probíhaly v NOF vnitrostranické půtky vrcholící založením Slovanské obce fašistické a Národní strany zemědělské a jejich postupným odtržením od NOF. Zvenčí bylo tlačeno na Gajdu, aby přivedl svou stranu do jednotící formace pravicových sil, Národní fronty. Ten však ve strachu ze ztráty vedoucí pozice odolal. Názorové rozpory mezi českými fašisty se vyhrocovaly. Aniž by to tušili, blížil se čas nutného rozhodnutí. V klíčovém okamžiku se někteří rozhodli pro odboj a někteří pro kolaboraci.

V době mobilizace v květnu 1938 Radola Gajda deklaroval oddanost prezidentu Benešovi a byl propagátorem vojenského odporu proti německé agresi.¹⁹⁵ Po

¹⁹⁵ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany I.díl, období 1861-1938, Doplněk, Brno, 2005, s. 648

mnichovské dohodě pak výměnou za obnovené hodnosti a privilegia přistoupil ke Straně národní jednoty, která v danou chvíli spojila všechny politické strany v zemi. V atmosféře této doby ještě na krátko vznikly bojovné Gajdovy gardy, jejichž hlavní náplní bylo pořádat protižidovské výtržnosti. Pod tlakem státní moci však byly samotným Gajdou brzy rozpouštěny. Po vzniku protektorátu byly na jejich základech vybudovány Fašistické gardy postupující již zcela v souladu s německou doktrínou.

V roce 1940 došlo k obnovení NOF. Jejím hlavním programem bylo již bez Gajdovy účasti učít národ, jak je protektorátní zřízení skvělé. Gajda kolaboraci odmítl, stáhl se z protektorátní politiky a uchýlil do ústraní. V poválečném honu na čarodějnice byl přesto za kolaboraci odsouzen na 2 roky. V té době již zřejmě trpěl leukémií, na kterou 15. dubna 1948 zemřel.¹⁹⁶

Vlajka

Tak, jako byla účast v Národní obci fašistické spojena s nacionalismem a češtvím, tak byla účast v protektorátní Vlajce spojena s kolaborací a udavačstvím. V době svého vzniku v roce 1930 byla Vlajka postavena na ideologii, která spojovala všechna fašistická uskupení. Antisemitismus, antiněmectví a antikomunismus.

Její zakladatelem byl J. Vrzalík, obhájce Rukopisů zelenohorského a královédvorského a člen Fašistického studentského sdružení. Po nástupu A. Hitlera k moci, došlo ve Vlajce k zásadnímu obratu ve vztahu k nacismu. Této změně také odpovídala změna ve vedení. Dokud v čele Vlajky stál Stanislav Nikolau, odkazovali Vlajkaři k Rašínovi, Palackému či Jiráskovi. Po nástupu J. Vrzalíka do čela začali přebírat prvky z nacistické ideologie. Její politický směr po zřízení protektorátu již byl myšlenky slovanství zcela zbaven.

Ještě před tímto temným obdobím se ale Vlajka stihla proslavit sporem o insignie Karlova vysokého učení. Ten vznikl na podkladě zákona, kterým se nástupcem českého učení vysokého stala Karlova univerzita. Tento zákon byl účinný již od roku 1920, ale jeho uvedení do praxe se stále odkládalo a insignie zůstávaly v držení německého vysokého školství. Nově zvolený rektor UK profesor Karel Domin se rozhodl to změnit. Jeho sympatie k Vlajce byly známé a Vlajka se za něj v nastalém

¹⁹⁶ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích

sporu postavila. V té době došlo k rozdělení obyvatel na dva tábory. Na jedné straně sporu stála intelektuální levicová elita po boku s židy a překvapivě s podporou Konráda Heinleina. Na straně druhé čeští fašisté v čele s Vlajkou. Po střetech demonstrantů v pražských ulicích a demolicích některých kaváren a redakcí novin němečtí reprezentanti vysokého učení insignie předali do rukou profesorů Karla Domina a Františka Mareše. Následujícího dne byl vydán nesouhlasný manifest obsahující kritiku fašizace studentů. Jeho signatáři byli například Karel a Josef Čapkovi, Jaroslav Seifert, F.X.Šalda, ale i hrdina legií generál Rudolf Medek. Jednalo se tedy o manifest odsouhlasený napříč politickým spektrem. Proto je insigniáda považována za jeden z momentů, které polarizovaly oba směry českého politického života.¹⁹⁷

Roku 1937 revue Vlajka obnovila svou činnost a dala prostor mladým radikálům a jejich převratným myšlenkám. Patřily mezi ně například plán na odsun Židů na Madagaskar nebo analýza Mnichovské krize, kterou neměla na svědomí německá agresivita, ale důmyslné negativní působení spolupracujících skupin Židů, zednářů a marxistů.

Po vzniku protektorátu Vlajkaři začali podnikat teroristické útoky na židovské obchody a synagogy. Naštěstí velmi amatérsky, takže například při útoku na Plzeňskou synagogu se nešikovnou manipulací s výbušninou odpálili sami teroristé ještě před vstupem do synagogy. Typicky po svém způsobu Vlajka tyto pomatence prohlásila za mučedníky boje proti židobolševismu.

Po okupaci, kdy většina občanů Československé republiky vstoupila do Národního souručenství, se Vlajka pokoušela vést s touto stranou politický boj, ve kterém neměla šanci uspět. Její činností se tedy stalo záškodnictví a udávání spoluobčanů, včetně fašistů aktivních v odboji. Na to doplatil životem i nestor českého fašismu Zdeněk Zástěra.

Zajímavý byl rovněž právní základ Vlajky. V době, kdy jedinou legální politickou formací bylo Národní souručenství, stála Vlajka mimo něj, a přesto existovala. Opakované žádosti o legalizaci jejího autonomního statutu nebyly vyslyšeny a pro Němce nebyl tento politický subjekt dostatečně hodnotným hráčem na to, aby mu pomohli.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích, str. 133

¹⁹⁸ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích

Statutu nemaje neměla již Vlajka ani vedení. Bez vedení se pak z relativně jednotného politického subjektu, stala skupina antisemitů zcela ve službách nacistických okupantů a symbol kolaborace a zrady a synonymem odpadu českého národa.¹⁹⁹

Německá nacionálně socialistická strana (Deutsche National-Sozialistische Arbeiterpartei – DNSAP)

Byla založena na sjezdu ve Vídni v květnu 1918. V Československu legalizována na ustavující schůzi v listopadu 1919. Program byl antimarxistický a antikapitalistický. Objevily se v něm velkoněmecké myšlenky a antisemitismus. V národnostní oblasti strana požadovala autonomii kulturní a později i územní. Nejsilnější byla organizace na Jablonecku a v oblastech severní Moravy a Slezska. Voličskou základnu tvořily dělnické a středostavovské vrstvy. Silný vliv měla strana i mezi vysokoškolskou mládeží. Provozovala několik sportovních spolků, včetně Volkssportu, který odpovídal svou strukturou říšskoněmeckým SA a byl propojen s nacistickými kruhy, za což byli jeho vůdčí představitelé v roce 1932 odsouzeni. Hlavním rivalem DNSAP byla Německá sociální demokracie. DNSAP získala ve volbách roku 1929 7 mandátů.

Z obavy před rozpuštěním ukončila svou činnost na podzim roku 1933.²⁰⁰

Německá nacionální strana (Deutsche National Partei – DNP)

Navazovala na činnost rakouskoněmeckých nacionálních stran. Programové zásady byly podobné jako u DNSAP. Velkoněmeckví, právo na národnostní sebeurčení a odstranění soukromokapitalismu. Přítomen byl i antisemitismus. Jejím největším volebním úspěchem bylo v roce 1920 získání 12 mandátů. Později její vliv slábl, až z obavy před rozpuštěním sama ukončila činnost na podzim roku 1933. Později byla i oficiálně zakázána, aby byla následně znovu povolena v naději, že odčerpá voliče SdP.²⁰¹

¹⁹⁹ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích

²⁰⁰ Marek P. a kol., Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Katedra politologie a evropských studií v Olomouci, Olomouc, 2000, s. 270-271

²⁰¹ Marek P. a kol., Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Katedra politologie a evropských studií v Olomouci, Olomouc, 2000, s. 29-30, 271-272

Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei)

Strana ustavená z dobrovolně zaniklých subjektů DNP a DNSA. Činnost zahájila jako volné uskupení pod názvem Sudetoněmecké vlastenecké hnutí (Sudetendeutsche Heimatfront) 1. října 1933. Před parlamentními volbami roku 1935 bylo nutno dát jí status politické strany. V tomto procesu došlo i k jejímu přejmenování na Sudetendeutsche Partei. Okamžitě stmelila a získala podporu 90% německých voličů.²⁰² Protože měla stále na paměti možnost zákazu, stejně tak jako DNP a DNSAP její proklamované cíle se s těmi skutečnými dost často rozcházely. Oficiálně se hlásila k demokratické ČSR, zároveň však podnikala tajně kroky k anektování sudetoněmeckých území k Německu.

Karty odkryla na sjezdu 28. února 1937, kde představila program nazvaný autonomie Sudet. Následoval návrh v parlamentu v podobě šesti osnov prováděcích zákonů k ústavě. Jednalo se hlavně o:

- plnou rovnoprávnost Němců s Čechy,
- uznání německé národní skupiny jako právnické osoby,
- přesné vymezení německého území v rámci ČSR,
- plná národní samospráva tohoto území,
- ochrana Němců žijících mimo toto území,
- odčinění hospodářských a národněpolitických křivd způsobených Němcům po roce 1918,
- jmenování německých úředníků na německých územích,
- úplná svoboda „německého světového názoru“.

Karlovarský program tyto požadavky ještě rozšířil o územní autonomii, vlastní zákonodárný orgán a vlastní vládu. Ve skutečnosti se ale jednalo o záměrně nesplnitelné požadavky, jejichž konečným cílem bylo připojit pohraniční území k Německu. Přes počáteční vnitřní rozštěpenost nakonec Sudetoněmecká strana sehrála významnou roli v nacistickém plánu germanizace území Československé republiky.²⁰³

²⁰² Pavlíček V. a kol., Ústavní právo a státopěda II. Díl Ústavní právo České republiky, 1 úplné vydání, Leges, Praha, 2011, též Marek P. a kol., Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Katedra politologie a evropských studií v Olomouci, Olomouc, 2000

²⁰³ Marek P. a kol., Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Katedra politologie a evropských studií v Olomouci, Olomouc, 2000, s. 279-281

Freikorps

Militantní sbory Heinleinovy Sudetoněmecké strany. Byly vytvořeny v červenci 1938 a jejich úkolem „mělo být „ochrana sudetských Němců a další udržování nepokojů a vyvolávání střetů“ a na Čechách vykonávat odplatu až do příchodu říšskoněmeckých jednotek.“²⁰⁴ Jednotky byly vycvičeny podle vzoru nacistických ozbrojených jednotek SS a SA. Prosluly terorem a zabíjením Čechů, Židů, německých antifašistů a emigrantů. „Teror vyvrcholil „křišťálovou nocí“ ve dnech 10. - 11. listopadu 1938, jež byla organizována především oddíly SA (ozbrojená složka nacistické strany), organizací Hitlerovy mládeže a dalšími aktivisty.“²⁰⁵ Výsledkem této zvrhlé akce byli ubití Češi i Židé, zničené synagogy i civilní majetek. Řada Židů po této noci volila útěk, řada jich byla deportována do koncentračního tábora v Dachau.

Politických subjektů s extrémně pravicovým programem na Československém území operovalo samozřejmě mnohem víc. Jen sudetoněmeckých stran bylo 14.²⁰⁶ Jednalo se ale o uskupení s velmi malým, nebo žádným vlivem.

²⁰⁴ Pavlíček V. a kol., Ústavní právo a státověda II. Díl Ústavní právo České republiky, 1 úplné vydání, Leges, Praha, 2011, s. 103

²⁰⁵ Tamtéž, s. 138

²⁰⁶ Marek P. a kol., Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Katedra politologie a evropských studií v Olomouci, Olomouc, 2000, s. 279-281

Příloha č. 2

Aféry prvorepublikové extrémní pravice

Iredentistický puč

Již počátek rozpadu Rakousko-Uherské monarchie, byl Němci přijímán s nelibostí. Na rozdíl od Čechoslováků, kteří díky této skutečnosti hleděli do budoucnosti s nadějí na vlastní stát, Němci rozpadem ztráceli své výsadní postavení. Již od Tříkrálové deklarace, probíhaly snahy o odtržení oblasti Deutchbohmen a utvoření samostatné provincie.²⁰⁷ Vídní byly tyto požadavky přijaty příznivě a tak v květnu 1918 vláda vydala nařízení, jímž se zřizovala samostatná provincie Deutchbohmen. Než však stačila realizovat své plány, přišel 28. říjen 1918. Němečtí politikové se však s touto situací nehodlali smířit a vydali protest proti připojení území osídlených Němci k Československu.²⁰⁸

Došlo ke vzniku čtyř oblastí. Deutchebohmen, Sudetenland, Bohmerwaldgau a Deutsudmahren. Reprezentačními orgány těchto útvarů byly zemské sněmy. Němcům se podařilo částečně provést přestavbu místní samosprávy. Novými prvky se staly Volksrate, zastupitelské orgány složené z představitelů všech politických stran. Jednalo se o jakési národní výbory. Odtržení se nakonec zdařilo jen dvěma útvarům. Jednalo se o Bohmerwaldgau a Deutsudmahren. Existence ani jedné z těchto provincií netrvala dlouho. Československo reagovalo vojenským obsazením, aby byla zachována územní celistvost. Mluvčí Bohmerwaldgau a Deutsudmahren se pokoušeli vyjednávat s českým Národním výborem, ale Alois Rašín odmítl s rebely jednat. Německým separatistům se nedostalo podpory ani ze strany prezidenta Wilsona a už vůbec ne ze strany Francouzů, kteří nestáli o zvětšování německého území. Francie potvrdila oprávněnost Československa zmíněná území zabrat již před Pařížskou mírovou konferencí. Tím byl zlomen pokus o iredentistický puč. Nikoli ale touha Němců odtrhnout se od Československa.²⁰⁹

²⁰⁷ Peroutka F., Budování státu Výbor 1918-1923, Lidové noviny, Praha, 1998, s. 50

²⁰⁸ Cézar J.-Černý B., Politika německých buržoazních stran v Československu v letech 1918-1938

²⁰⁹ Schelle K., Organizace Československého státu v meziválečném období (1918-1938), Eurolex Bohemia a.s., 1. Vydání, Praha 2006, s. 67-72

Sázavská aféra

Již od počátku svého vzniku se NOF pokoušela vytvořit vojensky organizované jednotky, které měly sloužit především k osobní ochraně vůdce strany Radoly Gajdy. Organizace, v níž se sdružovali mladí jedinci a cvičili se k této službě, se nazývala Omladina.

Krátce po nástupu Gajdy do čela strany, její členové pojali podezření, že prezident Masaryk kuje pikle proti jejich vůdci se záměrem zbavit se politického protivníka. Je pravdou, že prezident Masaryk zde skutečně určitou roli sehrál a přispěl k superarbitraci generála Gajdy ve špionážní aféře z roku 1926. Omladinou vytvořená konspirační teorie ale zřejmě sahala dál než skutečný stav věcí. Dle jejich přesvědčení měl rada ministerstva obrany Jaroslav Vorel u sebe dopisy obsahující návody k dehonestaci penzionovaného Gajdy psané prezidentem Masarykem.

Dne 23. srpna 1927 sedm členů Omladiny vniklo nad ránem do bytu Dr. Vorla za účelem provedení nelegální domovní prohlídky. Ozbrojeni revolvery požadovali po Dr. Vorlovi tyto dopisy. Nebohý Vorel dopisů nemaje nemohl lupiče uspokojit a ti po důkladném prohledání jeho pracovny sami byt opustili. Podání trestního oznámení radou Vorlem bylo okamžité a postižen byl nakonec i sám Gajda a to 2 měsíci vězení a zbavení privilegií vyplývající z hodnosti generála.

NOF aféru ustála, ale organizace Omladina byla 2. září 1927 rozpuštěna rozhodnutím policejního ředitelství. Její nástupnicí se stala Obrana, která se ale do svého rozpuštění nezmohla na víc než na pár výtržností jako zasmradění sálu kina během promítání německého filmu a nějakou tu rvačku.²¹⁰

Židenický puč

Nejslavnější aférou českých fašistů byl bezpochyby židenický puč z roku 1933. Tato akce zorganizovaná mladým nadporučíkem ve výslužbě Ladislavem Kobsinkem byla svým provedením a následnou interpretací typickou ukázkou mytologizace dějin v československých poměrech. Způsob provedení byl tak zpackaný, že zavládl příčinu vzniku teoriím, že akce byla vlastně provedena na objednávku „z hradu“.

Ladislav Kobsinek, organizátor tohoto puče, jehož nebrali vážně ani jeho přátelé z NOF, a z armády byl s největší pravděpodobností propuštěn pro psychické problémy,

²¹⁰ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích

sehnal 60 mužů a pod záminkou rozeznání komunistické demonstrace je dopravil autobusem k Svatoplukovým kasárnám v Brně Židenicích. Na místě se mu jich několik podařilo přesvědčit o nezbytnosti přepadení kasáren. Přepadení bylo uskutečněno okamžitě s nulovou přípravou i vybavením. Výsledek tomu samozřejmě odpovídal a pokus o státní převrat byl rychle zlikvidován.

Přes takřka rekvizitní vybavení (pár revolverů s několika málo náboji) došlo, k několika vážným zraněním a jednomu úmrtí. Před soudem stanulo 47 aktérů puče včetně špiček NOF, ale většina jich byla osvobozena, neboť dílem neměli o akci ani potuchy a dílem o plánovaném puči slyšeli přímo od Kobsinka, ale nebrali jej vážně, neboť měl ve straně pověst neškodného blázna, jenž o převratu mluví neustále. Jeho plány snad nejlépe charakterizoval úmysl převléci se za generála a přimět prezidenta Masaryka, aby jej nechal vládnout po svém boku.²¹¹

Kobsinek byl odsouzen na základě §71 trestního zákona k šesti letům těžkého žaláře. Na jedné straně Židenická akce pro svůj amatérský a lokální charakter nemohla ohrozit demokracii v Československu, na druhé straně bylo s podivem, že vláda se ani nesnažila zasáhnout a zastavit po této kauze činnost NOF. To přesně odpovídalo původnímu hodnocení puče agrárním ministrem národní obrany Bohumírem Bradáčem, že „jde více o ztřeštěnost svedených lidí“ než o organizovanou akci NOF.

²¹¹ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích, str. 102

Příloha č. 3

Pravicově extremistické skupiny devadesátých let

Do roku 1990 neumožňovala vláda jedné strany politickou opozici a tím neposkytovala ani politický prostor pro vývoj pravicového extremismu. Státní policie zase důsledně potlačovala projevy jakýchkoli subkultur, takže i vnější znaky extremistů začaly být k vidění až počátkem let devadesátých.

V ČR na rozdíl od Německa či skandinávských zemí, které se ve třicátých letech hlásily k nacismu, chybí historicky oficiální směr, který by neonacismu dal ospravedlnění. Navíc je nemožné navázat na teorii árijské rasy, pokud hlasatel příslušníkem této rasy není. Proto se tedy většina současných neonacistů za neonacisty neoznačuje. Programová paleta, kterou v historii nacisté disponovali, byla velice široká a v některých bodech se s nimi tato část pravicových extremistů shoduje. Jedná se zejména o antiliberalismus, antidemokratismus, antikomunismus, nacionalismus, rasismus a antisemitismus. Někteří neonacisté jsou propagátory podřízení se Čechů Němcům, jiní vnímají Čechy jako árijce, další přebírají pouze nacistickou symboliku bez hlubšího ideového odůvodnění. Ve svých proklamacích jsou tedy pravicoví extremisté značně nekonzistentní, stejně tak jako byli ve dvacátých letech.

Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa

Populistická a krajně pravicová strana hlásící se k odkazu prvorepublikové Agrární strany. Program strany se zakládal na radikálně opozičním stanovisku vůči poměrům ve státě. Strana se proslavila svými výpady proti Romům a jiným minoritám území ČR. V programu měla profesionalizaci armády, národní suverenitu a odmítání EU a NATO. Požadovala revizi privatizace, do ústavy zapracovat pevnou hranici daně, zavést referendum o daňových otázkách, přímou volbu prezidenta, bezplatné školství, investice do rozvoje venkova a výstavby bytů a zrušení Senátu. Domnívala se že, v kultuře lze podporovat obnovení národní hrdosti (husitský odkaz).

SPR-RSČ vznikla v listopadu 1989. V prvních volbách získala pouze 1% hlasů, ale už ve druhých to bylo 6,5%. Předsedou byl zvolen Miroslav Sládek. Krátce poté navrhl ve sněmovně snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15 na 14 let a u dětí

romského původu na 10 let. Někteří straničtí činitelé byli obviňováni ze sympatií k fašismu a nacismu a Miroslav Sládek sám otevřeně podporoval Národní odpor. Strana vydávala týdeník Republika, který zanikl roku 2004.

Již v roce 2001 se strana dostala do finančních potíží a nakonec na ni byl uvalen konkurz. V roce 2010 byl Miroslav Sládek odsouzen za předlužení strany a činnost SPR-RSČ byla pozastavena, protože opakovaně nepředložila Sněmovně výroční finanční zprávy. Momentálně vláda připravuje návrh k Nejvyššímu správnímu soudu na její zrušení. Její nástupnické subjekty nezískaly takovou podporu, aby překročily hranici nutnou pro vstup do parlamentu. Jsou jimi Radikální republikánská strana, Vlastenecká republikánská strana, České hnutí národní jednoty a Republikáni Miroslava Sládka spolupracující s Národní stranou.

Národní strana

Tato strana byla po několikerém odmítnutí Ministerstvem vnitra zaregistrována v roce 2002 poté, co Nejvyšší správní soud judikoval, že důvody pro odmítnutí registrace nemají oporu v zákonech. V roce 2004 kandidovala do Evropského parlamentu a v roce 2006 do parlamentních voleb. Jejím kandidátem za kraj Vysočina byl tehdy Ladislav Bátora, pozdější poradce ministra školství Josefa Dobeše. Ani v jednom případě nezískala přes 0,2 % voličů. V srpnu 2011 byla její činnost pozastavena z důvodu nedodání výroční zprávy. S problémy se však strana potýkala už od roku 2009, kdy se její dluh za reklamu a tisk novin Národní politika vyšplhal na jeden milion korun. Její předsedkyní byla tehdy Petra Edelmanová a mluvčím Pavel Sedláček, který k výročí státního svátku 28. 10. 2008 proslul projevem proneseným na Václavském náměstí zakončeným větou, že „tahle země není pro barevný“. Za tento a další výroky byl Obvodním soudem pro Prahu 1 odsouzen k ročnímu trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem. Ideje Národní strany byly založeny na otevřeném rasismu a xenofobii. Jejich volební spot ve volební kampani předčasně plánovaných voleb 2009 odmítla Česká televize vysílat. Národní strana podala na Českou televizi žalobu, ale sama byla též žalována, když vyšlo najevo, že pro svůj předvolební spot použila bez dovolení hudbu finské hudební kapely Apokalyptica. Následná rezignace Petry Edelmanové na post předsedkyně strany v říjnu roku 2009 jen urychlila úpadek strany. Po ní odstoupili další vůdčí osoby, následovalo trestní řízení s Jiřím Gaudinem,

autorem studie „Konečné řešení cikánské otázky“ a v roce 2010 se předlužená strana rozpadla.

Dělnická strana

V roce 2001 se po konkurzu na SPR – RSČ její bývalí členové znovu zformovali ve straně Republikánů Miroslava Sládka (RMS), která navazovala na program a činnost SPR – RSČ. Ti, kteří další spolupráci s Miroslavem Sládkem odmítali, se stali zakladateli Dělnické strany.

Z programu DS stojí za zmínku zejména požadavek na určování národnosti obyvatel a zápisu této národnosti do identifikačních dokumentů. Tento a další protiústavní body programu, opora v hodnotách i symbolice německého nacionálního socialismu a personální provázanost s krajně pravicovými a neonacistickými uskupeními vedly nakonec k rozpuštění strany.

Blood and Honour

Jedná se o mezinárodní organizaci založenou zpěvákem skupiny Screwdriver Ianem Stuartem. B&H je pan-árijské hnutí bílého odporu proti útlakovým silám Sionistické Okupační Vlády (ZOG). Název je odvozen od hesla jednotek SS „Blut und Ehre“. Ideologií Blood and Honour je neonacismus v militantní podobě. V ČR je aktivní od roku 1996. Jejich hlavní činností je udržování kontaktů v zahraničí, distribuce samolepek a nášivek a organizování WP koncertů. Vydávají časopis Phoenix.

Způsoby boje B&H jsou popsány v brožuře Maxe Hammera Cesta vpřed. V této brožuře dává autor návod, jak rozpoznat komerční WP od skutečného nebo jak být skutečným WP bojovníkem. Uvádí nacionální socialismus jako ideální zřízení na rozdíl od komunismu nebo kapitalismu. Rasový idealismus, který propaguje, vnímá jako impulz k solidaritě (mezi bílými samozřejmě). Ve způsobu boje má také jasno. Vyzývá k vytváření jednotek podle Waffen SS koncepce.

Národní odpor

Koncem devadesátých let se z Blood&Honour Division Bohemia vyčleňuje křídlo s politickými ambicemi. To bylo později zavrhnuto jako nerealistické, nyní subjekt funguje na aktivistickém principu. Ideologií je nacionalismus na evropské

úrovni, což je v podstatě kamufláž pro neonacismus. Typické je nahrazování atributů nacistické ideologie "Vítězství zdar!" - překlad nacistického "Sieg Heil!", záměna boje za "bílou rasu" bojem za "evropskou civilizaci".

Vznik se datuje do roku 1998 oddělením z části pražské Blood and Honour. Vůdčí osobou byl Filip Vávra. Hlavní činností bylo udržování mezinárodních kontaktů s neonacisty a pořádání hudebních produkcí. V následujících letech se jeho aktivita přesunula ze soukromých hudebních produkcí do ulic. Jednalo se hlavně o pochody pořádané k různým příležitostem. Motivem bylo zviditelnění. Velkému prostoru v médiích se dostalo například demonstraci proti vysílání Rádia Svobodná Evropa 20. září 1998 nebo pochodu 21. srpna 1999 k výročí smrti nacisty Rudolfa Hesse. Dále pak pochodu Starým židovským městem v den výročí Křišťálové noci. Pochod byl městským úřadem zakázán a NO zahájil polemiku na téma svobody slova. 10. listopad 2007 je klíčovým datem, neboť tehdy vystoupil NO z ilegality, v níž se do té doby účastnil pouze trestné činnosti. Od té doby vystupoval jako oficiální subjekt dovolávající se ústavních práv.

Podle projevu Filipa Vávry Národní odpor již nemá aspirovat na to být veřejnou politickou silou, neboť hnutí není dosti silné. Má se jednat spíše o síť jednotlivých buněk, které se shodnou na základním programu.

Národní aliance

Občanské sdružení vzniklé v roce 1997 a zrušené v roce 2000 rozhodnutím Ministerstva vnitra ČR z důvodu propagace rasismu a fašismu. Vzniklo jako regionální Rakovnická organizace s politickou aktivitou. Prosazovalo vládu tvrdé ruky, boj proti imigrantům a nepřizpůsobivým, drogám, prostituci, židozедnářům, globalizaci, multikulturalismu, vstupu ČR do EU atd. Zvláštní pozornost byla věnována "mravní obrodě mládeže." Sdružení propagovalo uzavření zábavních podniků, postavení homosexuality mimo zákon, zákaz výroby pornografie apod. V pozdější době bylo ve veřejných projevech otevřeně anti-systémové. Spolupracovalo s Vlasteneckou frontou, Národním blokem a Národním odporem. Vydávalo dvouměsíčník Vlajka.

Vlastenecká fronta

Registrované občanské sdružení s politickými aspiracemi. Vzniklo v roce 1993.

Vlastenecká fronta je zřejmě připravena na dlouhodobější politickou práci, v jejím čele jsou zralejší zkušenější lidé, snaží se nepřekročit hranu zákona a svým programem je schopna oslovit radikálnější skupiny i nespokojené vrstvy obyvatel toužících po vládě pevné ruky a sociálních jistotách. Vlastenecká fronta je aktivní publicisticky - vydává časopisy Hlas národní mládeže (dvouměsíčník, Praha), Obrana národa (dvouměsíčník, Ostrava), Národní jednota (Pardubicko), Národní noviny (formát A3, Krnov). Má také relativně kvalitně zpracovanou internetovou stránku na adrese: <http://www.vlast.cz>.

Republikánská mládež

Mládežnická organizace Sládkových SPR-RSČ.

Vznikla 24. 10. 1998. Ideologicky se příliš nevyhraňovala, snažila se představovat jako radikálnější odnož Republikánů. Ve skutečnosti se ale v organizaci pohybuje mnoho neonacistů. Kromě českých neonacistů komunikuje RM s francouzskou mládežnickou pobočkou Le Penovy Front National. Významná byla také publicistická činnost Tomáše Kebzy (místopředsedy RM) v týdeníku Republika. V něm publikoval kromě antisemitských, protiromských a antianarchistických textů také reportáže z fašistických demonstrací.

Příloha č. 4

Extrémně pravicové subjekty současnosti

Dělnická strana sociální spravedlnosti - DSSS

V současnosti nejvýznamnější subjekt s programem národního socialismu. DSSS byla ve skutečnosti registrována již v roce 2004 pod názvem Strana občanů Republiky české. V roce 2005 byl její název změněn na Demokratickou stranu sociální spravedlnosti. Její současný název byl zaregistrován v roce 2008. Tou dobou se připravovala na nástupnictví po DS.

Stejně tak jako DS má i DSSS ve svém programu takové body, které by nebylo možné legislativně prosadit bez rozsáhlejší změny Ústavy. Současná ústava je pro ni nevyhovující. Svým oficiálním distancováním se od nacistické ideologie a zpřetrháním viditelných vazeb s neonacistickými organizacemi zabránila svému rozpuštění a vstoupila na pole neparlamentních stran, které se tu a tam dokonce podaří získat v zastupitelských volbách ojedinelé křeslo.

Dalšími programovými body jsou zákaz nabývání nemovitostí cizinci nebo omezení přílivu zahraničního kapitálu. Ve zbytku se její program podobá programu Komunistické strany Čech a Moravy, která je jejím největším soupeřem v boji o voliče.

Program DSSS je složen ze tří pilířů:

I.

znovuobnovení svrchovanosti ČR (odmítá EU, euro a federalizace Evropy),

vystoupení z NATO,

vypovědění ilegálních přistěhovalců,

reforma ústavních institucí (zavedení jednokomorového parlamentu, zrušení imunity, snížení hranice pro vstup do parlamentu na tři procenta),

zrušení státních dotací pro politické strany za mandáty poslanců a senátorů,

zavedení imperativního mandátu,

zrušení doživotní funkce soudce všech stupňů soudů,

přímá volba prezidenta republiky i přímá volba starostů měst a obcí,

zřízení Ústavního zákona o referendu,

větší samostatnost měst a obcí právní i daňovou (vyhláškám propůjčit sílu zákona),
zřízení zemských hranic Moravy a Slezska (absenci považují za nesoulad s Ústavou),
omezení pomoci českého státu tzv. třetímu světu,

II.

ochrana kulturního a národního dědictví (konzervativních a křesťanských hodnot, přijetí
zákona o zavedení a stanovení pravidel pro používání češtiny),
zrušení zákona o registrovaném partnerství,
trest smrti pro masové vrahy a za těžké zločiny na dětech a starých lidech,
snížení trestní odpovědnost na čtrnáct let,
odmítání kriminalizování lidí na základě jejich názorů, myšlenek a postojů,
novelizaci zákona o policii a zákona o vězeňství (uložit vězňům práci),
zavedení zákona o domovském právu a tím umožnit městům zbavit se občanů, kteří
dlouhodobě porušují pravidla občanského soužití,
odmítání zvýhodňování občanů na základě barvy pleti,
absolutní zákaz všech drog a pobyty v léčebnách plně hrazené závislými,
prošetření privatizačních podvodů a potrestání viníků bez ohledu na promlčecí lhůty,

III.

zajištění dodržování zákoníku práce prostřednictvím pracovních soudů, bezplatných pro
zaměstnance a zajištění bezplatné právní poradny pro zaměstnance,
zastavení růstu nezaměstnanosti prostřednictvím vytváření nových pracovních míst
v regionech postižených vysokou nezaměstnaností, zavedení dotací na zaměstnávání
absolventů škol a vyučených, využití rekvalifikací,
obsazování úředních míst na základě osobních zásluh a kvalifikace a zavedení
úřednické definitivy,
zavedení možnosti soukromého, družstevního a státního vlastnictví k výrobním
prostředkům,
podpora vzniku řemeslnických cechů (tyto by měly vytvářet finanční fondy na sociální
podporu svým členům např. v případě nezaměstnanosti, nebo jako půjčky apod.),
návrat prestiže a uplatnění učebním oborům a řemeslu, příprava potřebných oborů podle
reálné dostupnosti pracovních míst v dané oblasti,

podpora rozvoje zemědělství a kultivace krajiny jako hlavní národní zájem,
zprostředkování dopravní obslužnosti a dostupnosti všech služeb na venkově,
snižování nepřímých daní a zavedení u velkých podnikatelských subjektů daňovou
progresi,
důsledné vybírání a placení daní, v případě neplacení uplatňovat postihy, v případě
placení poskytování „daňových odměn“,
omezení přílivu cizího kapitálu, zrušení daňových prázdnin pro velké společnosti a
snížení daňového zatížení středních a malých podnikatelů,
státní garanci slušného sociálního zázemí pro zaměstnance, dělníky a jejich rodiny
obnovení státní bytové výstavby pro mladé rodiny, podpora družstevní bytové výstavby
formou nevratné půjčky od státu nebo bezúročné půjčky,
zajištění kvalitního bezplatného zdravotního systému, odmítání bezplatného léčení
cizinců z oblasti Afriky, Asie a Dálného východu,
reforma českého školství (vytvoření výhodných podmínek pro studium sociálně
slabších, zavedení výchovy k vlastenectví a úctě k národním tradicím a kulturním
hodnotám, odbourání systému liberální výchovy a vedení žáků k úctě k autoritě,
sebeovládání a kamarádství),
rozvoj sportu a tělovýchovy (provozovatele sportovních aktivit motivovat daňovými
úlevami, vytvářet takové podmínky, aby si každý mohl zacvičit v prostředí k tomu
určeném, zcela zdarma nebo za minimální poplatek),
zachování jaderné energetiky,
zákaz jízd kamionů přes víkend, kromě těch se zbožím krátké trvanlivosti či zvířaty,
důstojné podmínky pro seniory (odchod občana do důchodu nesmí znamenat snížení
jeho životní úrovně, výše průměrného důchodu nesmí poklesnout pod 50 % reálné
mzdy,
nastavení hranice důchodového věku pro muže na 61 let a pro ženy 59 let,
odmítnutí reformy penzijního systému a povinného spoření do soukromých fondů.

Obsáhlý program je složen z populárních, populistických i extremistických
bodů. Vytýkat DSSS, že předstírá boj za věci, za které není nutné bojovat (např.
odmítání povinného spoření do soukromých fondů – žádná taková povinnost
neexistuje), je zbytečné. Tuto rétoriku strašení používají dnes v podstatě všechny strany.

Dělnická mládež

Mládež Dělnické strany pro zájemce o vstup do DS, kterým ještě nebylo 18 let, byla zřízena v roce 2003. Mládežnickou satelitní organizací strany se stalo až občanské sdružení Dělnická mládež, které bylo zaregistrováno ministerstvem vnitra ČR 3. března 2009.

Symbolem sdružení se stalo červené ozubené kolo, v jehož středu byla písmena DM. Jeho prvním předsedou se stal Martin Zbela, který byl v roce 2010 nahrazen Erikem Lamprechtem.

Lamprecht se ovšem stal předsedou DM v době po rozhodnutí NSS o rozpuštění DS, přičemž DM se fakticky stala satelitní organizací DSSS. Jako samostatného občanského sdružení se jí rozpuštění DS právně bezprostředně netýkalo.

Ministerstvo vnitra zaslalo Dělnické mládeži na konci roku 2009 dotazy k některým kontroverzním bodům programu, u nichž se domnívalo, že by mohlo docházet k porušení zákona a požádalo DM o vyjádření, což však DM v odpovědi ministerstvu odmítla. U ministerstva kultury nahlásila DM v roce 2009, že hodlá vydávat tiskovinu Národní odpor, avšak reálně je vydávána jako časopis sdružení Hlas mládeže.²¹²

České hnutí za národní jednotu

České pravicové vlastenecké politické hnutí vzniklo v září 1999 jako České sociálně demokratické hnutí odloučením některých členů, kteří nesouhlasili se vstupem do Evropské unie, od ČSSD. Dnešní název hnutí přijalo v červenci 2003. V červenci 2010 přišlo do strany množství mladých lidí a mění politický směr strany. Novým předsedou se stal Mgr. Jan Skácel. Heslem strany je slogan Čechy Čechům.²¹³ Součástí ideologie hnutí je myšlenka slovanské vzájemnosti Program je velice podobný programu DS nebo NS. Mezi jejich požadavky patří:²¹⁴

- odmítnutí Lisabonské smlouvy,
- vynucení respektu menšin k většinovému způsobu života,
- udělování občanství imigrantům za zásluhy,

²¹² Dělnická strana: profil české pravicově extremistické strany; Miroslav Mareš, Petra Vejvodová, <http://www.rexter.cz/delnicka-strana-profil-ceske-pravicove-extremisticke-strany/2010/11/07/>

²¹³

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A9_hnut%C3%AD_za_n%C3%A1rodn%C3%AD_jednotu

²¹⁴ <http://www.chnj.cz/>

- národní pospolitost a zásady: spořádaná rodina, spořádaná obec, spořádaný stát,
- odmítnutí registrovaného partnerství,
- obnovení trestu smrti za obzvlášť brutální a násilné trestné činy,
- výchovu mládeže postavit na národním principu, tomu přizpůsobit systém školství,
- v oblasti kultury vycházet z tradic národního obrození.

Autonomní nacionalisté

Hnutí se poprvé objevilo v roce 2002 v Německu. Jedná se o hnutí nové ve strategii a koncepci, nikoli v ideologii. Na území ČR fungují v na sobě nezávislých skupinách lokálního charakteru. Vychází z principu „odpor bez vůdce“, v minulosti typický spíše pro extrémně levicové subjekty, od nichž přejímá i styl. Došlo k opuštění skinheadského stylu v oblékání i v hudbě, což AN nemůžou „pravověrní“ neonacisté odpustit.

Pro mnohé je toto hnutí zcela nepřijatelné, jak vyjadřují např. členové Blood&Honour: „autonomní nacionalismus se svými postoji přejímanými od levice, hledání nových stoupců v řadách námi odsuzovaných lidí, naprosto nepřijatelnou formou. Tento styl jen špiní naše tradice, které po desítky let fungují již ve stejné čisté formě, již nám přenechali lidé, kteří pro tuto myšlenku položili i život. Tento novodobý styl AN jen špiní jejich památku a vše pro co zemřeli. Odmítám jakýmkoliv způsobem a jakoukoliv formou tuto zvrácenou ideu podporovat“.²¹⁵

Naopak AN se oficiálně distancovali od DS pro údajnou nesolidarititu a neschopnost spolupráce.²¹⁶

Resistance woman unity (RWU)

Ženské neonacistické hnutí bylo založeno v létě 2007 partnerkami českých neonacistů. Cílem bylo posílení neonacistického hnutí, výchova dětí k národnímu socialismu, vymezení se vůči feminismu. Hlavní činností se stalo získání peněz na podporu stíhaných nebo odsouzených neonacistů. Jedná se o inspiraci finskou ženskou

²¹⁵ <http://www.bhbohemia.org/clanky.html>

²¹⁶ Svobodná mládež (2010): Oficiální distancování Autonomních Nacionalistů od Dělnické strany (sociální spravedlnosti), (<http://www.svobodnamladez.org/2010/03/oficialnidistancovani-autonomnich.html>), ověřeno ke dni 20.2.2013.

organizací Lotta Svard, která za druhé světové války pečovala o zraněné německé vojáky. Aktivita této organizace byla utlumena po zatčení její vůdčí osobnosti Michaely Dupové v roce 2010.²¹⁷

²¹⁷ Bastl/Mareš/Smolík/Vejvodová; *Krajní pravice a krajní levice v ČR*; Grada, Praha, 2011, s. 149

Příloha č. 5

Výňatek z rozsudku 92 T 57/2010 Městského soud v Brně, ze dne 10. Května 2011

Tomáš Vandas – „*Naši krásnou českou zemi zaplavila ničivá imigrantská vlna tsunami, která ničí vše, co je nám drahé a krásné (...). Dále jsme se postavili na obranu slušných lidí na litvínovském sídlišti Janov, tito lidé byli terorizováni nepřizpůsobivým etnikem a již dál nehodlali trpět takové násilí.*

K výroku Tomáše Vandase znalec Mazel uvedl „*Tento výrok navozuje atmosféru smrtelného nebezpečí, až katastrofy, které naši zemi hrozí od přistěhovalců. Jde sice zjevně o nadsázku, nicméně obdobná přirovnání jsou způsobilá navodit přinejmenším negativní vnímání celých skupin obyvatelstva, které se těší na území ČR právní ochraně. Slovo imigrant dopadá i na imigranty legální, mnoho imigrantů je dokonce občany ČR. Ničím nedoložené tvrzení o „ničivé vlně Tsunami ničící vše krásné“, je emocionálně silně vyhoceným, negativním výrokem vůči celé legitimní sociální skupině.“ Druhý výrok „*dělí obyvatele Janova na slušné lidi a na terorizující nepřizpůsobivé etnikum. Etnické skupině jako takové je dána záporná charakteristika nepřizpůsobivých teroristů. Jedná se tedy o velmi silně negativní výrok proti skupině obyvatel, u kterých je jejich negativní hodnocení odvozováno již z prosté etnické příslušnosti. Tento výrok je způsobilý vyvolat, či ještě zvýšit již existující animozitu.*“*

Obžalovaný na svoji obhajobu uvedl, že se jednalo o alegorické vyjádření obav z neřízené emigrace a jejich důsledků v budoucnosti. Dále citoval některé výroky ohledně svobody slova a jejich úpravu, v souladu s platnými předpisy a mezinárodními dokumenty.

Druhý výrok obhajoval tím, že nepřizpůsobivé etnikum je etnikum nepřizpůsobivých občanů, kteří ve skutečnosti nenáleží k žádnému etniku.

Podle převládajícího názoru lze o etnicitě hovořit, pokud je přítomen společný jazyk, původ, území, historii, kultura, náboženství, vzhled, charakter, mentalita, tradice. Je jasné, že málo kdy budou přítomny veškeré atributy. O etnické příslušnosti hovoříme například i v případě, že skupina nemá společné území. Měla by ale zřejmě být přítomna většina těchto znaků.

V tomto případě by se tedy spíše jednalo o třídu patřící k subkultuře, kterou americký antropolog Oscar Lewis popsál ve své knize Kultura chudoby. Chudoba není

chápana jako vlastnost jednotlivců, ale celých skupin, které vykazují shodné prvky, například podobnost v rodinných strukturách, mezilidských vztazích, zvycích, nebo hodnotovém systému. Bývá koncentrována v místech, které nazýváme sociálně vyloučenými lokalitami. Vyskytuje se v ní nezaměstnanost, nízké příjmy, nekvalifikovaná zaměstnání nebo závislost na sociálních dávkách. Hodnoty dominantní třídy jsou pro příslušníky kultury chudoby nedosažitelné. Proto se jedná o subkulturu mající tendenci se reprodukovat.²¹⁸

I kdyby tedy bylo slovní spojení „etnický nepřizpůsobivý“ Tomášem Vandasem užito bez ohledu na to jestli jsou „bílé, černí, nebo růžoví“ stále by se jednalo o porušení 198a odst. 1 trestního zákona ve smyslu veřejného podněcování k nenávisti k určité třídě nebo jiné skupině osob. Celou tuto sociální skupinu nazývá Tomáš Vandas nepřizpůsobivým etnikem.

Michal Glas – *„Nám a celé Evropě běží čas, tisíce, statisíce emigrantů denně přistávají na evropských březích. Je jenom otázkou času, kdy nás, evropská etnika, tyto zrudý převálcují svým počtem.*

Michal Glas celou sociální skupinu označuje paušálně za zrudý bez ohledu na jejich reálné chování pouze na základě jejich neevropské etnicity. Ke své obhajobě pak uvádí, „že nechtěl nikomu ubírat na jeho právech ani vyzývat k nenávisti.(...) Co se týká jeho účasti na akcích neonacistů, tak od září roku 2009 již na ně vůbec nechodí, má tam nějaké známé, se kterými se občas vídá, aktivně se však neúčastní.“²¹⁹

Jiří Štěpánek – *„Cizinci v mnohých profesích zkazili mzdy, protože dnes je i Čech přijímán do práce za stejné peníze, jako nějaký přivandrovalec za zmljanky... Nezapomínejme ani na nemoci, které tyto stepní hordy roznášejí (...). Jak to vypadá, když se nám cizinci vymknou kontrole, vidíme to na příkladu Vietnamců, tato komunita se po daňových únicích dala na drogy (...) a nebude daleko doba, kdy budou Vietnamci vyhazovat z práce naše lidi (...). Propuštění z práce mají pouze malou podporu (...) privilegium velkých a nedotknutelných sociálních dávek je vyhrazeno pouze cikánům.“*

Jiří Štěpánek na svou obhajobu uvedl, že „nechtěl vzbudit plošné negativní reakce vůči menšinám a zahraničním pracovníkům, ale jeho cílem bylo nastítnit řešení,

²¹⁸ Oscar Lewis, Kultura chudoby

²¹⁹ Rozsudek 92 T 57/2010 Městský soud v Brně, dne 10. Května 2011

jak by měly státní úřady postupovat. (...) Dále uvedl, že mu není známo co znamená pojem neonacismus a žádné neonacisty nezná. (...) Stepními hordami myslel Ukrajince, obecně ty z východu a dále imigranty z jiných částí. (...) Dále obžalovaný upozornil na problém na sociálních úřadech, kdy byl upozorněn voliči a příznivci, že si cikáni vynucují zvýšené dávky a má za to, že sociální systém je u nás nastaven tak, že pouze cikánům dává velké sociální dávky. „²²⁰

Michaela Dupová – „*Ve vašich očích vidím odhodlání bojovat za naši Evropu do poslední kapky krve, a proto už není jen prázdnou frází „Evropo povstaň“, protože teď my povstáváme jako fénix z popela za společnou budoucnost, za společnou Evropu. Odpor!*“

Michaela Dupová uvedla, „že si není vědoma, že by svým projevem podporovala nějaké hnutí a svým výrokem „Evropo povstaň!“ Neměla na mysli nějaké Deutschland erwache a celkově je vše vytrženo z kontextu.“²²¹

Martin Zbela – *Národní odpor byl zapsán do evidence řádného periodického tisku... loučím se s vámi slovy, ať žije Národní odpor – svobodný, národní, sociální. Ať žijí noviny Národní odpor.*“

Martin Zbela uvedl, že „oznámil registraci periodického tisku Ministerstvem kultury ČR pod názvem Národní odpor (...) nesympatizuje s žádným hnutím, které by směřovalo k potlačování lidských práv a svobod (...) Dále uvedl, že nikdy nebyl členem ani sympatizantem Národního odporu. Dvě slova, o kterých hovořil na počátku svého projevu, pak logicky měl na mysli Národní odpor a má za to, že celý proces je demonizovaný.“²²²

Petr Kotáb – „*Kupodivu to byly vesměs osoby, kterým význam práce mnoho neříká, a domnívají se, že se jedná o nějaký výraz ze sci-fi literatury (...). Mnoho těchto osob, pravděpodobně častých návštěvníků solária sjelo se do Krupky (...). Jeho rádoby zpěvu přizvukovalo mnoho shromážděných cikánů, kteří mírně upraveným textem*

²²⁰ Rozsudek 92 T 57/2010 Městský soud v Brně, dne 10. Května 2011

²²¹ Rozsudek 92 T 57/2010 Městský soud v Brně, dne 10. Května 2011

²²² Rozsudek 92 T 57/2010 Městský soud v Brně, dne 10. Května 2011

„Romům, těm je v Čechách hej, Češi jim všechno zaplatí“ ministra Kocába doprovázeli.“

Petr Kotáb mimo jiné uvedl, že použil politickou satiru a humor, dále se jednalo o náhodné výroky, na jejichž souvislosti si nevzpomíná a pokud uváděl, že Dělnická strana je schopna trápení lidí vyřešit, měl tím na mysli takové řešení, že uspěje Dělnická strana ve volbách, prosadí schválení takových zákonů, které lidi ochrání. U hlavního líčení však nemohl uvést žádné bližší znění těchto zákonů, pouze měl na mysli tvrdší tresty pro pachatele trestných činů.

10. Klíčová slova a abstrakt

Klíčová slova

Pravicový extremismus, radikalismus, ústavní právo, lidská důstojnost, demokracie, neonacisté

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je popis aktivit vybraných československých a českých politických stran a hnutí s prvky pravicového extremismu od vzniku Československé republiky do roku 1945 a od roku 1989 do současnosti. Dále analyzuji možnost narušování stability demokratické společnosti jejich činností a zkoumám právní nástroje, které demokratická společnost k obraně této stability poskytuje. Po přečtení mé práce by měl mít čtenář možnost uceleného pohledu na tuto problematiku a přehledného srovnání vývoje pravicového extremismu a jeho důsledků v minulosti i současnosti. Zdrojem mi při práci byl ústavní pořádek České republiky, zejména Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod, zákony a judikatura. Cenným zdrojem byla i historická a právní literatura, manuály a metodické pokyny veřejné správy. K popisu některých pravicově extremistických subjektů jsem čerpala i z jejich vlastních publikačních aktivit, převážně internetových zdrojů.

Práci jsem rozdělila do dvou částí, z nichž v první se převážně zabývám historií pravicového extremismu v Československu a v druhé pravicovým extremismem současnosti. V úvodu a ve druhé kapitole pracuji s pojmem pravicového extremismu a s výčtem právních nástrojů, které právo České republiky poskytuje k boji s ním. Historická část ve třetí kapitole je strukturována do podkapitol zabývajících se vznikem pravicového extremismu, jeho vlivem na politiku a zákonodárství a to jak v období před, tak pomnichovským i v období zřízení protektorátu Čechy a Morava. Ve druhé části se ve čtvrté kapitole zabývám ústavním vývojem po roce 1989 a konfliktem trestního práva s pravicovým extremismem. V kapitole páté aktivitami extremistických subjektů a jejich konfliktem s jednotlivými ustanoveními Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a zákonů a způsoby postupu veřejné správy a soudů v jednotlivých případech. V závěru konfrontuji úspěšnost aplikace právních nástrojů s hodnocením a doporučením Evropské komise pro lidská práva.

Rightlist extremism and radicalism in the Czech Republic constitutional law aspects

Keywords

Rightlist extremism, radicalism, constitutional law, human dignity, democracy, neonazists

Abstract

The subject of this thesis is description of activities of selected Czechoslovak and Czech political parties and movements with elements of right-wing extremism since the establishment of Czechoslovakia until 1945 and from 1989 to the present. More over I analyze the possibility of intrusion of democratic stability by activities of these subjects and examine legal instruments held by the society, to defend democracy. Reading my work, the reader should have complete view on this issue and clear comparison of right-wing extremism and its consequences in the past and present. Source of my work is the constitutional order of the Czech Republic, in particular the Czech Constitution and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms, laws and jurisprudence. A valuable source was also historical and legal literature, manuals and guidelines of the public administration. Describing of some right-wing extremist entities, I have used their own publishing activities, primarily Internet resources.

The work is divided into two parts, of which the first mainly deals with the history of right-wing extremism in Czechoslovakia and the other with right-wing extremism today. In the introduction, and the second chapter, I work with the term of right-wing extremism and a list of legal instruments which law of Czech Republic provides, for the fight with it. The historical part in the fourth chapter is divided into subheads dealing with inception of right-wing extremism, its influence on policy and legislation, both in the pre and post-Munich period and the establishment of protectorate of Bohemia and Moravia. In the second part, the fourth chapter deals with the constitutional changes of 1989 and the conflict of criminal law with right-wing extremism. The fifth chapter with activities of extremist organizations and their conflict with the various provisions of the Constitution of the Czech Republic, the Charter of Fundamental Rights and Freedoms and the laws and practices of public administration and courts in individual cases. In the ending I confront success of application of these tools to the evaluation and recommendation of the European Commission of Human Rights.